ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ,ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Επιβλέπον Καθηγητής : ΤΖΙΩΝΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Διπλωματική εργασία

«Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΩΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΜΕΣΟ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ»

του

ΦΙΛΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ

Φεβρουάριος 2020

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου»

Φίλος Χρήστος

ΑΦΙΕΡΩΣΕΙΣ

Αφιερώνω την παρούσα εργασία στη σύζυγό μου, Ηλιοπούλου Μαρία, για την υπέρμετρη υπομονή και την απλόχερη στήριξή της σε οιαδήποτε πρωτοβουλία μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παγκοσμιοποίηση, η οποία ενισχύεται και καθοδηγείται εν μέρει από τη διεθνοποίηση των επιχειρήσεων και των αγορών μέσω των άμεσων ξένων επενδύσεων, αποτελεί το επίκεντρο των συζητήσεων στους οικονομικούς κύκλους τα τελευταία χρόνια. Παράλληλα, ανησυχίες και ανασφάλειες έχουν έλθει στο προσκήνιο όσον αφορά τα οφέλη και τις συνέπειες των άμεσων ξένων επενδύσεων. Αναμφισβήτητα, τις προηγούμενες δεκαετίες, οι κυβερνήσεις παγκοσμίως καταργούσαν σταδιακά τους όποιους περιορισμούς και φραγμούς στο εμπόριο και τις άμεσες ξένες επενδύσεις, δημιουργώντας ένα ολοένα και περισσότερο απελευθερωμένο οικονομικό περιβάλλον και προοπτικές προσέλκυσης των άμεσων ξένων επενδύσεων. Το γεγονός αυτό συνδέθηκε με τη συνεχή αύξηση του παγκόσμιου εμπορίου και ανάπτυξης. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια η συγκεκριμένη τάση έχει αντιστραφεί, υπό τη σκέπη της εθνικής ασφάλειας και της δημόσιας τάξης, δημιουργώντας μια δυναμική ενός συνεχώς αυξανόμενου προστατευτισμού των κρατών από τις αντίστοιχες κυβερνήσεις.

Είναι κοινώς αποδεκτό ότι οι άμεσες ξένες επενδύσεις, οι οποίες διενεργούνται ως επί το πλείστον μέσω μεγάλων πολυεθνικών εταιριών, αποτελούν την κινητήριο δύναμη της παγκόσμιας οικονομίας, μέσω της εισροής κεφαλαίων και της διάχυσης της τεχνολογίας και της τεχνογνωσίας. Παράλληλα όμως με τις θετικές τους πτυχές, υφίστανται και αρνητικές, οι σημαντικότερες εκ των οποίων είναι ο έλεγχος επί των εγχώριων επιχειρήσεων και η δυνατότητα άσκησης πολιτικής πίεσης στις εκάστοτε κυβερνήσεις. Για τους λόγους αυτούς, διαχρονικά οι κυβερνήσεις καθόριζαν μέτρα περιορισμού των άμεσων ξένων επενδύσεων και θέσπιζαν μηχανισμούς ελέγχου προκειμένου να θωρακίσουν την εθνική τους ασφάλεια.

Τα τελευταία έτη και ιδιαίτερα μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση του έτους 2008, παρατηρήθηκε μια δυναμική αύξηση των εισροών των άμεσων ξένων επενδύσεων προς τις οικονομικά εύρωστες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κυρίως από επενδυτές έτερων χωρών, είτε κρατικούς, είτε κρατικά ελεγχόμενους. Το γεγονός αυτό, προκάλεσε μια συνεχώς αυξανόμενη ανησυχία από τα κράτη μέλη όσον αφορά στα ζητήματα ασφάλειας , δημόσιας τάξης και εθνικής κυριαρχίας με αποτέλεσμα αφενός την ενίσχυση των υφιστάμενων μηχανισμών ελέγχου και τη διεύρυνση των οικονομικών τομέων, που υπόκεινται σε έλεγχο σε εθνικό επίπεδο, για όσα κράτη διέθεταν, αφετέρου τη θέσπιση ενός νέου ευρωπαϊκού μηχανισμού ελέγχου για το σύνολο των κρατών της ΕΕ.

Υπό το πρίσμα της συνεχούς απελευθέρωσης του εμπορίου και της αγοράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με τη σταδιακή άρση των περιορισμών παντός τύπου, οι μηχανισμοί ελέγχου εμφαίνονται να εδραιώνονται ως ένα σύγχρονο μέσο προστατευτισμού της εγχώριας αγοράς όχι μόνο για θέματα εθνικής ασφάλειας και δημόσιας τάξης, αλλά και για θέματα που άπτονται σε κρίσιμους τομείς της εκάστοτε οικονομίας ενός κράτους, οι οποίοι αποτελούν τα στρατηγικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματά του.

Συναφώς, στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται το θεωρητικό πλαίσιο που διέπει τις άμεσες ξένες επενδύσεις, το οποίο περιλαμβάνει τη διεθνοποίηση της παραγωγής, στην οποία οδηγούνται οι εταιρίες και καθίστανται πολυεθνικές, τι είναι και πώς λειτουργούν οι πολυεθνικές εταιρίες και πώς εμπλέκονται με τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Στη συνέχεια περιγράφονται ενδελεχώς οι άμεσες ξένες επενδύσεις ως

προς τον τύπο, την ταξινόμησή τους, ποιοι παράγοντες τις προσελκύουν στο κράτος υποδοχής και ποιοι τις παρακινούν από το κράτος απ' όπου προέρχονται, ποιες οι επιδράσεις και η αποτελεσματικότητά τους, καθώς και τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους. Επιπλέον, επεξηγούνται οι σχέσεις ελέγχου στο πλαίσιο μίας άμεσης ξένης επένδυσης, μεταξύ διαφορετικών εταιριών διαφορετικής προέλευσης, προκειμένου να γίνει αντιληπτό πως δύναται μια φαινομενικά μη εμπλεκόμενη επιχείρηση να συνδέεται με σχέσεις ελέγχου και να επηρεάζει μια άμεση ξένη επένδυση.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι φραγμοί και οι περιορισμοί, που μπορεί να επιβληθούν εν γένει σε μία οικονομία στο διεθνές εμπόριο, και πώς αυτοί μπορούν να οριστούν και να εντοπιστούν στις άμεσες ξένες επενδύσεις ειδικότερα. Επιπρόσθετα, λαμβανομένου υπόψη ότι δεν υφίσταται μία κοινώς αποδεκτή ταξινόμηση των άμεσων ξένων επενδύσεων, παρατίθενται διάφοροι τύποι και κατηγοριοποιήσεις, που αναφέρονται στη βιβλιογραφία, προκειμένου ο αναγνώστης να αντιληφθεί τη διαφοροποίησή τους.

Το τρίτο κεφάλαιο πραγματεύεται τον προστατευτισμό της αγοράς , στο οποίο γίνεται λόγος για την έννοια αυτού , ποιοι παράγοντες τον προκαλούν και ποια είναι η τάση παγκοσμίως γενικά και στην Ευρωπαϊκή Ένωση ειδικότερα. Τέλος περιγράφεται η σχέση του προστατευτισμού με τις άμεσες ξένες επενδύσεις.

Μία επισκόπηση των διεθνών τάσεων όσον αφορά στις άμεσες ξένες επενδύσεις επιχειρείται στο κεφάλαιο τέσσερα με βάση την αναφορά για τις παγκόσμιες επενδύσεις του έτους 2019, η οποία εδράζεται σε στοιχεία των Ηνωμένων Εθνών. Παρουσιάζεται η γενικότερη τάση ενίσχυσης των κανονισμών και των πλαισίων ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων κυρίως λόγω των αυξημένων ανησυχιών για την εθνική ασφάλεια των χωρών υποδοχής, ενώ γίνεται μία ειδικότερη αποτύπωση των συγκεκριμένων μηχανισμών ελέγχου ως προς τους τομείς και τους τρόπους ελέγχου, που περιλαμβάνουν, προκειμένου ο αναγνώστης να αντιληφθεί πώς αυτοί λειτουργούν και ποια είναι η παγκόσμια τάση.

Το πέμπτο κεφάλαιο αφορά στον μηχανισμό ελέγχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που θεσπίστηκε πρόσφατα. Αναπτύσσονται οι παράγοντες που προκάλεσαν την εφαρμογή του, αναλύεται το πλαίσιο λειτουργίας του και τα χρονοδιαγράμματα που θέτει για την υλοποίηση του έλεγχου, ενώ παρουσιάζεται περαιτέρω το υφιστάμενο νομικό καθεστώς, που διέπει τους εθνικούς μηχανισμούς ελέγχων των κρατών μελών για τις άμεσες ξένες επενδύσεις.

Τέλος αφού έχει αναλυθεί διεξοδικά όλο το φάσμα των λειτουργιών και παραμέτρων που αλληλεπιδρούν σε μία ξένη επένδυση, αποτυπώνονται τα συμπεράσματα της παρούσης διατριβής. Εν κατακλείδι, ο έλεγχος των άμεσων ξένων επενδύσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση δυνητικά μπορεί να αποτελέσει ένα σύγχρονο μέσο προστατευτισμού της εσωτερικής αγοράς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ 5

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΙΣ ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ 2

1.1 Διεθνοποίηση των επιχειρήσεων 2

1.2 Οι πολυεθνικές εταιρίες 3

1.3 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις 6

1.4 Ταξινόμηση των άμεσων ξένων επενδύσεων 9

1.5 Τύποι άμεσων ξένων επενδύσεων. 10

1.6 Παράγοντες προσέλκυσης των άμεσων ξένων επενδύσεων 14

1.7 Παράγοντες παρακίνησης των άμεσων ξένων επενδύσεων 18

1.8 Επιδράσεις άμεσων ξένων επενδύσεων 19

1.9 Σχέσεις ελέγχου άμεσων ξένων επενδύσεων 20

1.10 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα 25

1.11 Άμεσες ξένες επενδύσεις και ζητήματα προβληματισμού 28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΦΡΑΓΜΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΣΤΙΣ ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ 30

2.1 Φραγμοί και περιορισμοί στο διεθνές εμπόριο 30

2.2 Φραγμοί άμεσων ξένων επενδύσεων 32

2.3 Κατηγοριοποίηση περιορισμών 33

2.4 Κύριοι τύποι φραγμών και περιορισμών 35

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΓΧΩΡΙΑΣ ΑΓΟΡΑΣ 38

3.1 Αύξηση του προστατευτισμού 38

3.2 Επιχειρήματα υπέρ του προστατευτισμού 42

3.3 Προστατευτισμός των άμεσων ξένων επενδύσεων 44

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ 47

4.1 Ενίσχυση των κανονισμών και των πλαισίων ελέγχου 48

4.2 Αυξημένες ανησυχίες για την εθνική ασφάλεια 49

4.3 Μηχανισμοί ελέγχου άμεσων ξένων επενδύσεων 51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ. 56

5.1 Το πλαίσιο του Κανονισμού 61

5.2 Ο μηχανισμός για τις ΑΞΕ οι οποίες τελούν υπό έλεγχο 62

5.3 Ο μηχανισμός για τις ΑΞΕ οι οποίες δεν τελούν υπό έλεγχο 63

5.4 Ο μηχανισμός για τις ΑΞΕ που ενδέχεται να επηρεάσουν έργα ή προγράμματα της ΕΕ. 64

5.5 Η εθνική κυριαρχία των κρατών μελών 65

5.6 Το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο για τους εθνικούς μηχανισμούς έλεγχου στην ΕΕ 67

5.7 Συμπερασματικά 70

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 71

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ 74

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ 75

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ 75

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 76

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι άμεσες ξένες επενδύσεις αποτελούν την κινητήριο δύναμη της παγκοσμιοποίησης και του διεθνούς εμπορίου. Εδρασμένες σε αυτήν ακριβώς τη διαπίστωση, πολλές κυβερνήσεις παγκοσμίως σταδιακά απελευθέρωσαν τους κανόνες για τις άμεσες ξένες επενδύσεις κατά τις προηγούμενες δεκαετίες. Ο χώρος της ευρωπαϊκής αγοράς είναι από τους πλέον φιλελεύθερους παγκοσμίως ως προς την υποδοχή και διακίνηση του εμπορίου και των επενδύσεων εν γένει. Ωστόσο η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 επέφερε μία ραγδαία αύξηση των εισροών των άμεσων ξένων επενδύσεων προς την Ευρώπη, γεγονός το οποίο προκάλεσε έντονες ανησυχίες και επιφυλάξεις από τα ισχυρά κυρίως κράτη μέλη αναφορικά με τις επιπτώσεις του συγκεκριμένου φαινομένου στην εθνική τους ασφάλεια, την κυριαρχία τους και την οικονομική ανταγωνιστικότητά τους σε διεθνές επίπεδο.

Οι προαναφερθείσες διεργασίες και γεγονότα οδήγησαν σε μια σειρά αντιδράσεων και είχαν ως κατάληξη τη θέσπιση ενός μηχανισμού ελέγχου συνολικά για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Ο εν λόγω μηχανισμός αυξάνει τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και θέτει δικλείδες ασφαλείας για τις εισερχόμενες άμεσες ξένες επενδύσεις σε τομείς που ενδέχεται να επηρεάσουν την εθνική ασφάλεια, τη δημόσια τάξη και την ανταγωνιστικότητα μίας οικονομίας, χωρίς, ωστόσο, να παρεμβάλλεται στην εθνική κυριαρχία εκάστου κράτους. Το γεγονός αυτό αποτελεί από μόνο του ένα νέο περιορισμό στις εισερχόμενες ξένες επενδύσεις, ο οποίος διαφαίνεται να αποτελεί ένα σύγχρονο μέσο προστατευτισμού.

Προκειμένου να μπορέσουμε να διερευνήσουμε εις βάθος τον μηχανισμό ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων επί τη βάση ενός σύγχρονου μέσου προστατευτισμού, θα πρέπει να εξετάσουμε ποιοι είναι οι φορείς τους, ποιοι είναι οι στόχοι αυτών, από που προέρχονται και τι τις προκαλεί ή τις προσελκύει. Επιπλέον, να εξετάσουμε σταδιακά όλα τα παρελκόμενα φαινόμενα και τα παράγωγά τους και να τα συγκρίνουμε με τα διεθνή δρώμενα. Εν συνεχεία, θα πρέπει να διεισδύσουμε εις βάθος στον τρόπο λειτουργίας του μηχανισμού ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων στην ΕΕ, προκειμένου να αντιληφθούμε τον τρόπο λειτουργίας του και να αποφανθούμε για το εάν πρόκειται για ένα σύγχρονο μέτρο προστατευτισμού της εγχώριας αγοράς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 : ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΙΣ ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

1.1 Διεθνοποίηση των επιχειρήσεων

Όταν μία επιχείρηση αποφασίζει να επεκτείνει την παραγωγή της στο διεθνή χώρο, έχει ως κύριο στόχο την αύξηση της κερδοφορίας της. Αυτό το επιτυγχάνει μέσω της αύξησης της ανταγωνιστικότητάς και των πωλήσεων της. Οι λόγοι για τους οποίους μια επιχείρηση αποφασίζει να διεθνοποιήσει την παραγωγή της (Χατζηδημητρίου 2003) είναι :

ο κορεσμός της εγχώριας αγοράς,

η εντατικοποίηση του ανταγωνισμού στην τοπική αγορά,

η μείωση του κόστους παραγωγής προκειμένου η επιχείρηση να παραμείνει ανταγωνιστική και επομένως να επιβιώσει,

η εκμετάλλευση πρώτων υλών, οι οποίες δύνανται να υπάρχουν σε αφθονία και σε χαμηλό κόστος στις χώρες εγκατάστασης,

η καθετοποίηση της παραγωγής,

η διαφοροποίηση του χαρτοφυλακίου των πρώτων υλών που απαιτούνται για την επιχείρηση,

η στρατηγική θέση της χώρας εγκατάστασης όσον αφορά στην πρόσβαση σε γειτονικές χώρες ή στη διεθνή αγορά, ήτοι η χρησιμοποίησή της ως βάση για περαιτέρω προώθηση των προϊόντων της εταιρείας,

η πρόσβαση σε τεχνολογία αιχμής μέσω ολικής ή μερικής εξαγοράς ξένων επιχειρήσεων, οι οποίες διαθέτουν την απαιτούμενη τεχνολογία ή τεχνογνωσία λαμβανομένου υπόψη ότι τέτοιου είδος τεχνολογία αποτελεί, ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των επιχειρήσεων αλλά και των κρατών εν γένει,

το μέγεθος και οι προβλέψεις εξέλιξης της τοπικής αγοράς, που συνήθως έχουν να κάνουν με τον πληθυσμό της χώρας, τον ρυθμό οικονομικής της ανάπτυξης και το επίπεδο της αγοραστικής δύναμης του πληθυσμού,

η αντιμετώπιση εμποδίων και περιορισμών στις εξαγωγές, η ύπαρξη των οποίων συνήθως αποθαρρύνει τις εξαγωγικές δραστηριότητες και ενισχύει τη τάση για ολική ή μερική παραγωγή των προϊόντων στην χώρα που μέχρι πρότινος προέβαλλε τα εν λόγω εμπόδια,

η συνέχιση της συνεργασίας με εταιρείες, οι οποίες μέσω διεθνών επεκτάσεων, δραστηριοποιούνται πλέον στο εξωτερικό και απαιτούν από τους προμηθευτές τους να τους ακολουθήσουν στο εξωτερικό

η αντεπίθεση στον ανταγωνισμό, η οποία προκύπτει όχι απλά για την κερδοφορία αλλά και για τη δημιουργία δυσχερειών τους ανταγωνιστές

Τέλος, η διεθνοποίηση μιας επιχείρησης και η λειτουργία της σε μία ξένη αγορά μπορεί να προκαλέσει την αντίδραση ενός ανταγωνιστή και να επιταχύνει και

τη δική του διεθνοποίηση, όχι μόνο για να διεκδικήσει μερίδιο της συγκεκριμένης αγοράς, αλλά επιπλέον για να δημιουργήσει πρόβλημα την ομοειδή εταιρεία.

1.2 Οι πολυεθνικές εταιρίες

Η οικονομική θεωρία έχει ταξινομήσει τις διεθνείς δραστηριότητες σε α) εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών, οι οποίες αποτελούν τη παραδοσιακή διεθνή οικονομική δραστηριότητα, β) σε εισαγωγές και εξαγωγές υπηρεσιών, οι οποίες εμπεριέχουν την αγορά υπηρεσιών ή την είσπραξη κεφαλαίου για την παροχή υπηρεσιών σε ένα ξένο κράτος και συμπεριλαμβάνουν ταξίδια, διεθνείς μεταφορές, τουρισμό, τραπεζικές εργασίες, ασφάλειες, συμφωνίες παραχώρησης δικαιωμάτων εκμετάλλευσης (licensing)[1] και συμφωνίες διεθνούς δικαιοχρήσης (franchising)[2] και τέλος γ) στις επενδύσεις, είτε χαρτοφυλακίου, μέσω δανειοδότησης ή αγοράς μετοχών ξένων επιχειρήσεων είτε στις άμεσες ξένες επενδύσεις.

Από όλες αυτές τις δραστηριότητες, οι παραγωγικές επενδύσεις εκτός των εθνικών συνόρων που πραγματοποιούνται από πολυεθνικές εταιρίες, δηλαδή οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ), αποτελούν ένα από τα βασικότερα εργαλεία της σύγχρονης παγκοσμιοποίησης. Αποτελεί ένα φαινόμενο το οποίο εμφανίστηκε στα τέλη του 19ου αιώνα και έκτοτε κυριαρχεί στην παγκόσμια οικονομία, αποτελώντας το όχημα διεύρυνσης και διασύνδεσης των οικονομιών διεθνώς, διάχυσης της πληροφορίας, της τεχνολογίας και των συναλλαγών, σμίκρυνσης των γεωγραφικών αποστάσεων καθώς και άμβλυνσης των οικονομικών εθνικών περιορισμών (Κυρκιλής 2010).

Οι λόγοι για τους οποίους οι άμεσες ξένες επενδύσεις είναι τόσο σημαντικές και έχουν προκαλέσει το παγκόσμιο ενδιαφέρον συνοψίζονται ακολούθως (Moosa 2002). Καταρχάς, η αλματώδης ανάπτυξη των άμεσων ξένων επενδύσεων και η αλλαγή στον τρόπο με τον οποίο αυτές διενεργούνται, κυρίως από το 1980 και μετέπειτα, παρακίνησε έναν ανταγωνισμό παγκόσμιας εμβέλειας, καθώς και την απελευθέρωση των αγαθών και των αγορών. Έχει επίσης παρατηρηθεί ότι οι άμεσες ξένες επενδύσεις αυξάνονται ακόμα και όταν μειώνονται οι ρυθμοί του παγκόσμιου εμπορίου. Για παράδειγμα, εμπόδια και φραγμοί, τα οποία μπορεί να επιβραδύνουν το παγκόσμιο εμπόριο, δύνανται να υπερκεραστούν μέσω των άμεσων ξένων επενδύσεων.

Ο δεύτερος λόγος είναι ότι οι άμεσες ξένες επενδύσεις προκαλούν ανησυχίες ως προς τις πιθανές συνέπειες της απόκτησης ιδιοκτησίας στη χώρα υποδοχής. Οι απόψεις διίστανται για το εν λόγω ζήτημα. Η μία γνώμη υποστηρίζει την

---

[1] Στις συμφωνίες παραχώρησης δικαιωμάτων εκμετάλλευσης (licensing) μία επιχείρηση (the licensor) παραχωρεί δικαιώματα χρήσης τεχνολογίας, τεχνογνωσίας, εμπορικής ονομασίας ή εμπορικού σήματος σε κάποια άλλη επιχείρηση (lecencee), συνήθως αλλοδαπή. Η τελευταία έχει το δικαίωμα να παράγει και να διαθέτει προϊόντα στο όνομα της παραχωρούσας επιχείρησης. (Χατζηδημητρίου 2003).

[2] Οι συμφωνίες διεθνούς δικαιοχρήσης (franchising) αφορούν ουσιαστικά συμφωνίες παραχώρησης δικαιωμάτων εκμετάλλευσης με τη διαφορά ότι η παραχωρούσα επιχείρηση, του δικαιοπαρόχου, δεν παραχωρεί μόνο δικαιώματα χρήσης μιας εμπορικής πατέντας, τεχνογνωσίας ή ονομασίας στην τοπική επιχείρηση του δικαιοδόχου, αλλά επιπρόσθετα φροντίζει για την προμήθεια στον αγοραστή όλων των ενδιάμεσων και συμπληρωματικών αγαθών και υπηρεσιών και του μηχανολογικού εξοπλισμού. Επιπλέον, παρέχει και υπηρεσίες προώθησης των προϊόντων και εκπαίδευσης των υπαλλήλων της.

αναγκαιότητα των άμεσων ξένων επενδύσεων για την επιβίωση ενός κράτους, ενώ στον αντίποδα βρίσκεται η γνώμη που τις θεωρεί επιζήμιες. Οι εισερχόμενες άμεσες ξένες επενδύσεις έχουν επίσης κατηγορηθεί για πρόκληση ποικίλων ζητημάτων συναφή με την ανεργία, την ανάπτυξη, την τεχνολογική πρόοδο, ακόμα και στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας υποδοχής. Επιπλέον αυξάνονται οι ανησυχίες για την εθνική ασφάλεια και την εθνική κυριαρχία. Αντίστοιχα, οι εξερχόμενες άμεσες ξένες επενδύσεις έχουν κατηγορηθεί για εξαγωγή εργασιακού δυναμικού και τεχνογνωσίας προς άλλες ανταγωνιστικές χώρες.

Ο τρίτος λόγος είναι ότι προσφέρουν τη δυνατότητα διοχέτευσης των πόρων προς διάφορες κατευθύνσεις. Με τον όρο "πόροι" δεν νοείται μόνο το οικονομικό κεφάλαιο, αλλά και η παροχή τεχνολογίας και οι εξειδικευμένες γνώσεις και τεχνογνωσία. Τέλος οι άμεσες ξένες επενδύσεις αναφέρεται ότι έχουν παίξει ένα σημαντικό ρόλο στη μετεξέλιξη των πρώην κομμουνιστικών κρατών.

Η πραγματοποίηση άμεσων ξένων επενδύσεων, η οποία λαμβάνει χώρα λόγω της επιδίωξης αύξησης της αποτελεσματικότητας και του κέρδους, μετατρέπει τις επιχειρήσεις σε πολυεθνικές. Εφαρμόζοντας στρατηγικές μείωσης του κόστους και αναζήτησης πόρων, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις προσανατολίστηκαν στην υιοθέτηση διαφορετικών σταδίων της παραγωγικής διαδικασίας ή στην παραγωγή διαφορετικών ποικιλιών του ίδιου προϊόντος σε διαφορετικές χώρες, ανάλογα με το κόστος και τη διαθεσιμότητα των εισροών που είναι περισσότερο απαραίτητες για την αντίστοιχη διαδικασία παραγωγής (Κυρκιλής 2010).

Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις είναι επιχειρήσεις, οι οποίες δραστηριοποιούνται σε όλους τους τομείς της οικονομίας, παράγουν προϊόντα και παρέχουν υπηρεσίες σε διαφορετικές χώρες από την χώρα προέλευσής τους. Έχουν τουλάχιστον μία θυγατρική επιχείρηση ή συνεργάτες σε διάφορες χώρες, οι οποίες είναι διασυνδεδεμένες μεταξύ τους , ώστε να αλληλεπιδρούν και να συντονίζουν τις επιχειρήσεις τους. Ο βαθμός της επιρροής των εν λόγω εταιριών, που απαρτίζουν μια πολυεθνική επιχείρηση, είναι σημαντικός και μπορεί να διαφέρει αναλόγως της πολυεθνικής. Η ιδιοκτησία μίας πολυεθνικής επιχείρησης μπορεί να είναι ιδιωτική, κρατική ή να προκύπτει από σύμπραξη και των δύο (Guidelines for Multinational Enterprises 2011).

Οι περισσότερες ξένες επενδύσεις πραγματοποιούνται από μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις το όνομα των οποίων έχει γίνει παγκοσμίως γνωστό πχ Coca-Cola, Nestle, Toyota, Bayer κ.α. Ωστόσο είναι αρκετά δύσκολο να καθορίσουμε και να συγκεκριμενοποιήσουμε τι είναι ακριβώς μία πολυεθνική εταιρία, ενώ στην οικονομική θεωρία επικρατούν διάφοροι ορισμοί ως προς αυτή. Επιπλέον, αποδίδονται ποικίλες ονομασίες σε επιχειρήσεις, που δρουν εκτός εθνικών συνόρων, ανάλογα με τον τρόπο που λειτουργούν, όπως διεθνής, πολυεθνική, υπερεθνική και παγκόσμια (Moosa 2002).

Στην ανωτέρω διάκριση των επιχειρήσεων σε διεθνείς, πολυεθνικές και υπερεθνικές υφίστανται ορισμένες διαφοροποιήσεις. Μια διεθνής εταιρία είθισται να προβαίνει κυρίως σε διασυνοριακές συναλλαγές εισαγωγών και εξαγωγών, στις οποίες τα παραγόμενα στην εγχώρια αγορά αγαθά προωθούνται προς πώληση σε μία ξένη αγορά και αντίστροφα. Στη φάση αυτή οι επιπτώσεις των συναλλαγών περιορίζονται εντός των συναλλασσόμενων επιχειρήσεων. Καθώς οι διεθνείς συναλλαγές των εν λόγω εταιριών συνεχώς αυξάνονται, οι επιχειρήσεις θέλουν να

επεκταθούν ούτως ώστε να έλθουν εγγύτερα στους καταναλωτές τους. Κατά αυτόν τον τρόπο συνεπώς η παραγωγή μετακινείται προς την ξένη χώρα για να ικανοποιήσει τους πολίτες αυτής, παράλληλα με την εγχώρια παραγωγή, η οποία συνεχίζει ως έχει. Τοιουτοτρόπως, η πολυεθνική μεταφέρει την παραγωγή της εκτός συνόρων, εγκαθιδρύοντας θυγατρικές εταιρίες, συνάπτοντας συνεργασίες και κοινοπραξίες στις χώρες ενδιαφέροντος. Οι οικονομικές επιπτώσεις από τις συναλλαγές πλέον αποκτούν μεγαλύτερη σπουδαιότητα, καθόσον ανταλλάσσονται διαφορετικά νομίσματα των χωρών στις οποίες είναι εγκατεστημένα τα υποκαταστήματα και οι συνεργάτες τους με αποτέλεσμα αυξημένο νομισματικό και συναλλαγματικό ρίσκο .

Περαιτέρω, όσο οι διασυνοριακές συναλλαγές αυξάνονται, τόσο αυξάνονται και οι θυγατρικές, οι συνεργάτες και οι κοινοπραξίες. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να γίνεται δυσδιάκριτη η εθνικότητα μίας επιχείρησης, καθώς και η προέλευσή της εν τέλει . Κατά αυτόν τον τρόπο αναδύεται μία υπερεθνική επιχείρηση. Συναφώς διαμορφώνεται και η σχέση μεταξύ των πολυεθνικών και των άμεσων ξένων επενδύσεων, όπερ και σημαίνει ότι μία εταιρία μεταβάλλεται σε πολυεθνική, όταν αναλαμβάνει άμεσες ξένες επενδύσεις. Ο συσχετισμός των άμεσων ξένων επενδύσεων και των πολυεθνικών είναι τόσο άμεσος, στο βαθμό που οι λόγοι, οι οποίοι παρακινούν τις άμεσες ξένες επενδύσεις, το οικονομικό τους μέγεθος και έτερα χαρακτηριστικά τους χρησιμοποιούνται για να ξεχωρίσουν τις πολυεθνικές σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις. (Moosa 2002). Για παράδειγμα το οικονομικό μέγεθος μας δίνει τη δυνατότητα να μπορούμε να διαχωρίσουμε μία πολυεθνική επιχείρηση από μία μεγάλη εγχώρια επιχείρηση, η οποία έχει μικρές επενδύσεις στο εξωτερικό, ή από μία μικρή εγχώρια επιχείρηση με επενδύσεις στο εξωτερικό, ή από μία μεγάλη επιχείρηση εγχώρια, η οποία επενδύει σε ένα ή δύο μόνο κράτη στο εξωτερικό, αλλά και από έναν επενδυτή μεγάλου χαρτοφυλακίου ο οποίος δεν ενδιαφέρεται για την άσκηση ελέγχου επί της επένδυσής του.

Η οργάνωση μιας εταιρίας είναι επίσης ένας παράγοντας διάκρισης των πολυεθνικών σε σχέση με άλλες εταιρείες. Ο συγκεκριμένος παράγοντας αφορά στην οργάνωση της διοικήσεως, στη στρατηγική τους, καθώς και στη δυνατότητα τους να μπορούν να λειτουργούν ως μία ενιαία οντότητα, όταν οι καταστάσεις και οι συνθήκες το απαιτούν.

Στην παγκόσμια έκθεση για τις Επενδύσεις του έτους 1999 (UNCTAD, World Investment Report 1999), οι πολυεθνικές επιχειρήσεις καθορίζονται ως οι επιχειρήσεις μετοχικού ή μη κεφαλαίου, οι οποίες αποτελούνται από τις μητρικές εταιρίες και τους ξένους συνεργάτες τους.

Κάποια από τα βασικά στοιχεία που καθορίζουν μία πολυεθνική επιχείρηση (Lall and Streeten 1977) έχουν συνοψιστεί ως ακολούθως :

Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις κυριαρχούν σε αγορές που χαρακτηρίζονται από τη σπουδαιότητα του μάρκετινγκ και της τεχνολογίας.

Τα προϊόντα των πολυεθνικών είναι καινούργια, προχωρημένης τεχνολογίας και συνήθως απευθύνονται σε καταναλωτικό κοινό εισοδήματος άνω του μετρίου.

Οι τεχνικές παραγωγής τους είναι συγκριτικά πιο προηγμένες.

Η επέκταση των πολυεθνικών τείνει να αναπαραγάγει συνθήκες ολιγοπωλίων στις εγχώριες αγορές.

Οι πολυεθνικές χρησιμοποιούν εξελιγμένες τεχνικές διαφήμισης και marketing.

Οι πολυεθνικές προσελκύονται από μεγάλες και αναπτυσσόμενες οικονομίες με σταθερές πολιτικές συνθήκες.

Η οργάνωση των πολυεθνικών περιλαμβάνει ένα κεντρικό μοντέλο διοίκησης για θέματα οικονομικά, marketing, έρευνας και ανάπτυξης.

Οι πολυεθνικές προτιμούν να κατέχουν τον πλήρη έλεγχο ή έστω τον πλειοψηφικό έλεγχο των θυγατρικών τους.

Η αυξανόμενη σπουδαιότητα και ο ρόλος των πολυεθνικών έχει σημαντικές επιπτώσεις και αντίκτυπο στην πολιτικοκοινωνική ζωή των χωρών που εγκαθίστανται.

Από τα προαναφερθέντα αντιλαμβανόμαστε τον ισχυρό συσχετισμό μεταξύ των άμεσων ξένων επενδύσεων και των πολυεθνικών, αλλά και τη σπουδαιότητα τους, γεγονός που προκύπτει από τον τρόπο που οι πολυεθνικές και οι άμεσες ξένες επενδύσεις κυριαρχούν στις διεθνείς επενδύσεις, στη διεθνή παραγωγή, στην οικονομία και στην τεχνολογία , Συνεπώς, οι αναλύσεις των διεθνών οικονομικών σχέσεων και επενδύσεων δέον να συμπεριλαμβάνουν και τους δύο εν λόγω παράγοντες (Moosa 2002).

1.3 Άμεσες Ξένες Επενδύσεις

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ[3], η άμεση ξένη επένδυση αποτελεί (υπο)κατηγορία των διεθνών επενδύσεων, που αντικατοπτρίζει τον προσανατολισμό και το διαρκές ενδιαφέρον μιας οικονομικής οντότητας (επιχείρηση, εταιρία, οργάνωση κα), που ανήκει σε μία εγχώρια οικονομία, προς μια επιχείρηση, που εδρεύει σε μια ξένη οικονομία. Το διαρκές ενδιαφέρον υποδηλώνει την ύπαρξη μακροπρόθεσμης σχέσης μεταξύ του άμεσου επενδυτή και της επιχείρησης, καθώς και σημαντικού βαθμού επιρροής του επενδυτή στη διαχείριση της επιχείρησης (Benchmark Definition of Foreing Direct Investment 4th ed, OECD 2008).

Κατά το ΔΝΤ[4], οι άμεσες ξένες επενδύσεις αποτελούν μία διασυνοριακή κατηγορία επενδύσεων, οι οποίες συσχετίζονται με την ανάληψη του ελέγχου ή την ύπαρξη σημαντικής δυνατότητας επιρροής στη διοίκηση μίας επιχείρησης ορισμένης οικονομίας από έναν επενδυτή μίας άλλης οικονομίας (Balance of Payments and International Investment Position Manual, 6th ed. 2009).

Οι άμεσες ξένες επενδύσεις περιλαμβάνουν όχι μόνο την αρχική συναλλαγή που δημιουργεί τη σχέση μεταξύ του επενδυτή και της επιχείρησης, αλλά και όλες τις μεταγενέστερες συναλλαγές μεταξύ αυτών και των συνδεδεμένων επιχειρήσεων, τόσο ενσωματωμένων όσο και μη. Το κύριο χαρακτηριστικό των άμεσων

---

[3] ΟΟΣΑ : Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (OECD : Organization for Economic Cooperation and Development).

[4] ΔΝΤ : Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF : International Monetary Fund).

επενδύσεων είναι η σημαντική επίδραση και επιρροή που έχει ο επενδυτής στον έλεγχο και στη διαχείριση της ξένης επιχείρησης, Για τον ξένο ελεγχόμενο τομέα το κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα είναι ο έλεγχος.

Τα οφέλη των άμεσων επενδυτών μέσω της επιρροής τους στη διοίκηση διαφέρουν από τα οφέλη των επενδυτών χαρτοφυλακίου, οι οποίοι δεν έχουν σημαντική επίδραση στη λειτουργία των επιχειρήσεων. Από την άποψη των άμεσων επενδυτών, οι επιχειρήσεις αντιπροσωπεύουν συχνά μονάδες σε μια πολυεθνική επιχείρηση, η συνολική κερδοφορία των οποίων εξαρτάται από τα πλεονεκτήματα που θα προκύψουν από την αξιοποίηση των διαφόρων πόρων, που διατίθενται στους επενδυτές σε μονάδες που βρίσκονται σε διαφορετικές οικονομίες. Έτσι, οι άμεσοι επενδυτές είναι σε θέση να αποκομίσουν οφέλη πέραν του επενδυτικού εισοδήματος που μπορεί να προκύψει από το κεφάλαιο που επενδύουν (π.χ. η ευκαιρία να κερδίσουν αμοιβές διαχείρισης, άλλα είδη εσόδων, απόκτηση τεχνογνωσίας και τεχνολογιών αιχμής κα). Αυτά τα πρόσθετα οφέλη είναι πιθανό να προκύψουν από τις αλληλεπιδράσεις των επενδυτών με τις επιχειρήσεις για μεγάλες χρονικές περιόδους. Αντίθετα, οι επενδυτές χαρτοφυλακίου ανησυχούν πρωτίστως για την ασφάλεια του κεφαλαίου τους και την παραγόμενη απόδοση. Οι επενδυτές χαρτοφυλακίου αξιολογούν σε ξεχωριστή βάση τις προοπτικές κάθε ανεξάρτητης μονάδας, στην οποία μπορούν να επενδύσουν, ενώ παρατηρείται να μεταφέρουν το κεφάλαιό τους, όταν προκύπτουν αλλαγές οι οποίες ενδέχεται να επηρεαστούν από βραχυπρόθεσμες εξελίξεις στις χρηματοπιστωτικές αγορές (Balance of Payments Manual 5th ed, IMF 1993).

Συναφώς μια εταιρική επιχείρηση κεφαλαιουχική[5] ή μη, ορίζεται ως επιχείρηση άμεσης ξένης επένδυσης όταν ο άμεσος επενδυτής, ο οποίος είναι κάτοικος μίας άλλης οικονομίας, κατέχει σε ποσοστό 10 τοις εκατό ή περισσότερο των κοινών μετοχών (σε περίπτωση κεφαλαιουχικής επιχείρησης) ή της ψήφου του διοικητικού συμβουλίου της επιχείρησης ή το ισοδύναμο (για μια επιχείρηση χωρίς νομική προσωπικότητα). Οι επιχειρήσεις άμεσων επενδύσεων περιλαμβάνουν τις θυγατρικές, στις οποίες ένας επενδυτής κατέχει περισσότερο από 50% της επιχείρησης, καθώς και τους συνεργάτες (ένας επενδυτής που κατέχει το 50% ή λιγότερο) και τα υποκαταστήματα (που ανήκουν εξ ολοκλήρου ή από κοινού στην επιχείρηση), που είτε άμεσα είτε έμμεσα ανήκουν στον άμεσο επενδυτή. Οι θυγατρικές σε αυτή την περίπτωση μπορούν επίσης να αναγνωριστούν ως θυγατρικές με πλειοψηφική ιδιοκτησία. Επιπρόσθετα, μια δημόσια επιχείρηση, μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να αποτελέσει επιχείρηση άμεσης επένδυσης, (Benchmark Definition of Foreing Direct Investment 4th ed, OECD 2008).

Μολονότι το κριτήριο του 10 τοις εκατό, που αναφέρθηκε προηγουμένως, χρησιμοποιείται ευρέως για λόγους στατιστικής ανάλυσης και παραγωγής οικονομικών δεδομένων, προκειμένου να καθοριστεί μία επένδυση ως άμεση ξένη επένδυση, ιδιαιτέρως από το ΔΝΤ και τον ΟΟΣΑ, ορισμένα κράτη ή οργανισμοί, δύνανται να διαφοροποιηθούν όσον αφορά στο συγκεκριμένο κριτήριο σε δύο περιπτώσεις. Η πρώτη υφίσταται όταν ένας άμεσος ξένος επενδυτής κατέχει μικρότερο ποσοστό από αυτό του 10% είτε από το σύνολο των μετοχών είτε εκ του

[5] Στις εταιρείες κεφαλαίου κυριαρχεί το εταιρικό κεφάλαιο και όχι το προσωπικό στοιχείο. Στις εταιρείες κεφαλαίου ανήκουν: Η Ανώνυμη Εταιρεία (Α.Ε) και Η Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης (Ε.Π.Ε.).

δικαιώματος ψήφου μιας εταιρείας, ταυτόχρονα όμως κατέχει μία σημαντική επιρροή στη διοίκηση της επιχείρησης (franchise). Εν τοιαύτη περιπτώσει, συμπεριλαμβάνεται στην κατηγορία της άμεσης ξένης επένδυσης . Η δεύτερη υφίσταται όταν ένας άμεσος ξένος επενδυτής κατέχει παραπάνω από το 10% του ποσοστού, ωστόσο, δεν έχει σημαντική επιρροή ή έχει μηδενική επιρροή επί της διοικήσεως της επιχείρησης, οπότε και δεν συμπεριλαμβάνεται στην κατηγορία της άμεσης ξένης επένδυσης.

Οι περισσότερες επιχειρήσεις άμεσων ξένων επενδύσεων είναι είτε θυγατρικές είτε υποκαταστήματα, που ανήκουν εξ ολοκλήρου ή κατά πλειοψηφία σε μη μόνιμους κατοίκους ή που μια σαφής πλειοψηφία των μετοχών με δικαίωμα ψήφου ανήκει σε ένα μόνο ή μία ομάδα άμεσων επενδυτών. Πέραν όμως των επιχειρήσεων που προαναφέρθηκαν, στις επιχειρήσεις άμεσων ξένων επενδύσεων δύναται να συμπεριληφθούν και οντότητες ειδικού σκοπού εφόσον πληρούν τα κριτήρια που προαναφέρθηκαν. Οποιαδήποτε κι αν είναι η δομή (π.χ. εταιρεία χαρτοφυλακίου, βασική εταιρεία, περιφερειακή έδρα) ή ο σκοπός (π.χ. διαχείριση, διαχείριση συναλλαγματικού κινδύνου, διευκόλυνση της χρηματοδότησης επενδύσεων) της συγκεκριμένης οντότητας ειδικού σκοπού, αποτελεί ως επί το πλείστον αναπόσπαστο κομμάτι της διάρθρωσης του δικτύου των άμεσων ξένων επενδύσεων εφόσον συναλλάσσεται και με άλλα μέρη του δικτύου (Balance of Payments Manual 5th ed, IMF 1993).

Μεταξύ των επιχειρήσεων άμεσων ξένων επενδύσεων, που λειτουργούν σε διαφορετικές χώρες, δύνανται να δημιουργούνται ειδικές σχέσεις, οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν κοινό διοικητικό συμβούλιο, κοινές πολιτικές, συγκέντρωση ή μετακίνηση πόρων κ.α. Αυτού του είδους οι σχέσεις και συναλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων διαφορετικών οικονομιών δύνανται να θεωρηθούν ως άμεσες ξένες επενδύσεις.

Επομένως, όπως προαναφέρθηκε, οι άμεσες ξένες επενδύσεις περιλαμβάνουν την αρχική συναλλαγή μετοχών, που πληροί το κατώτατο όριο του 10%, όλες τις επακόλουθες χρηματοοικονομικές συναλλαγές μεταξύ του άμεσου ξένου επενδυτή και της επιχείρησης, καθώς και τις συναλλαγές μεταξύ των συνεργαζόμενων και μη επιχειρήσεων συνδεδεμένων στο δίκτυο μίας άμεσης ξένης επένδυσης (Συνδεδεμένες επιχειρήσεις)[6]. Επιπλέον περιλαμβάνουν και συναλλαγές μεταξύ εταιριών που ανήκουν άμεσα ή έμμεσα σε μία έτερη ανώνυμη εταιρία. Οι άμεσες ξένες επενδύσεις δεν περιορίζονται αποκλειστικά στις επενδύσεις σε μετοχές, αλλά αφορούν επίσης και στην επανεπένδυση των αποκομισθέντων από την αρχική επένδυση κερδών, καθώς και στα ενδοεταιρικά δάνεια. Τέλος μπορεί να υπάρχουν σχέσεις μεταξύ επιχειρήσεων, οι οποίες ενδέχεται να παρουσιάζουν τα χαρακτηριστικά των άμεσων επενδύσεων, μολονότι δεν υφίστανται δεσμοί, οι οποίοι δυνητικά χαρακτηρίζονται ως άμεσες επενδύσεις. Τέτοιες οριακές περιπτώσεις δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται ως άμεσες επενδύσεις (Benchmark Definition of Foreing Direct Investment 4th ed, OECD 2008).

[6] Οι συνδεδεμένες επιχειρήσεις είναι επιχειρήσεις που έχουν άμεση επενδυτική σχέση. Οπότε, ένας δεδομένος άμεσος επενδυτής, οι έτεροι άμεσοι επενδυτές του, οι θυγατρικές του, οι συνεργάτες του και τα υποκαταστήματά του, συμπεριλαμβανομένων όλων των συνεργαζόμενων επιχειρήσεων, είναι συνδεδεμένες επιχειρήσεις σε ένα κοινό δίκτυο της άμεσης ξένης επένδυσης. Είναι δυνατόν μια δεδομένη επιχείρηση να είναι μέλος δύο ή περισσοτέρων ομάδων συνδεδεμένων επιχειρήσεων (OECD glossary part of OECD Benchmark 2008).

1.4 Ταξινόμηση των άμεσων ξένων επενδύσεων

Οι άμεσες ξένες επενδύσεις συνεπάγονται μεταφορά από την επιχείρηση κεφαλαίων, τεχνολογίας και ανθρώπινου δυναμικού σε μία ξένη χώρα για τη δημιουργία δικών της παραγωγικών εγκαταστάσεων, την παραγωγή των προϊόντων της ή /και την προσφορά των υπηρεσιών της στη χώρα αυτή. Τα προϊόντα της επιχείρησης διατίθενται είτε στην αγορά της χώρας εγκατάστασης και παραγωγής είτε στις αγορές άλλων χωρών, συμπεριλαμβανομένης της μητρικής χώρας (Χατζηδημητρίου 2003). Κατά τον Δ. Κυρκιλή, οι άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) διακρίνονται από την ίδρυση θυγατρικών επιχειρήσεων στο εξωτερικό, οι οποίες αποτελούν ιδιοκτησία της μητρικής εγχώριας επιχείρησης είτε εν μέρει είπε συνολικά.

Περιλαμβάνουν δε τη μετακίνηση πέρα από τα εθνικά σύνορα ενός πακέτου διακριτών και ταυτόχρονα συμπληρωματικών παραγωγικών εισροών, οι οποίες δύνανται να είναι υλικές όπως κεφάλαιο, κεφαλαιουχικός εξοπλισμός, πρώτες ύλες κλπ ή άυλες όπως οργάνωση παραγωγής και διοίκησης, τεχνογνωσία, ποιοτικός έλεγχος κλπ. Μολονότι το σύνολο των πόρων είναι απαραίτητο στην παραγωγική διαδικασία και τη διεθνοποίηση των προϊόντων, ωστόσο, η μεταφορά τους πραγματοποιείται εντός της επιχείρησης μεταξύ μητρικής και θυγατρικής εταιρείας (Κυρκιλής 2010). Η μεταφορά πόρων καθώς και συντελεστών παραγωγής σε μία ξένη χώρα είναι ο λόγος για τον οποίο οι άμεσες ξένες επενδύσεις θεωρούνται ως μία εκ των στρατηγικών διεθνούς εμπορίου με τους υψηλότερους οικονομικούς κινδύνους, χωρίς το γεγονός αυτό να αποθαρρύνει πιθανούς μελλοντικούς επενδυτές.

Γενικότερα οι άμεσες ξένες επενδύσεις πέρα από την παραγωγή υλικών προϊόντων και την παροχή υπηρεσιών υποστήριξης των προϊόντων αυτών, συμπεριλαμβάνουν και μεγάλες επενδύσεις σε ξένες χώρες για την παροχή υπηρεσιών, όπως τράπεζες, ασφάλειες, σύμβουλοι επιχειρήσεων κ.α. ή την εξαγορά ποσοστού μεγάλης επιχείρησης. Περαιτέρω δύναται να ταξινομηθούν σε τρεις υποκατηγορίες ως προς την μορφή που δύναται να λάβουν :

Θυγατρική αποκλειστικής ιδιοκτησίας

Αφορά στην ίδρυση από μία εταιρεία, ως μοναδικός μέτοχος, μιας νέας επιχείρησης σε μία ξένη χώρα επί της οποίας ασκεί την πλήρη διοίκηση. Η θυγατρική αυτού του είδους δύναται να είναι μία εντελώς νέα επιχείρηση (greenfield strategy) ή να δημιουργηθεί με την εξαγορά μιας υφιστάμενης εταιρείας(acquisition strategy) είτε μέσω απόκτησης του συνολικού μετοχικού κεφαλαίου είτε ενός μεγάλου ποσοστού αυτού, το οποίο παρέχει τη δυνατότητα του απόλυτου ελέγχου της εταιρείας. Αξίζει να αναφερθεί πως η θυγατρική επιχείρηση θεωρείται μία τοπική επιχείρηση για το κράτος στο οποίο έχει ιδρυθεί με ξένο ιδιοκτήτη.

Τα βασικά πλεονεκτήματα αυτής της επένδυσης είναι ότι η μητρική επιχείρηση διατηρεί τον διοικητικό έλεγχο της εταιρείας και καρπώνεται το σύνολο των κερδών. Τα μειονεκτήματα είναι ότι η μητρική εταιρεία αναλαμβάνει όλο το οικονομικό κόστος και τους επιχειρηματικούς κινδύνους μιας άγνωστης αγοράς.

Διεθνής κοινοπρακτική επιχείρηση

Η Διεθνής κοινοπρακτική επιχείρηση αφορά στη συνεργασία ξένων επιχειρήσεων με αντίστοιχες τοπικές με σκοπό την από κοινού ίδρυση μιας νέας επιχείρησης ή ολικής εξαγοράς μιας υφιστάμενης. Οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις συνεισφέρουν σε κεφάλαιο, ανθρώπινο δυναμικό, τεχνολογία και τεχνογνωσία και δύνανται να συμμετέχουν πλειοψηφικά, μειοψηφικά ή με μερίδιο 50 τοις εκατό.

Τα βασικά πλεονεκτήματα είναι η απόκτηση ενός τοπικού συνεργάτη στην ξένη αγορά, ο διαμοιρασμός του κόστους και του κινδύνου της επένδυσης, πιθανά οικονομικά και φορολογικά κίνητρα από την εκάστοτε χώρα εγκατάστασης, δυνατότητα ευκολότερης αντιμετώπισης ποικίλων θεσμικών εμποδίων και τέλος μείωση των κινδύνων εθνικοποίησης ή απορρόφησης της νέας εταιρείας από το κράτος εγκατάστασης.

Τα μειονεκτήματα αντίστοιχα έγκειται στην αδυναμία συνολικού έλεγχου της επιχείρησης λόγω μη κατοχής της πλειοψηφίας των μετοχών, ο διαμοιρασμός των κερδών μεταξύ των εταίρων , καθώς και οι συχνές διαφωνίες και διαφορές όσον αφορά στη στρατηγική και στο υπόβαθρο του προσωπικού των εταιρειών που συγκροτούν την κοινοπρακτική επιχείρηση.

Μερική εξαγορά

Αφορά στη μερική εξαγορά μιας ξένης επιχείρησης μέσω της απόκτησης ενός ποσοστού του μετοχικού της κεφαλαίου. Αναλόγως του μεγέθους του συγκεκριμένου ποσοστού ο επενδυτής χαρακτηρίζεται ως μέτοχος πλειοψηφίας ή μειοψηφίας, με περαιτέρω δικαιώματα διορισμού μελών εντός του Διοικητικού Συμβουλίου της ξένης επιχείρησης και ανάληψης ανάλογων διοικητικών θέσεων. Αυτού του είδους οι εξαγορές δύνανται να είναι αμοιβαίες, ήτοι να διενεργείται ανταλλαγή μετοχών μεταξύ των δύο επιχειρήσεων με σκοπό τη συνεργασία και την αμοιβαία κερδοφορία. Η συνεργασία αυτή περικλείει ανταλλαγή κοινών πρακτικών, τεχνολογίας, τεχνογνωσίας, έρευνας και ανάπτυξης, ανταλλαγή προϊόντων κ.α. Χαρακτηριστικό παράδειγμα μερικής εξαγοράς αποτελεί η έννοια του στρατηγικού επενδυτή[7]. Τα βασικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα είναι περίπου ίδια με αυτά της κοινοπρακτικής επιχείρησης.

1.5 Τύποι άμεσων ξένων επενδύσεων.

Οι τύποι των ΑΞΕ δύνανται να διαχωριστούν σύμφωνα με διάφορα κριτήρια, τα βασικότερα εκ των οποίων, όπως αναφέρονται στη διεθνή βιβλιογραφία, είναι τα εξής : με κριτήριο την κατεύθυνση, το κίνητρο και τον στόχο. Τα προαναφερόμενα κριτήρια παρουσιάζονται και αναλύονται παρακάτω: :

Οι βασικοί τύποι των ΑΞΕ με **κριτήριο την κατεύθυνση** χωρίζονται περαιτέρω σε δύο κατηγορίες :

[7] Ο θεσμός αυτός αναφέρεται σε μία επιχείρηση η οποία εξαγοράζει ένα ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου μιας ξένης επιχείρησης, αναλαμβάνοντας ταυτόχρονα και τη διοίκηση αυτής μέσω της σύναψης ενός διοικητικού συμβολαίου (Χατζηδημητρίου 2003).

Εισερχόμενες (inward)

Οι εισερχόμενες ΑΞΕ αφορούν στην εισροή κεφαλαίου προς επένδυση στην εγχώρια αγορά, π.χ. η επένδυση ενός κεφαλαίου ξένου επενδυτή (κάτοικος άλλης χώρας) σε μια οικονομία . Αυτό συμβαίνει όταν μία εταιρεία αγοράζει μία άλλη εταιρία ή εγκαθιστά μία νέα επιχείρηση για μία υπάρχουσα εταιρεία σε ένα κράτος διαφορετικό από το κράτος προέλευσής της.

Εξερχόμενες (outward)

Οι εξερχόμενες άμεσες επενδύσεις αφορούν στην εκροή εγχώριου κεφαλαίου, το οποίο επενδύεται σε πόρους μίας ξένης οικονομίας. Εξερχόμενες άμεσες επενδύσεις συνήθως πραγματοποιούνται από μητρικές εγχώριες οικονομίες σε θυγατρικές στο εξωτερικό.

Οι βασικοί τύποι ΑΞΕ με **κριτήριο το κίνητρο ,** για τον οποίο πραγματοποιούνται, διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες ως ακολούθως :

Άμεσες ξένες επενδύσεις αναζήτησης πλουτοπαραγωγικών πόρων (resource seeking)

Στόχος αρκετών επιχειρήσεων είναι να προβούν σε ΑΞΕ προκειμένου να επεκταθούν σε χώρες που διαθέτουν τους απαραίτητους πόρους για τον κύκλο παραγωγής τους. Κατ' αυτόν τον τρόπο επωφελούνται από την εγχώρια προσφορά των παραγωγικών συντελεστών οι οποίοι είναι φθηνότεροι και σε αφθονία σε σχέση με τη χώρα προέλευσης. Οι συγκεκριμένοι πόροι είναι κατά κύριο λόγο πρώτες ύλες για την εκμετάλλευση των οποίων συνήθως απαιτείται η ανάληψη εκ μέρους της επιχείρησης επενδύσεων σε υποδομή, καθώς και φθηνό ανειδίκευτο ή μερικά ειδικευμένο εργατικό δυναμικό. Τη μεγαλύτερη ζήτηση έχουν οι φυσικοί πόροι (τα μεταλλεύματα, ο χαλκός και ο βωξίτης, το πετρέλαιο και τα αγροτικά προϊόντα όπως η ζάχαρη, οι μπανάνες, ο καφές και το τσάι) και το φτηνό εργατικό δυναμικό, καθώς και οι τεχνολογικές και διαχειριστικές ικανότητες. Ο στόχος των πολυεθνικών επιχειρήσεων είναι η απόκτηση των εν λόγω πόρων με το χαμηλότερο δυνατό κόστος, προκειμένου να μειώσουν το κόστος παραγωγής των προϊόντων τους. Αντίστοιχα αναζητούν φτηνό εργατικό δυναμικό με σχετικά χαμηλή αμοιβή. Προς τούτο οι πολυεθνικές επιχειρήσεις διενεργούν άμεσες ξένες επενδύσεις σε αναπτυσσόμενες χώρες, με φθηνό ανειδίκευτο ή μερικώς εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, όπως είναι η Κίνα και το Μεξικό. Επιπρόσθετα, αναζητούν τεχνολογικές και διαχειριστικές ικανότητες, οι οποίες εντοπίζονται ως επί το πλείστον σε επιχειρήσεις που ανήκουν στον τομέα των υπηρεσιών, όπως ο τουρισμός, η εστίαση, οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις κ.α. (Μελάς και Πολλάλης 2005)

Άμεσες ξένες επενδύσεις αναζήτησης αγορών (market seeking)

Οι άμεσες ξένες επενδύσεις αυτής της μορφής προσβλέπουν στην παραγωγή και την προσφορά προϊόντων και υπηρεσιών, προκειμένου να εξυπηρετήσουν ξένες αγορές με σκοπό την αύξηση του καταναλωτικού κοινού, στο οποίο στοχεύουν, καθώς και την αύξηση του μεγέθους της αγοράς. Ένα από τα σημαντικότερα κίνητρα που ωθεί τις επιχειρήσεις προς αυτή την πρωτοβουλία είναι ο ανταγωνισμός. Ειδικότερα, οι επιχειρήσεις, που θα αναζητήσουν αγορές, θα επεκταθούν μέσω των άμεσων ξένων επενδύσεων σε κράτη όπου υφίστανται ανταγωνιστικές επιχειρήσεις

με στόχο να διεκδικήσουν ένα σημαντικό μερίδιο αγοράς. Επίσης με αυτό τον τρόπο έχουν πιο άμεση δυνατότητα προσαρμογής πολλών προϊόντων στα καταναλωτικά πρότυπα ή στις συνθήκες παραγωγής της χώρας υποδοχής και της αγοράς στις οποίες αναζητούν να τα προωθήσουν (π.χ. τρόφιμα και ποτά ή υπηρεσίες όπως η διαφήμιση). Παράλληλα αρκετές φορές αυτού του είδους οι επενδύσεις προκύπτουν πιο συμφέρουσες από άποψη κόστους από τις αντίστοιχες εξαγωγές τις οποίες στοχεύουν να υποκαταστήσουν. Επιπλέον, ένας βασικός λόγος, ο οποίος κατευθύνει τις επιχειρήσεις προς την αναζήτηση αγορών μέσω των άμεσων ξένων επενδύσεων είναι η εγκατάσταση πελατών ή προμηθευτών τους στην αγορά στην οποία στοχεύουν να επεκταθούν. Κατ' αυτόν τον τρόπο η πολυεθνική επιχείρηση αποκτά γρηγορότερη και οικονομικότερη πρόσβαση στις πρώτες ύλες που απαιτούνται για την παραγωγή των προϊόντων της, ενώ στην περίπτωση που στην αγορά αυτή υφίστανται και πελάτες της δίνεται η δυνατότητα να τους εξυπηρετήσει γρηγορότερα, αποτελεσματικότερα και με χαμηλότερο κόστος (Μελάς και Πολλάλης 2005).

Άμεσες ξένες επενδύσεις αναζήτησης αποδοτικότητας (efficiency seeking)

Έχοντας επιτύχει τους δύο ανωτέρω στόχους, δηλαδή την εύρεση των κατάλληλων αγορών και των αναγκαίων πλουτοπαραγωγικών πόρων για την παραγωγή των προϊόντων τους, οι επιχειρήσεις αναλαμβάνουν άμεσες ξένες επενδύσεις, με σκοπό να συντονίσουν και να οργανώσουν τις δραστηριότητές τους με τέτοιο τρόπο, ώστε να αυξήσουν την αποδοτικότητά τους. Μοιράζουν τα διάφορα στάδια παραγωγής ενός προϊόντος ή την παραγωγή έτερων προϊόντων σε διάφορες χώρες, ανάλογα με τις επικρατούσες συνθήκες στις τοπικές αγορές, με σκοπό την ανάπτυξη ενός συντονισμένου περιφερειακού δικτύου το οποίο συμβάλλει στη μείωση του κόστους και στην αύξηση της αποτελεσματικότητας της παραγωγής (Μελάς και Πολλάλης 2005).

Άμεσες ξένες επενδύσεις αναζήτησης στρατηγικών πόρων ή ικανοτήτων (strategic asset seeking)

Στις συγκεκριμένες επενδύσεις οι επιχειρήσεις προβαίνουν σε άμεσες ξένες επενδύσεις ούτως ώστε να αποκτήσουν στρατηγικούς πλουτοπαραγωγικούς πόρους ή να αντιγράψουν ικανότητες και τεχνογνωσία άλλων επιχειρήσεων μέσω της εξαγοράς τους. Με αυτό τον τρόπο επιδιώκουν και στοχεύουν στη διατήρηση και τη βελτιστοποίηση της ανταγωνιστικότητά τους στις διεθνείς αγορές. Τούτο επιτυγχάνεται μέσω της απόκτησης εξειδικευμένων υλικών και άυλων πόρων (τεχνογνωσία, προηγμένη τεχνολογία, υψηλά εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό), οι οποίοι διατίθενται εν αφθονία στη χώρα υποδοχής. Αυτού του είδους οι επενδύσεις εντοπίζονται κυρίως στους κλάδους υψηλής τεχνολογίας (Μελάς και Πολλάλης 2005). Οι ΑΞΕ που πραγματοποιούνται προς αναζήτηση αποδοτικότητας και στρατηγικών πόρων είναι συνήθως επεκτατικές και στοχεύουν στην εκμετάλλευση εξειδικευμένων πλεονεκτημάτων που κατέχει η χώρα υποδοχής όπως οι οικονομίες κλίμακας και η έρευνα και ανάπτυξη.

Τέλος οι βασικοί τύποι των ΑΞΕ με **κριτήριο τον στόχο** χωρίζονται περαιτέρω στις ακόλουθες κατηγορίες :

ΑΞΕ με στόχο τη δημιουργία νέων θυγατρικών επιχειρήσεων (Greenfield strategy)

Είναι οι άμεσες επενδύσεις οι οποίες έχουν ως στόχο τη δημιουργία νέων εγκαταστάσεων ή την επέκταση των ήδη υπαρχόντων. Αυτού του είδους οι επενδύσεις είναι πολύ σημαντικές για το κράτος υποδοχής, δεδομένου ότι , παράλληλα με τη δημιουργία νέων παραγωγικών δομών και δυνατοτήτων, δημιουργούν και νέες θέσεις εργασίας, γίνονται φορείς μεταφοράς νέων τεχνολογιών και τεχνογνωσίας και διασυνδέονται με την εγχώρια αγορά.

ΑΞΕ με στόχο τη συγχώνευση ή την εξαγορά (M&A'ς)

Πρόκειται για μεταφορά περιουσιακών στοιχείων από τις εγχώριες εταιρίες στο εξωτερικό, με σκοπό την εξαγορά μίας υφιστάμενης εταιρίας ή την συγχώνευση των δύο εταιριών και αποτελεί έναν από τους αρχικούς και βασικότερους τύπους ΑΞΕ. Κατά τη συγχώνευση σε μία ξένη αγορά, τα περιουσιακά στοιχεία, οι πόροι και οι λειτουργίες των επιχειρήσεων διαφορετικών οικονομιών συγχωνεύονται δημιουργώντας μία νέα επιχείρηση ή μία νέα οικονομική οντότητα. Κατά την εξαγορά μίας εταιρίας σε ένα ξένο κράτος τα περιουσιακά στοιχεία και οι λειτουργίες της μεταφέρονται από μια αλλοδαπή εταιρία (θυγατρική) σε μια εγχώρια (μητρική).

Πέραν των ανωτέρω, οι άμεσες ξένες επενδύσεις δύνανται να ταξινομηθούν αν τις αναλύσουμε τόσο από την προοπτική του επενδυτή (χώρα εκροής), όσο και από την προοπτική της χώρας υποδοχής της άμεσης ξένης επένδυσης (Caves 1971).

Από την πλευρά του επενδυτή, οι άμεσες ξένες επενδύσεις διακρίνονται μεταξύ οριζόντιων, κάθετων και έναν συνδυασμό αυτών. Οι οριζόντιες άμεσες ξένες επενδύσεις αναλαμβάνονται με σκοπό την οριζόντια επέκταση της παραγωγής, δηλαδή την παραγωγή ομοειδών προϊόντων και αγαθών τόσο στην ξένη όσο και στην εγχώρια αγορά. Γενικότερα οι άμεσες ξένες επενδύσεις αυτού του τύπου στοχεύουν στη διαφοροποίηση των προϊόντων και αναλαμβάνονται προκειμένου να εκμεταλλευτούν πλεονεκτήματα όπως συγκεκριμένες πατέντες ή διαφοροποιημένα προϊόντα, ιδιαιτέρως όταν κάτι τέτοιο είναι απαγορευτικό βάσει νόμου στην εγχώρια αγορά. Οι κάθετες άμεσες ξένες επενδύσεις αναλαμβάνονται προκειμένου να εκμεταλλευτούν τις πλουτοπαραγωγικές πηγές και τους φυσικούς πόρους ή προκειμένου να έρθουν πιο κοντά στους ξένους καταναλωτές μέσω της εξαγοράς δικτύων διανομής στην αλλοδαπή οικονομία. Ο τρίτος τύπος περιλαμβάνει ένα συνδυασμό κάθετων και οριζόντιων άμεσων ξένων επενδύσεων (Moosa 2002).

Από την πλευρά της χώρας υποδοχής, οι άμεσες ξένες επενδύσεις μπορούν να ταξινομηθούν σε ΑΞΕ υποκατάστασης εισαγωγών, ΑΞΕ αύξησης εξαγωγών και ΑΞΕ οι οποίες προκλήθηκαν από μία κυβέρνηση. Οι άμεσες ξένες επενδύσεις υποκατάστασης εισαγωγών αφορούν την παραγωγή αγαθών μέσω άμεσων ξένων επενδύσεων, τα οποία προηγουμένως εισάγονταν από την χώρα υποδοχής, ενώ προκειμένου να υφίστανται προϋποθέτουν ότι τόσο οι εισαγωγές από τη χώρα υποδοχής όσο και οι εξαγωγές από τη χώρα επένδυσης θα μειωθούν. Αυτού του είδους οι άμεσες ξένες επενδύσεις συνήθως καθορίζονται από το μέγεθος της αγοράς της χώρας υποδοχής, από τα κόστη μεταφοράς και από τους περιορισμούς στο εμπόριο. Οι άμεσες ξένες επενδύσεις αύξησης των εξαγωγών αντιθέτως παρακινούνται από την επιθυμία αναζήτησης νέων παραγωγικών πόρων όπως οι φυσικοί πόροι και τα ενδιάμεσα προϊόντα. Η εν λόγω άμεση ξένη επένδυση αυξάνει

τις εξαγωγές υπό την έννοια ότι η χώρα υποδοχής θα αυξήσει τις εξαγωγές σε φυσικούς πόρους, σε ενδιάμεσα προϊόντα προς τη χώρα επένδυσης και σε άλλες χώρες, όπου υφίστανται θυγατρικές της μητρικής επιχείρησης. Τελευταία ταξινόμηση σε αυτή τη κατηγορία είναι οι άμεσες ξένες επενδύσεις που προκαλούνται από μία κυβέρνηση, όταν για παράδειγμα μία κυβέρνηση προσφέρει κίνητρα σε ξένους επενδυτές, ώστε να ισοσκελίσει ελλείμματα στον προϋπολογισμό (Moosa 2002).

Τέλος, ένα άλλο είδος ταξινόμησης είναι μεταξύ επεκτατικών και αμυντικών άμεσων ξένων επενδύσεων (Chen and Ku 2000). Οι επεκτατικές άμεσες επενδύσεις έχουν ως στόχο να εκμεταλλευτούν τα θετικά χαρακτηριστικά μιας εταιρείας στη χώρα υποδοχής. Το πλεονέκτημα των εν λόγω ΑΞΕ είναι ότι συνεισφέρουν στην αύξηση των πωλήσεων της επιχείρησης τόσο εγχώρια όσο και στην αλλοδαπή. Εν αντιθέσειοι αμυντικές άμεσες επενδύσεις αναζητούν φθηνό εργατικό δυναμικό στη χώρα υποδοχής με στόχο να μειώσουν το κόστος παραγωγής. Και οι δύο ανωτέρω κατηγορίες επενδύσεων επηρεάζονται άμεσα από τα χαρακτηριστικά της βιομηχανίας της χώρας υποδοχής (Moosa 2002).

1.6 Παράγοντες προσέλκυσης των άμεσων ξένων επενδύσεων

Η προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων για την προώθηση της οικονομικής δραστηριότητας αποτελεί προτεραιότητα για πολλές χώρες που αντιμετωπίζουν προβλήματα χρηματοδότησης και ρευστότητας στην αγορά[8]. Τα τελευταία χρόνια αναπτυσσόμενες οικονομίες, όπως η Κίνα, η Ινδία, η Βραζιλία, η Νιγηρία κ.α,. προσελκύουν υψηλό μερίδιο των παγκόσμιων εισροών άμεσων ξένων επενδύσεων, οι οποίες έχουν σημειώσει εκρηκτική αύξηση, ιδίως μετά το 2003. Ένα διαρκώς αυξανόμενο τμήμα της σύγχρονης βιβλιογραφίας προσπαθεί να προσδιορίσει παράγοντες ελκυστικότητας των ΑΞΕ, μελετώντας διαφορετικές ομάδες χωρών (Φίλιππας 2018).

Σε μια πρόσφατη έρευνα εξετάστηκαν οι παράγοντες που επηρεάζουν την εισροή άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ) σε 24 κράτη μέλη του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) και σε 22 αναπτυσσόμενα κράτη (μη μέλη του ΟΟΣΑ) για τα έτη 1980-2012. Στη συγκεκριμένη έρευνα εξετάστηκαν αρκετοί παράγοντες που έχουν καθοριστεί από προηγούμενες έρευνες, όπως το μέγεθος της αγοράς, η φορολογία των επιχειρήσεων, η απελευθέρωση του εμπορίου, το κόστος εργασίας, οι εγγραφές στα σχολεία και διάφορες άλλες θεσμικές μεταβλητές[9] , και εντοπίστηκε ότι σημαντική επίδραση στις ΑΞΕ έχουν οι άμεσες ξένες επενδύσεις κατά την προηγούμενη χρονική περίοδο, το μέγεθος της αγοράς, ο σχηματισμός ακαθάριστου κεφαλαίου και η φορολογία των επιχειρήσεων. Επίσης, εντοπίστηκε ότι η απελευθέρωση του εμπορίου, η σχολική εκπαίδευση και ο πληθωρισμός δεν προκαλούν ισχυρή επίδραση για καμία ομάδα χωρών ή περίοδο υπό εξέταση και, ως εκ τούτου, θεωρούνται αμφισβητήσιμες (Φίλλιπας 2014).

Στην οικονομική θεωρία γενικότερα αναφέρονται διάφοροι κοινώς αποδεκτοί παράγοντες που προσελκύουν μία άμεση ξένη επένδυση (Foreign Direct Investment

[8] Ιδιαίτερα μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2007.

[9] Οι θεσμικές μεταβλητές περιλαμβάνουν την πολιτική σταθερότητα, πιθανές τρομοκρατικές ενέργειες, την αποτελεσματικότητα των κυβερνήσεων, την ποιότητα του θεσμικού πλαισίου, την αποτελεσματική λειτουργία της δικαιοσύνης και τον έλεγχο της διαφθοράς.

in Developing Countries:Determinants and Impact 2001), οι οποίοι Σε πολλές περιπτώσεις καλύπτουν ο ένας τον άλλον, ως ακολούθως :

Το μέγεθος της αγοράς και το μέγεθος της ανάπτυξης της χώρας υποδοχής παίζει σημαντικό ρόλο στη μεγιστοποίηση του κέρδους και κατά συνέπεια στην προσέγγιση των άμεσων ξένων επενδύσεων (Foreign Direct Investment in Developing Countries:Determinants and Impact 2001). Η θεωρία που υποστηρίζει το γεγονός αυτό είναι ότι οι επιχειρήσεις, οι οποίες κατέχουν συγκριτικά πλεονεκτήματα όπως νέες τεχνολογίες παραγωγής, τεχνογνωσία κ.α., αναζητούν ευμεγέθεις αγορές, προκειμένου να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη των επενδύσεων τους για την παραγωγή πλεονεκτημάτων αυτών. Η ύπαρξη ενός παραρτήματος ή μιας θυγατρικής εταιρείας σε μία ξένη αγορά προσθέτει στην αναγνώριση και στην απόκτηση καλύτερων πληροφοριών επί της συγκεκριμένης αγοράς, ενώ επιπλέον δίδει τη δυνατότητα να υπερκεραστούν συγκεκριμένα εμπόδια στο εμπόριο και φόροι που ενδέχεται να επιβληθούν σε πιθανές εξαγωγές προς τη χώρα αυτή και να τις καταστήσουν απαγορευτικές. Οι επενδύσεις οι οποίες προσελκύονται σε μία χώρα εξαιτίας του μεγέθους της αγοράς της αναγνωρίζονται ως επενδύσεις προς αναζήτηση της αγοράς. (Dunning and Lundan 2008).

Η ύπαρξη πόρων, συμπεριλαμβανομένων των φυσικών και των ανθρώπινων πόρων, καθώς και την παραγωγικότητα της εργασίας, είναι ένας παράγοντας μεγάλης σημασίας για την προσέλκυση των άμεσων ξένων επενδύσεων. Ιδιαίτερα οι άμεσες ξένες επενδύσεις, οι οποίες προσανατολίζονται στις εξαγωγές, αναζητούν χώρες που θα τους επιτρέψουν να χρησιμοποιήσουν τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα, τα οποία συνδέονται με την φτηνή εργασία και τις άφθονες πρώτες ύλες. Επιπρόσθετα τα τελευταία χρόνια η αναζήτηση πόρων έχει στραφεί προς την εξειδικευμένη εργασία καθώς και στους στρατηγικούς πόρους όπως τεχνολογικούς, πατέντες κ.α. (Growth, Technology Transfer and FDI 2001)

Η ύπαρξη υποδομών αποτελεί βασικό παράγοντα προσέλκυσης των άμεσων ξένων επενδύσεων. Οι υποδομές και εγκαταστάσεις δεν περιλαμβάνουν μόνο τις μεταφορές και τις επικοινωνίες, αλλά επιπλέον την ύπαρξη ενός θετικού περιβάλλοντος, τόσο για την εργασία όσο και για άλλες δραστηριότητες, και υποδομές όπως οι καλές αθλητικές εγκαταστάσεις, οι υποδομές αναψυχής, ύπαρξη σχολείων υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης κ.α. Αυτές οι παράμετροι είναι πολύ σημαντικές εν γένει για τις επενδυτικές δραστηριότητες είτε είναι εγχώριες είτε είναι ξένες.

Η οικονομική σταθερότητα, ο χαμηλός πληθωρισμός και η σταθερή κατά το δυνατόν νομισματική ισοτιμία είναι εξαιρετικά σημαντικοί παράγοντες για αρκετούς λόγους. Καταρχάς πιστοποιούν τη σταθερότητα και τη δύναμη της οικονομίας της χώρας υποδοχής. Κατά δεύτερον προσφέρουν μία βεβαιότητα ως προς τις μελλοντικές οικονομικές εξελίξεις και την πιθανή πορεία της οικονομίας της χώρας υποδοχής, το οποίο κατ’ επέκταση παρέχει ένα βαθμό εμπιστοσύνης ως προς την αναμενόμενη κερδοφορία της επιχείρησης. Τρίτον, ένα σταθερό οικονομικό και εμπορικό περιβάλλον συνήθως συνεπάγεται και ένα σταθερό πολιτικό περιβάλλον, έννοιες οι οποίες πολλές φορές ταυτίζονται.

Η πολιτική σταθερότητα προάγει ένα ισχυρό και προβλέψιμο περιβάλλον για την προσέλκυση των άμεσων ξένων επενδύσεων. Δημιουργεί ένα αίσθημα δυνατότητας πρόβλεψης για τη πορεία των επενδύσεων και τις αναμενόμενες

κερδοφορίες, ενώ επιπρόσθετα προάγει την επανεπένδυση των κερδών στην εγχώρια οικονομία.

Η διαστρέβλωση των κανόνων της αγοράς, των αγαθών και της εργασίας είναι επίσης ένας σημαντικός παράγοντας. Η παραμόρφωση του ελεύθερου οικονομικού περιβάλλοντος της αγοράς, όπως υψηλότερες αποδοχές από τις αναμενόμενες, υψηλότερες τιμές σε αγαθά και υπηρεσίες σε αντιδιαστολή με τα εισαγόμενα κ.α., έχει επιπτώσεις στις εμπορικές και επενδυτικές πολιτικές. Τέτοιου είδους διαστρεβλώσεις, πέραν από την απώθηση των άμεσων ξένων επενδύσεων, μετακινούν το επενδυτικό ενδιαφέρον και τους πόρους σε διαφορετικές κατευθύνσεις από αυτές που η χώρα έχει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα. Επιπλέον, έχουν και επιπτώσεις στο συνολικό όγκο των άμεσων ξένων επενδύσεων, που μπορεί να απορροφήσει η χώρα υποδοχής.

Παλαιότερα υπήρχε η πεποίθηση ότι, όταν τίθενται περιορισμοί και φόροι στο διεθνές εμπόριο, τότε αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των εισαγωγών και παράλληλα την αύξηση των άμεσων ξένων επενδύσεων, γεγονός το οποίο οφείλεται στη θεωρία ότι οι συγκεκριμένοι τύποι επενδύσεων δύναται να αντικαταστήσουν άλλους τύπους εμπορίου (Foreign Direct Investment in Developing Countries:Determinants and Impact 2001). Στη συνέχεια βέβαια αυτό καταρρίφθηκε από νέες μελέτες, όπου αποδεικνυόταν ότι οι εισαγωγές και οι άμεσες ξένες επενδύσεις συμπληρώνουν η μία την άλλη και δεν υποκαθιστούν απαραίτητα. Επιπρόσθετα, αγορές χωρίς διαστρεβλώσεις και περιορισμούς τείνουν να προσελκύουν άμεσες ξένες επενδύσεις σε αντιδιαστολή με αγορές που λειτουργούν με διαστρεβλώσεις.

Οι πολιτικές παροχής κινήτρων αποτελούν ένα βασικό παράγοντα προσέλκυσης των άμεσων ξένων επενδύσεων (Blomström 2002). Πέραν των διαφόρων πολιτικών εμπορίου, που εφαρμόζουν οι εκάστοτε χώρες, προσφέρουν κι άλλου είδους κίνητρα όπως φοροαπαλλαγές και εξαιρέσεις από τέλη και δασμούς σε εισαγόμενα προϊόντα που εντάσσονται στη γραμμή παραγωγής ενός προϊόντος και από εξαγωγικούς δασμούς. Το γεγονός ότι προσφέρουν τέτοιου είδους κίνητρα οι χώρες υποδοχής προκαλείται πιθανόν λόγω του ανταγωνισμού που υπάρχει μεταξύ άλλων χωρών, που προσφέρουν αντίστοιχα κίνητρα. Τούτο σημαίνει ότι, αν καμία χώρα δεν προσέφερε κίνητρα αυτού του είδους, τότε οι άμεσες ξένες επενδύσεις θα εισχωρούσαν σε χώρες με βάση τους πόρους και της πλουτοπαραγωγικές πηγές και την αποτελεσματικότητα στη λειτουργία των επιχειρήσεων, την οποία παρέχουν. Συναφώς και λόγω ότι στις περισσότερες περιπτώσεις τα συγκεκριμένα κίνητρα συνυπολογίζονται στις απαιτήσεις και την αποτελεσματικότητα της παραγωγής της εκάστοτε εταιρείας, ενώ επιπλέον ένας από τους βασικούς λόγους που προσφέρονται είναι γιατί «το κάνουν και οι άλλες χώρες», τα συγκεκριμένα κίνητρα θα μπορούσαν να θεωρηθούν και ως μία μορφή διαστρέβλωσης της αγοράς (Foreign Direct Investment in Developing Countries:Determinants and Impact 2001).

Η ύπαρξη ενός σταθερού πλαισίου, βασισμένου στη διαφάνεια, την υγιή ανταγωνιστικότητα και τη σταθερότητα των κανόνων του και των προβλέψεών του, αποτελεί παράγοντα προσέλκυσης των άμεσων ξένων επενδύσεων. Γενικότερα η οικονομική, πολιτική και κοινωνική σταθερότητα είναι οι βάσεις πάνω στις οποίες στηρίζεται η πολιτική των άμεσων ξένων επενδύσεων της εκάστοτε χώρας. Ένα νομικό πλαίσιο και ένα επενδυτικό περιβάλλον, τα οποία λειτουργούν σωστά και με διαφάνεια, αποτελούν τη μεγαλύτερη προτεραιότητα των άμεσων ξένων επενδυτών,

καθόσον μειώνουν τον πολιτικό κίνδυνο των επιχειρήσεων σε άγνωστο περιβάλλον. Οι διαδικασίες ελέγχου και οι κανονισμοί για την είσοδο και τη λειτουργία μίας ξένης επιχείρησης πρέπει να αποτελούν ένα τέτοιο πλαίσιο, το οποίο θα λειτουργεί παράλληλα και με σωστές κυβερνητικές λειτουργίες και δίκαιες επιχειρηματικές πρακτικές, οι οποίες είναι εξίσου σημαντικές. Αντίθετα η γραφειοκρατία, η παραβατικότητα και η διαφθορά αποτελούν σημεία προβληματισμού και λόγους απόρριψης όχι μόνο μιας αρχικής επένδυσης, αλλά και επανεπένδυσης των κερδών της εταιρίας στην εγχώρια αγορά. Εξίσου σημαντικές είναι και οι πολιτικές που εφαρμόζονται για τη λειτουργία και τη δομή της εγχώριας αγοράς, για το εμπόριο, τον ανταγωνισμό, τις συγχωνεύσεις, τις εξαγορές, τις ιδιωτικοποιήσεις κ.α., οι οποίες λειτουργούν παράλληλα και συμπληρωματικά με τις άμεσες ξένες επενδύσεις (Growth, Technology Transfer and FDI 2001).

Πολιτικές ενσωμάτωσης, ομαδοποιήσεις κρατών και εμπορικές συμφωνίες, οι οποίες εφαρμόζονται στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Συμφωνίας Ελεύθερου Εμπορίου της Βόρειας Αμερικής, μεταξύ αναπτυσσόμενων χωρών που διενεργούν άμεσες ξένες επενδύσεις, φαίνεται να αυξάνουν τις εισροές των άμεσων ξένων επενδύσεων. Σε ένα γενικό πλαίσιο οι πολιτικές ενσωμάτωσης επιτρέπουν την ελεύθερη διακίνηση προϊόντων, αγαθών και εργασίας μεταξύ των εμπλεκομένων χωρών, αλλά ταυτόχρονα περιορίζουν τις εισαγωγές από τρίτες χώρες. Το ελεύθερο εμπόριο μεταξύ τους, το οποίο αυξάνει το μέγεθος των αγορών, οι περιορισμοί των εισαγωγών από τρίτες χώρες, που εφαρμόζονται προκειμένου να απαλειφθούν οι διαστρεβλώσεις και να ελευθερωθεί περαιτέρω το εμπόριο, οι επενδύσεις, οι οποίες συνοδεύουν τα αντίστοιχα σχέδια ενσωμάτωσης, διαφαίνεται ότι αυξάνουν την επιθυμία και την προσπάθεια εισχώρησης στις ξένες αγορές μέσω των άμεσων ξένων επενδύσεων (Foreign Direct Investment in Developing Countries:Determinants and Impact 2001).

Οι αδυναμίες και τα μειονεκτήματα έτερων διατιθέμενων τρόπων εισχώρησης σε μία ξένη αγορά αποτελούν ένα βασικό παράγοντα για την επιλογή των άμεσων ξένων επενδύσεων. Για παράδειγμα, οι συμφωνίες παραχώρησης δικαιωμάτων και οι κοινοπρακτικές επιχειρήσεις, μολονότι αποτελούν μεθόδους διεθνοποίησης των επιχειρήσεων και εισχώρησης σε ξένες αγορές, έχουν μειονεκτήματα τα οποία δύνανται να υπερκεραστούν μόνο μέσω των άμεσων ξένων επενδύσεων. Οι συγκεκριμένοι τύποι επενδύσεων θεωρήθηκαν από πολλές χώρες ως τρόποι εισαγωγής τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, χωρίς την αρνητική συνέπεια της ταυτόχρονης παραχώρησης ιδιοκτησίας και ελέγχου σε ξένους επενδυτές. Οι συγκεκριμένοι τρόποι είναι δύσκολο να υιοθετηθούν από μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες καθόσον καταρχάς υπάρχει ο κίνδυνος της αντιγραφής και της απώλειας των συγκριτικών πλεονεκτημάτων τους (Η γνώση είναι κάτι το οποίο δύσκολα αποκτάται και εύκολα αντιγράφεται με χαμηλό κόστος). Δεύτερον υπάρχουν προβλήματα σχετικά με την τιμολόγηση των τεχνολογιών, λαμβανομένου υπόψη οι αγοραστές με έλλειψη γνώσεων και πληροφοριών για τα χαρακτηριστικά της τεχνολογίας θα είχαν ενδοιασμούς όσον αφορά στην αγορά της, ενώ αντίστοιχα οι πωλητές θα ήταν διστακτικοί το να παρέχουν τέτοιου είδους πληροφορίες προκειμένου να μην διαδοθεί η γνώση και να μην απολεσθεί το μονοπώλιο των προϊόντων τους. Τρίτον, οι σύνθετες τεχνολογίες απαιτούν την παρουσία των μητρικών εταιρειών για την καθοδήγηση και την παροχή κατευθύνσεων και ελέγχου επί των σταδίων παραγωγής. Στο πλαίσιο όλων αυτών των παραγόντων η άμεση ξένη επένδυση αποτελεί προτεραιότητα για τις πολυεθνικές εταιρείες.

Οι περισσότεροι από τους παράγοντες προσέλκυσης των άμεσων ξένων επενδύσεων διαμορφώνονται από την πολιτική που εφαρμόζουν οι χώρες υποδοχής. Ομολογουμένως, παρόλο που οι απαιτούμενοι πόροι, συμπεριλαμβανομένων και των φυσικών πόρων και της εργασίας, δεν δύνανται να ελεγχθούν από την επενδυτική πολιτική, δεν αναζητούν όλες οι άμεσες ξένες επενδύσεις πόρους. Αντίστοιχα οι απαιτήσεις στην εργασία μπορεί να εκπληρωθούν μέσω κατάλληλης εκπαίδευσης και οργάνωσης της εκάστοτε εταιρείας. Επιπλέον τα κίνητρα που προαναφέρθηκαν παίζουν πολύ μικρό ρόλο στη διαμόρφωση των εισροών των άμεσων ξένων επενδύσεων (Blomström 2002). Οι πιο σημαντικοί παράγοντες προσέλκυσης των άμεσων ξένων επενδύσεων, οι οποίοι διαμορφώνονται από τις επενδυτικές και εμπορικές πολιτικές, αφορούν στη διαστρέβλωση των κανόνων της ελεύθερης αγοράς και της ελεύθερης διακίνησης προϊόντων. Οι εν λόγω παράγοντες μπορεί να βελτιστοποιηθούν ώστε να καταστούν ελκυστικοί, μέσω της απελευθέρωσης της αγοράς, του εμπορίου και των επενδύσεων, της υιοθέτησης υγιών κανόνων ανταγωνισμού στην εγχώρια αγορά, της ύπαρξης διαφάνειας στις συναλλαγές και της ύπαρξης μιας σταθερής και διαχρονικής πολιτικής αντιμετώπισης των άμεσων ξένων επενδύσεων (Foreign Direct Investment in Developing Countries:Determinants and Impact 2001).

1.7 Παράγοντες παρακίνησης των άμεσων ξένων επενδύσεων

Ο απώτερος σκοπός των άμεσων ξένων επενδύσεων είναι η κερδοφορία της πολυεθνικής επιχείρησης. Για να επιτευχθεί ο συγκεκριμένος στόχος επενεργούν πολλοί παράγοντες, οι οποίοι παρακινούν μία επιχείρηση να προβεί σε μία άμεση ξένη επένδυση, αντί να αναλάβει μία άλλου τύπου επένδυση ή διεθνοποίηση. Ακολούθως παρουσιάζονται μερικοί από αυτούς :

Η ανάγκη εύρεσης μεγαλύτερων αγορών, όταν η εγχώρια αγορά είναι περιορισμένη, προκειμένου να επεκτείνουν τις εμπορικές τους συναλλαγές και το καταναλωτικό τους κοινό.

Η ανάγκη αύξησης της αποδοτικότητας της παραγωγής, η οποία παρακινεί την αναζήτηση χωρών με άφθονους και φθηνούς πόρους.

Η ανάγκη εξεύρεσης πρώτων υλών με χαμηλό μεταφορικό κόστος.

Η ανάγκη για πρόσβαση στην πληροφορία και την τεχνολογία.

Η ανάγκη να μειωθεί το ρίσκο σε όλα τα επίπεδα.

Η καθετοποίηση της παραγωγής, προκειμένου η επιχείρηση να αναλάβει όλα τα στάδια παραγωγής ενός προϊόντος.

Η απαίτηση προστασίας της τεχνογνωσίας και της εξειδίκευσης στην παραγωγή ενός προϊόντος.

Η αδυναμία μεταφοράς της συσσωρευμένης γνώσης παραγωγής ενός προϊόντος σε μία άλλη εταιρία.

Η προστασία του ονόματος και της φήμης της επιχείρησης και η κεφαλαιοποίηση του καλού ονόματος και της φήμης με εγκατάσταση θυγατρικών στο εξωτερικό.

Η αποφυγή φόρων και ποσοστώσεων στο εμπόριο.

Θέματα ισοτιμιών, νομισματικής σταθερότητας και εκμετάλλευσης αδύναμων νομισμάτων.

Σχέσεις και ανταγωνισμός με άλλες πολυεθνικές

1.8 Επιδράσεις άμεσων ξένων επενδύσεων

Μολονότι στη θεωρία των οικονομικών και μεταξύ των ερευνητών δεν υφίσταται συμφωνία όσον αφορά στα οφέλη για τη χώρα υποδοχής, η πλειονότητα υποστηρίζει τη θετική επίδραση των άμεσων ξένων επενδύσεων, άμεση και έμμεση, στην ανάπτυξη και την εγχώρια οικονομία μέσω της διάχυσης τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, της απασχόλησης και τη βελτίωση των δυνατοτήτων οργάνωσης και διοίκησης των επιχειρήσεων (Φίλλιπας 2014).

Οι άμεσες ξένες επενδύσεις συμπεριλαμβάνουν τη μεταφορά κεφαλαίων, τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, καθώς και εξειδικευμένων δυνατοτήτων όπως οργάνωσης, marketing, διαφήμισης κ.α. Κατά την εν λόγω διαδικασία προκύπτουν κόστη και οφέλη για τις χώρες που εμπλέκονται, τη χώρα επενδυτή και τη χώρα υποδοχής της επένδυσης, τα οποία όμως δεν είναι απολύτως ξεκάθαρα και διαφοροποιούνται αναλόγως της οπτικής πλευράς. Αυτό σημαίνει ότι ένας παράγοντας οφέλους για ένα κράτος υποδοχής μπορεί να αποτελεί κόστος για το κράτος επενδυτή ή το ίδιο να συμβαίνει για ένα κράτος θετικά προσκείμενο στις επενδύσεις και τη διεθνοποίηση των αγορών σε αντίθεση με ένα κράτος αρνητικά προσκείμενο.

Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της σχέσης κόστους ή οφέλους, που προκύπτει από τις άμεσες ξένες επενδύσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων κρατών, διαδραματίζουν επίσης οι δυνατότητες και η σχετική διαπραγματευτική ισχύς επί των συμφωνιών των άμεσων ξένων επενδύσεων. Ωστόσο αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι δεν μπορεί να έχουν κέρδος όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, δεδομένου ότι, αν δεν είχαν, δεν θα συμμετείχαν εξ αρχής σε μία επιζήμια συμφωνία. Δηλαδή οι σχέσεις που προκύπτουν από μία άμεση ξένη επένδυση δεν είναι σχέσεις μηδενικού αθροίσματος[10](Kindleberger 1969).

Οι κύριες επιδράσεις των άμεσων ξένων επενδύσεων αφορούν κυρίως στον πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό τομέα. Βάσει της οικονομικής θεωρίας, οι ΑΞΕ προκαλούν αύξηση στο εισόδημα και καλύτερη κοινωνική πρόνοια, εφόσον δεν

[10] Ένα παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος είναι μια ειδική περίπτωση παιχνιδιών σταθερού αθροίσματος στα οποία οι επιλογές από τους παίκτες δεν μπορεί ούτε να μειώσουν ούτε να αυξήσουν τους διαθέσιμους πόρους. Σε ένα παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος το συνολικό πλεονέκτημα για όλους τους παίκτες στο παιχνίδι, για κάθε συνδυασμό στρατηγικών, πάντα προστίθεται στο μηδέν. Ουσιαστικά όταν ο ένας παίκτης κερδίζει, ο άλλος αναγκαστικά χάνει, χωρίς να υπάρχει ενδιάμεση κατάσταση (wikipedia 2019).

διαστρεβλώνεται το οικονομικό και επενδυτικό περιβάλλον από μέσα προστατευτισμού και εξωτερικές επιδράσεις (Lall and Streeten 1977). Οι πολυεθνικές λειτουργούν κατά τρόπο ώστε να μεγιστοποιούν τα κέρδη τους συνεχώς, μεταφέροντας πόρους σε κράτη και περιοχές όπου αυτό είναι εφικτό. Μολονότι από μόνο του το εν λόγω γεγονός αποτελεί έναν παράγοντα που θα έπρεπε να αυξάνει το βιοτικό επίπεδο του κράτους εγκατάστασης, ωστόσο, η ίδια η λειτουργία των πολυεθνικών βασίζεται στην ύπαρξη ατελειών των διάφορων αγορών. Εάν δεν υπήρχαν ατέλειες στις αγορές και οι ροές του εμπορίου ήταν τελείως ελεύθερες, τότε σταδιακά θα επερχόταν ισορροπία ανάμεσα στα πιο ανεπτυγμένα κράτη με τα λιγότερο ανεπτυγμένα και εν τέλει θα σημειωνόταν παγκόσμια άνοδος στην κοινωνική ευμάρεια. Παρόλο λοιπόν που η θεωρία έχει υποστηρίξει ότι οι άμεσες ξένες επενδύσεις βελτιώνουν την κοινωνική ευμάρεια, η πρακτική έχει καταδείξει ότι ο ανταγωνισμός που δημιουργείται από τις άμεσες ξένες επενδύσεις, είναι πιθανό να μειώσει την εν λόγω ευμάρεια στην κοινωνία, που αυτές δραστηριοποιούνται, καθόσον υφαρπάζουν ένα μεγάλο μερίδιο πωλήσεων από την τοπική αγορά (Moosa 2002).

Οι επιδράσεις στον οικονομικό τομέα ερμηνεύονται ως προβλήματα στις εκροές κεφαλαίου, στο ισοζύγιο πληρωμών και στον τρόπο λειτουργίας της αγοράς. Οι πολιτικές επιδράσεις έχουν να κάνουν με την ανησυχία απώλειας εθνικής κυριαρχίας έναντι των μεγάλων πολυεθνικών εταιριών. Οι κοινωνικές επιδράσεις αφορούν στη δημιουργία κοινωνικών ομάδων υψηλού βιοτικού επιπέδου, διαφορετικής προέλευσης, καθώς και στην παραγκώνιση των εθνικών εθίμων και συνηθειών από αντίστοιχες ξενόφερτες. Κοινωνικά θέματα συνήθως δημιουργούνται όταν μεταξύ των κρατών που εμπλέκονται υπάρχουν σημαντικές κοινωνικές αποκλίσεις και διαφορές κουλτούρας.

1.9 Σχέσεις ελέγχου άμεσων ξένων επενδύσεων

Προκειμένου να καθοριστεί μια άμεση ξένη επένδυση κρίνεται αναγκαίο να συμμετέχουν σε αυτή άμεσα κατ' ελάχιστο δύο οντότητες, οι οποίες εδρεύουν σε διαφορετικά κράτη και τελούν υπό μία άμεση επενδυτική σχέση. Ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, σε μία άμεση επένδυση μπορεί να εμπλέκονται περισσότερες οντότητες σε ένα κοινό δίκτυο άμεσης ξένης επένδυσης, στο οποίο αναπτύσσονται και συνδέονται με διαφόρων τύπου σχέσεις.

Ο άμεσος ξένος επενδυτής είναι μία οντότητα σε μία οικονομία, ο οποίος έχει αποκτήσει είτε έμμεσα είτε άμεσα ένα ποσοστό μεγαλύτερο ή ίσο με το 10 τοις εκατό στο δικαίωμα ψήφου και κατ' επέκταση έχει αποκτήσει δικαίωμα ελέγχου επί μίας επιχείρησης, η οποία εδρεύει σε μία διαφορετική οικονομία. Μπορεί να δραστηριοποιείται σε οποιοδήποτε τομέα της οικονομίας και δύναται να είναι ένα άτομο, μια ομάδα ατόμων που συσχετίζονται, μια κεφαλαιουχική επιχείρηση, μια δημόσια ή ιδιωτική επιχείρηση, μια ομάδα συνδεδεμένων επιχειρήσεων, ένα κυβερνητικό όργανο, ένα καταπίστευμα ή άλλη κοινωνική οργάνωση ή οποιοσδήποτε συνδυασμός των ανωτέρω. Τέλος σε περίπτωση που δύο επιχειρήσεις κατέχουν η κάθε μια 10 τοις εκατό ή παραπάνω από τη δυνατότητα ψήφου της άλλης, τότε η μία είναι άμεσος επενδυτής της άλλης.

Αντίστοιχα επιχείρηση άμεσης ξένης επένδυσης θεωρείται αυτή η επιχείρηση της οποίας το 10 τοις εκατό της διοικητικής ψήφου αυτής ανήκει είτε άμεσα είτε έμμεσα σε έναν επενδυτή από άλλη χώρα. Οι ορισμοί αυτοί χρησιμοποιούνται από το

ΔΝΤ και τον ΟΟΣΑ, προκειμένου να υπάρχει μια αριθμητική σταθερά για στατιστικούς υπολογισμούς και ποσοτικοποιήσεις των στοιχείων των άμεσων ξένων επενδύσεων (Balance of Payments Manual 5th ed, IMF 1993) (OECD glossary part of OECD Benchmark 2008), ως προαναφέρθηκε.

Πέραν της πρόσκτησης μετοχικού κεφαλαίου, η οποία αυξάνει τον έλεγχο και την επιρροή σε μία ξένη επιχείρηση, υπάρχουν κι άλλοι τρόποι επιρροής του ελέγχου μιας επιχείρησης, όπως μία άμεση ή έμμεση επένδυση, μία επένδυση σε συνεργαζόμενες επιχειρήσεις, ο ενδοεπιχειρησιακός δανεισμός μεταξύ συνεργαζόμενων επιχειρήσεων με σχέση άμεσης ξένης επένδυσης και η αντίστροφη επένδυση[11]. Η αναζήτηση των σχέσεων στις άμεσες επενδύσεις δίδει τη δυνατότητα καθορισμού του κατά πόσο μία επένδυση από το εξωτερικό, η οποία εμπεριέχει τη δυνατότητα ελέγχου ή επηρεασμού μίας έτερης επιχείρησης, πρέπει να αντιμετωπιστεί ως άμεση ξένη επένδυση.

Μία σχέση άμεσης ξένης επένδυσης προκύπτει όταν ένας επενδυτής μιας συγκεκριμένης οικονομίας αναλαμβάνει μία επένδυση η οποία του δίνει τον έλεγχο ή έστω ένα μεγάλο ποσοστό επιρροής επί της διοικήσεως μιας επιχειρήσεως, η οποία εδρεύει σε μία άλλη οικονομία. Οι επιχειρήσεις, οι οποίες βρίσκονται σε μία σχέση άμεσων ξένων επενδύσεων, θεωρούνται συνεργάτες μεταξύ τους, ενώ όλες οι επιχειρήσεις, οι οποίες βρίσκονται υπό τον έλεγχο του ίδιου επενδυτή, θεωρούνται ότι βρίσκονται σε μία σχέση άμεσης ξένης επένδυσης. Εξαιτίας του ελέγχου ή της σημαντικής επήρειας, που εμπεριέχονται σε μία άμεση ξένη επένδυση επί μίας ξένης επιχείρησης, περικλείονται σε αυτή διαφορετικά κίνητρα και λειτουργίες σε σχέση με άλλες επενδύσεις. Οπότε πέραν του μετοχικού κεφαλαίου[12], ο άμεσος επενδυτής μπορεί να παρέχει διαφορετικού τύπου εισροές όπως η τεχνογνωσία. Επιπλέον οι αποφάσεις μιας επιχείρησης μπορεί να εμπλέκουν και στόχους άλλων επιχειρήσεων, που ανήκουν σε σχέση άμεσων ξένων επενδύσεων με αυτή.

Τόσο στις άμεσες ξένες επενδύσεις όσο και στις σχέσεις μεταξύ των επιχειρήσεων, που προκύπτουν από αυτές, το πιο σημαντικό σημείο είναι ο έλεγχος και η επιρροή που υφίσταται επί των επιχειρήσεων. Εν προκειμένω ο έλεγχος[13] ή η επιρροή[14] δύναται να επιτευχθούν είτε άμεσα μέσω της πρόσκτησης μετοχικού κεφαλαίου, το οποίο δίδει δικαιώματα ψήφου επί της διοικήσεως της επιχείρησης, είτε έμμεσα, αποκτώντας δικαιώματα ψήφου μέσω μίας ενδιάμεσης επιχείρηση,ς η οποία συνδέεται και κατέχει η ίδια δικαιώματα ψήφου επί της επιχειρήσεως ενδιαφέροντος. Επιπρόσθετα έλεγχος ή επιρροή επί μιας επιχείρησης σε μία σχέση άμεσων ξένων επενδύσεων μπορεί να προκύψει μεταξύ δύο επιχειρήσεων οι οποίες δεν

[11] Η αντίστροφη επένδυση αφορά στην άμεση ή έμμεση απόκτηση μετοχών ή κεφαλαίων ενός άμεσου επενδυτή, σε ποσοστό όχι μεγαλύτερο του 10%, από την επιχείρηση στην οποία ο ίδιος έχει διενεργήσει μία άμεση επένδυση (Balance of Payments and International Investment Position Manual, 6th ed. 2009).

[12] Το μετοχικό κεφάλαιο συνδέεται άμεσα με το δικαίωμα ψήφου στη διοίκηση μιας επιχείρησης.

[13] Ο έλεγχος σε μία επιχείρηση άμεσης ξένης επένδυσης υφίσταται όταν ο επενδυτής κατέχει το 50% του δικαιώματος ψήφου σε αυτή.

[14] Σημαντικός βαθμός επιρροής επί μίας επιχείρησης άμεσης ξένης επένδυσης υφίσταται όταν ο επενδυτής κατέχει από 10% έως 50% του δικαιώματος ψήφου σε αυτή.

εμπλέκονται μεταξύ τους, αλλά τελούν υπό τον έλεγχο ή την επιρροή ενός κοινού αμέσου ξένου επενδυτή[15].

Σχέσεις μεταξύ των άμεσων ξένων επενδύσεων καθορίζονται από όλους τους επενδυτές καθώς και τις επιχειρήσεις που συσχετίζονται ως ομάδα μέσα στο δίκτυο των άμεσων ξένων επενδύσεων. Επί παραδείγματι, αν μία επιχείρηση, η οποία έχει προκύψει από άμεση ξένη επένδυση, κατέχει το 10% ή παραπάνω επί των ψήφων του διοικητικού συμβουλίου μιας έτερης ξένης επιχείρησης, αποτελεί η ίδια άμεσο ξένο επενδυτή της δεύτερης επιχείρησης. Υφίστανται πολλοί τύποι σχέσεων μεταξύ ομάδων επιχειρήσεων οι οποίες μπορεί να λαμβάνουν χώρα εντός του δικτύου των άμεσων ξένων επενδύσεων, με αποτέλεσμα να περιπλέκουν τις σχέσεις εξάρτησης και τον υπολογισμό της επιρροής μεταξύ τους ως προς τον έλεγχο της διοίκησης και των αποφάσεων. Παρακάτω παρουσιάζονται ορισμένα παραδείγματα που καταδεικνύουν τις άμεσες ή άμεσες σχέσεις μεταξύ επιχειρήσεων που ανήκουν στην ίδια ομάδα άμεσων ξένων επενδύσεων.

Στο επόμενο γράφημα παρουσιάζονται τρεις επιχειρήσεις (Α, Β και Γ), οι οποίες εδρεύουν σε διαφορετικά κράτη και κατά συνέπεια σε διαφορετικές οικονομίες. Στην επιχείρηση Α ανήκει το 80% της επιχείρησης Β οπότε η επιχείρηση Α είναι άμεσος επενδυτής της επιχείρησης Β. Αντίστοιχα στην επιχείρηση Β ανήκει το 80% της επιχείρησης Γ, οπότε και εδώ η επιχείρηση Β είναι άμεσος επενδυτής της επιχείρησης Γ. Ως εκ τούτου οι χρηματοοικονομικές συναλλαγές μεταξύ των επιχειρήσεων Α και Γ, σχετίζονται άμεσα με την άμεση ξένη επένδυση, μολονότι η Α δεν κατέχει απευθείας μετοχικό κεφάλαιο της Γ. Θεωρείται λοιπόν ότι υπάρχει μία σχέση άμεσων ξένων επενδύσεων η οποία συνδέει και τις τρεις επιχειρήσεις και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όταν αναλύεται η άμεση ξένη επένδυση.

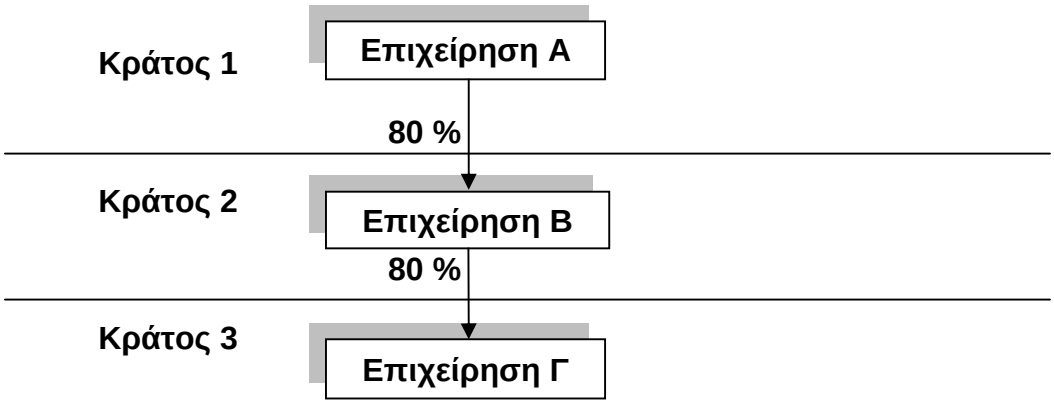

Γράφημα 1 : Γραμμική σχέση ελέγχου άμεσης ξένης επένδυσης (Benchmark Definition of Foreing Direct Investment 4th ed, OECD 2008).

[15] Στην πράξη αποτελεσματικός έλεγχος ή επιρροή μπορεί να προκύψει και σε αρκετές περιπτώσεις με ποσοστά κατοχής μετοχικού κεφαλαίου μικρότερο του 10% (Balance of Payments and International Investment Position Manual, 6th ed. 2009).

Μία άλλη περίπτωση είναι αυτή κατά την οποία μία οντότητα είναι άμεσος ξένος επενδυτής σε πολλαπλές επιχειρήσεις. Στο επόμενο γράφημα οι επιχειρήσεις Α, Β και Γ ανήκουν σε διαφορετικά κράτη. Στην επιχείρηση Α ανήκει το 80% του δικαιώματος ψήφου της επιχείρησης Β οπότε και είναι άμεσος επενδυτής της Β. Επιπρόσθετα της ανήκει το 20% του δικαιώματος ψήφων της επιχείρησης Γ, συνεπώς είναι άμεσος επενδυτής και στη Γ. Η επιχείρηση Α ελέγχει πλήρως την επιχείρηση Β, ενώ έχει σημαντική επιρροή στην επιχείρηση Γ, οπότε οι χρηματοοικονομικές συναλλαγές μεταξύ των επιχειρήσεων Β και Γ σχετίζονται με την άμεση ξένη επένδυση, μολονότι δεν υπάρχει συμμετοχή στο μετοχικό κεφάλαιο ή άλλου είδους σχέση μεταξύ τους. Παραδείγματος χάριν η επιχείρηση Β μπορεί να αντλήσει κεφάλαιο υπό μορφή δανείου από την επιχείρηση Γ με ευνοϊκό ή και μηδενικό επιτόκιο λόγω της σχέσεως ελέγχου από την Α, επομένως οι τρεις αυτές εταιρείες βρίσκονται σε μία κοινή άμεση επενδυτική σχέση, ενώ η Β με τη Γ μπορεί να θεωρηθούν συνεταιριστικές επιχειρήσεις.

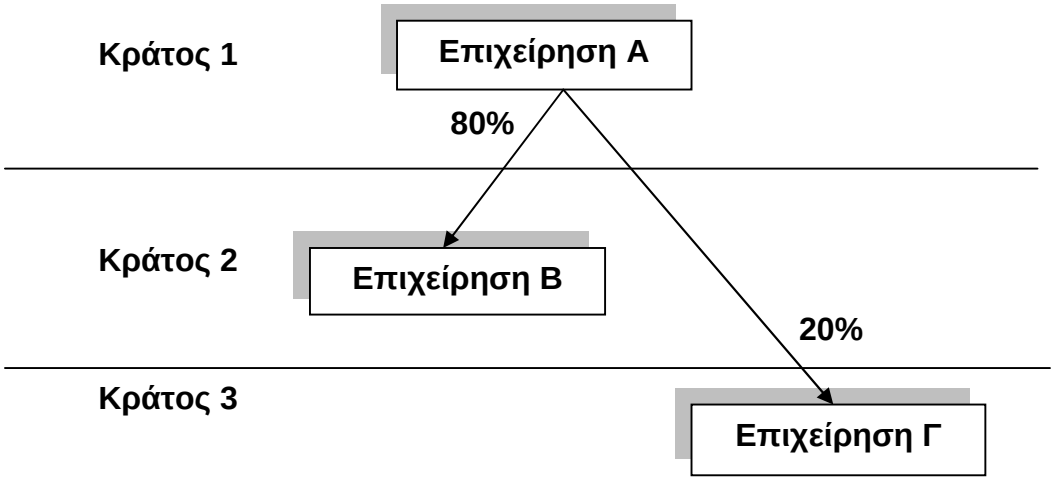

Γράφημα 2 : Συνεταιριστική σχέση ελέγχου άμεσης ξένης επένδυσης (Benchmark Definition of Foreing Direct Investment 4th ed, OECD 2008).

Στο επόμενο γράφημα παρουσιάζεται μία περίπτωση κατά την οποία τρεις οντότητες συνδέονται μεταξύ τους μέσω άμεσων ξένων επενδύσεων, ωστόσο, δεν υφίσταται μεταξύ δύο εξ αυτών σχέση επένδυσης ή ελέγχου . Στο παράδειγμα αυτό υφίσταται σχέση επένδυσης και ελέγχου, δηλαδή η επιχείρηση Α κατέχει το 70% των δικαιωμάτων ψήφου της επιχείρησης Γ, οπότε η Α είναι άμεσος ξένος επενδυτής της Γ και έχει τον πλειοψηφικό έλεγχο αυτής, ενώ η Β κατέχει το 20% των δικαιωμάτων ψήφου της επιχείρησης Γ οπότε είναι άμεσος ξένος επενδυτής της Γ και ασκεί σημαντική επιρροή επί των αποφάσεων αυτής. Μολονότι η επιχείρηση άμεσων ξένων επενδύσεων Γ βρίσκεται σε άμεση επενδυτική σχέση με την Α και την Β, οι επιχειρήσεις Α και Β δεν έχουν άμεση επενδυτική σχέση (σχέση ελέγχου) μεταξύ τους.

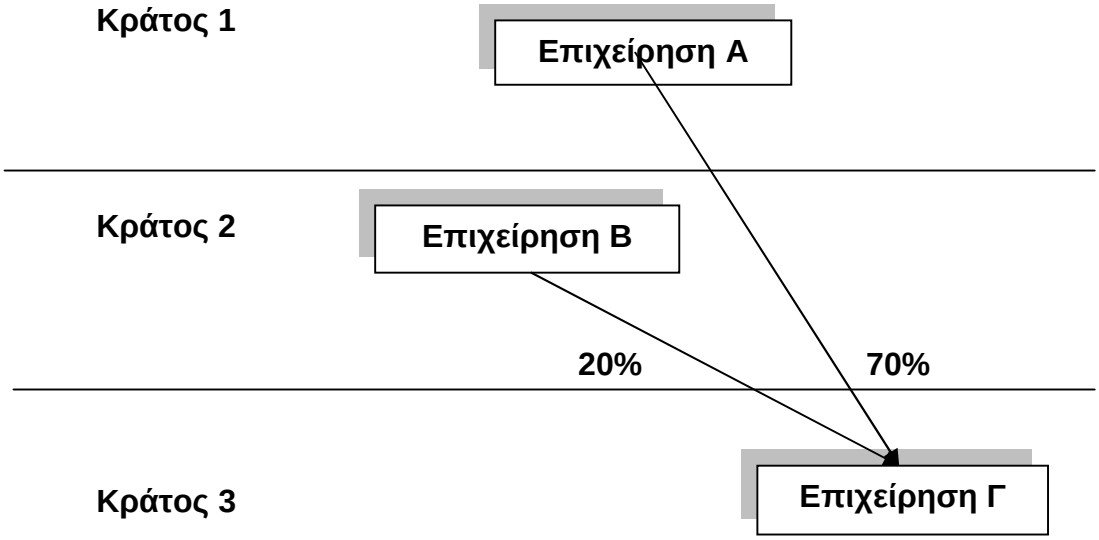

Γράφημα 3 : Σχέση ελέγχου πολλαπλών άμεσων ξένων επενδυτών (Benchmark Definition of Foreing Direct Investment 4th ed, OECD 2008).

Τέλος υπάρχει περίπτωση όπου μία οντότητα σε ένα κράτος συνδέεται με σχέση άμεσης επένδυσης με μία άλλη οντότητα, είτε στο ίδιο κράτος είτε σε ένα διαφορετικό, χωρίς καμία εξ αυτών να αποτελεί άμεσο ξένο επενδυτή της άλλης, αλλά μέσω του ότι και οι δύο επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από μία τρίτη κοινή επιχείρηση στην ιδιοκτησιακή ιεραρχία. Η κοινή αυτή επιχείρηση θα πρέπει να αποτελεί άμεσο επενδυτή σε τουλάχιστον μία από τις δύο επιχειρήσεις. Τέτοιου είδους επιχειρήσεις συνδέονται οριζόντια στη σχέση των άμεσων ξένων επενδύσεων, χωρίς την ύπαρξη του περιορισμού του 10%. Για παράδειγμα ένας άμεσος ξένος επενδυτής Α έχει μία άμεση ξένη επένδυση Β σε ένα άλλο κράτος, καθώς επίσης και μία εγχώρια θυγατρική Γ. Τότε η Γ εξ' ορισμού δεν θεωρείται άμεση ξένη επένδυση της Α, ωστόσο, η Β και Γ εμπίπτουν στη σχέση της άμεσης ξένης επένδυσης των επιχειρήσεων Α, Β και Γ, όπως φαίνεται στο παρακάτω γράφημα.

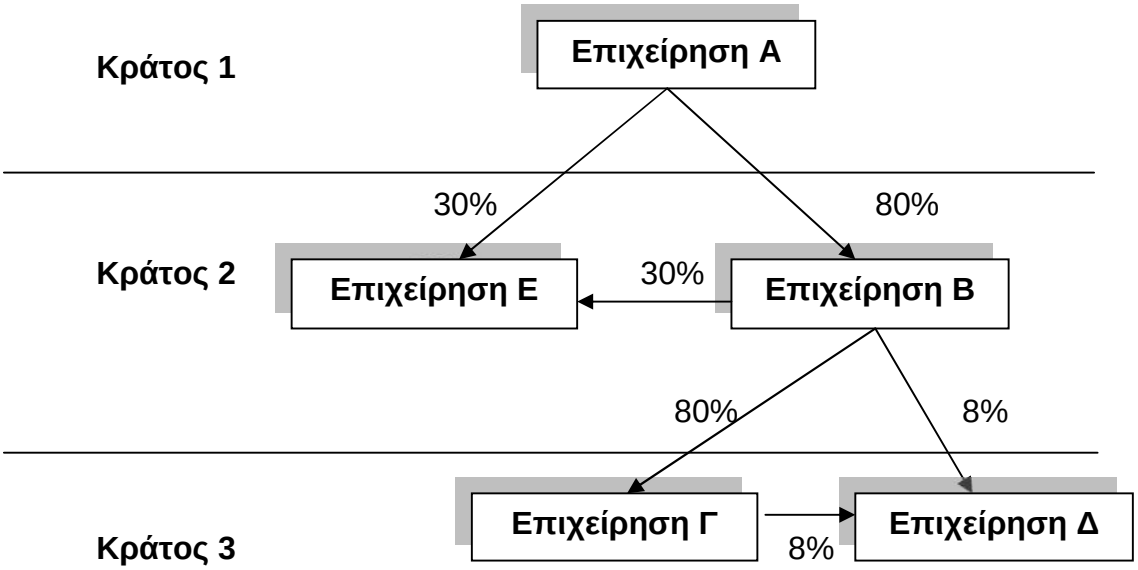

Γράφημα 4 : Σχέση πολλαπλής ιδιοκτησίας άμεσων ξένων επενδύσεων (Benchmark Definition of Foreing Direct Investment 4th ed, OECD 2008).

Συνεπώς, η σχέση άμεσης ξένης επένδυσης επεκτείνεται και προς τις δύο κατευθύνσεις της ιδιοκτησιακής ιεραρχίας και καλύπτει μία επιχείρηση με όλες τις θυγατρικές της και τους συνεργάτες της, καθώς και όλους τους επενδυτές για τους οποίους η ίδια η επιχείρηση είναι θυγατρική ή συνεργάτης. Καλύπτει δε και τις οριζόντιες σχέσεις, όπως περιγράφηκε ανωτέρω.

Σε έναν έλεγχο μιας άμεσης ξένης επένδυσης, θα πρέπει να διερευνηθεί η ύπαρξη σχέσεων άμεσης ξένης επένδυσης, προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσο μία εξεταζόμενη επιχείρηση είναι θυγατρική[16] ή συνέταιρος[17] με μία άλλη, ή δεν σχετίζεται καθόλου με τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Ο συνδυασμός και των τριών αυτών κατηγοριών δημιουργεί ένα δυσεπίλυτο πρόβλημα όσον αφορά στις σχέσεις διοικήσεως και ελέγχου των εκάστοτε άμεσων ξένων επενδύσεων. Γενικότερα όμως οι εταιρείες οι οποίες είναι είτε θυγατρικές, είτε συνέταιροι συνδέονται με μια σχέση άμεσης επένδυσης.

Σε περιπτώσεις απλές, όπως η γραμμική σχέση μεταξύ επιχειρήσεων, που εμπλέκονται με τις άμεσες ξένες επενδύσεις, που περιγράφηκε προηγουμένως, τα ποσοστά ιδιοκτησίας είναι ξεκάθαρα σε όλα τα στάδια των συναλλαγών. Είναι σχετικά εύκολο να εντοπιστούν οι συναλλαγές που περιλαμβάνονται στην άμεση ξένη επένδυση και να αναλυθούν τα δεδομένα, τα θέματα ασφαλείας ή έτερου ενδιαφέροντος κυρίως από τα κράτη, που εμπλέκονται στην επένδυση. Στις περιπτώσεις, όμως, που υπάρχουν πολλές διασυνδέσεις και ο έλεγχος της διοίκησης διαμοιράζεται μεταξύ περισσότερων από έναν επενδυτή, η έκταση των σχέσεων και ο τρόπος που εμπλέκονται εντός μίας σχέσης άμεσης ξένης επένδυσης είναι λιγότερο προφανής και ενδεχομένως να υποκρύπτει στόχους του έμμεσου επενδυτή, οι οποίοι είναι επισφαλείς για τα κράτη φιλοξενίας της άμεσης ξένης επένδυσης.

Επομένως θεωρείται εξόχως σημαντικό οι εκάστοτε μηχανισμοί ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων να διεισδύουν εις βάθος στις προαναφερθείσες σχέσεις των άμεσων ξένων επενδύσεων, προκειμένου να εντοπίζουν εγκαίρως τα επισφαλή σημεία και τις παγίδες των εκάστοτε άμεσων ξένων επενδύσεων.

1.10 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα

Η συνεισφορά των άμεσων ξένων επενδύσεων στην ανάπτυξη, όπως και στους τομείς της τεχνολογίας, της τεχνογνωσίας, του εμπορίου και της εργασίας, είναι άμεσα συνδεδεμένη με την εκμετάλλευσή τους αποτελεσματικά από τη χώρα υποδοχής. Σε πολλές περιπτώσεις τα κέρδη των ξένων επενδυτών μπορεί να είναι δυσανάλογα μεγάλα σε σχέση με τη συνεισφορά τους στους κοινωνικούς στόχους του κράτους υποδοχής. Το γεγονός αυτό οφείλεται άμεσα και κατά κύριο λόγο στις εφαρμοζόμενες πολιτικές και το επενδυτικό περιβάλλον, που παρέχουν. Ως μία

[16] Θυγατρική είναι μια επιχείρηση στην οποία ο επενδυτής κατέχει πάνω από το 50% των δικαιωμάτων ψήφων, δηλαδή η επιχείρηση ελέγχεται από τον επενδυτή . Επιπλέον σε περίπτωση που ένας επενδυτής και οι θυγατρικές του συνδυάζουν περισσότερο από το 50% των ψήφων μιας άλλης επιχείρησης, αυτή η επιχείρηση θεωρείται επίσης ως θυγατρική του επενδυτή για σκοπούς ΑΞΕ (OECD glossary part of OECD Benchmark 2008).

[17] Συνέταιρος είναι μια επιχείρηση στην οποία ένας επενδυτής κατέχει άμεσα τουλάχιστον το 10% των δικαιωμάτων ψήφων και όχι περισσότερο από 50%. Σε περίπτωση που ένας επενδυτής και οι θυγατρικές του συνδυάζουν τουλάχιστον το 10% των δικαιωμάτων ψήφων μιας επιχείρησης, αλλά όχι περισσότερο από 50%, η επιχείρηση θεωρείται ως συνέταιρος του επενδυτή για σκοπούς ΑΞΕ (OECD glossary part of OECD Benchmark 2008).

γενικευμένη τοποθέτηση αναφέρεται ότι οι απαραίτητες προϋποθέσεις και παράγοντες για την προσέλκυση των άμεσων ξένων επενδύσεων καθορίζουν παράλληλα και την αποτελεσματικότητά τους στην προώθηση της ανάπτυξης και της κοινωνικής ευμάρειας του κράτους υποδοχής (Foreign Direct Investment in Developing Countries:Determinants and Impact 2001). Οι βασικές προτάσεις οι οποίες αφορούν στην αποτελεσματικότητα των άμεσων ξένων επενδύσεων είναι οι ακόλουθες :

Η ακολουθούμενη εμπορική πολιτική επηρεάζει την αποτελεσματικότητα των άμεσων ξένων επενδύσεων

Οι άμεσες ξένες επενδύσεις δεν αποτελούν πανάκεια για την επίλυση του προβλήματος ανάπτυξης, αλλά αποτελούν έναν βασικό συντελεστή της ανάπτυξης και της παραγωγής

Ο υγιής ανταγωνισμός στην αγορά εγκατάστασης αποτελεί βασική προϋπόθεση για την αξιοποίηση των άμεσων ξένων επενδύσεων

Διάφορα κίνητρα και κανόνες τα οποία επιβάλλονται σε ξένους επενδυτές δεν προάγουν πάντα την αποτελεσματική λειτουργία των ξένων επιχειρήσεων

Δεδομένης της πολυπλοκότητας των άμεσων ξένων επενδύσεων, τους παράγοντες που τις επηρεάζουν και τις προσελκύουν, τις επιδράσεις που έχουν τόσο στη χώρα υποδοχής όσο και στην χώρα προέλευσης, καθώς και του γεγονότος ότι έχουν αποτελέσει αντικείμενο πολυετών συζητήσεων και αναλύσεων, παρατίθενται ακολούθως περιληπτικά τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα (Moosa 2002) που συνοδεύουν τις συγκεκριμένες επενδύσεις.

Τα πλεονεκτήματα των άμεσων ξένων επενδύσεων

Οι ΑΞΕ αποτελούν σημαντική πηγή πόρων και κεφαλαίου κυρίως για οικονομίες μετάβασης.

Οι ΑΞΕ συνεχίζουν να επεκτείνονται ασχέτως με την συμπεριφορά των επενδύσεων χαρτοφυλακίου και του παγκόσμιου εμπορίου γενικότερα.

Μεταφέρουν τεχνολογία, τεχνογνωσία, κεφάλαια και άλλους πόρους στην χώρα υποδοχής.

Αυξάνουν το εισόδημα και την κοινωνική ευμάρεια στο κράτος υποδοχής.

Συνεισφέρουν στο εμπορικό ισοζύγιο και το ισοζύγιο πληρωμών.

Αναζωογονούν την εγχώρια κεφαλαιαγορά, μέσω της οποίας τα εγχώρια κεφάλαια επανεπενδύονται στην εγχώρια αγορά.

Επιταχύνουν την ανάπτυξη μέσω της διάχυσης της τεχνολογίας και τεχνογνωσίας και τη μεταφορά κεφαλαίων.

Δύνανται να συνεισφέρουν στην αύξηση της προσφοράς εργασίας στη χώρα υποδοχής μέσω της εγκατάστασης υποδομών παραγωγής.

Δύνανται να αυξήσουν την παραγωγικότητα της χώρας υποδοχής, καθώς και την εξειδίκευση του εγχώριου εργατικού δυναμικού μέσω εκπαιδεύσεώς του.

Παρέχουν τη δυνατότητα ανάπτυξης των εγχώριων επιχειρήσεων μέσω της επιχειρηματικής διασύνδεσης μαζί τους και την ένταξή τους στη παραγωγική διαδικασία.

Αυξάνουν την ανταγωνιστικότητα στην εγχώρια αγορά.

Τα μειονεκτήματα των άμεσων ξένων επενδύσεων

Οι ΑΞΕ έχουν συνδεθεί άμεσα στην κοινή γνώμη με τον αποικισμό.

Ενδέχεται να έχουν άμεσες συνέπειες στην απώλεια εθνικής κυριαρχίας, στην εθνική ασφάλεια και τη δημόσια τάξη των κρατών υποδοχής.

Οι πολυεθνικές πολλές φορές απολαμβάνουν κίνητρα και ευνοϊκές συνθήκες από την χώρα υποδοχής, τα οποία δεν είναι ανταποδοτικά.

Οι πολυεθνικές λειτουργούν σε ξένες αγορές λόγω των ατελειών των αγορών αυτών, γεγονός το οποίο έρχεται σε αντίθεση με την προώθηση της ευμάρειας από μέρος τους.

Μετατοπίζουν την κατανομή του κέρδους μεταξύ του κεφαλαίου και της εργασίας.

Το συνολικό μέγεθος μίας πολυεθνικής εταιρίας μπορεί να επαπειλήσει την εθνική κυριαρχία ενός κράτους υποδοχής.

Περιλαμβάνει και την ύπαρξη και την λειτουργία μίας ξένης κοινωνικής ομάδας ελίτ στην χώρα υποδοχής.

Προκαλεί διφορούμενες πολιτιστικές αλλαγές και αλλαγές στην κοινωνική κουλτούρα.

Η επικυριαρχία μίας πολυεθνικής σε ένα κράτος υποδοχής μπορεί να είναι επιζήμια για την ανάπτυξη αυτού μέσω του χαμηλότερου ρυθμού συσσώρευσης κεφαλαίου, ο οποίος προκαλείται εξαιτίας της εμφάνισης ολοένα και συχνότερα ανεπιθύμητων πρακτικών και δυσμενών συνεπειών στον ανταγωνισμό.

Οι ΑΞΕ μπορεί να προκαλέσουν ανεργία μέσω του κλεισίματος μονάδων παραγωγής τους στην χώρα υποδοχής, αλλά και εκ του γεγονότος ότι οι εξαγωγές των ξένων θυγατρικών σε πολλές περιπτώσεις υποκαθιστούν τις εξαγωγές των εγχώριων εταιριών.

Αυξάνουν την ανισότητα των μισθών στην χώρα εγκατάστασης.

Συχνά κατηγορούνται ότι προκαλούν αρνητικές συνέπειες στο ισοζύγιο πληρωμών.

Η παρεχόμενη εκπαίδευση στο εργατικό προσωπικό δεν είναι αρκετά μεγάλη για να συνεισφέρει σημαντικά στην εξειδίκευσή τους.

Τροποποιούν δυσμενώς την κατανομή του εισοδήματος στις χώρες υποδοχής αλλά και παγκοσμίως, εκμεταλλευόμενες το φτηνό εργατικό δυναμικό.

Δημιουργούν συμμαχίες με διεφθαρμένες οικονομικές ελίτ των χωρών υποδοχής.

Οι περισσότερες πολυεθνικές κατέχουν ένα αρκετά ανεπτυγμένο δίκτυο θυγατρικών μέσω των οποίων προμηθεύονται τα ενδιάμεσα προϊόντα, που χρειάζονται, χωρίς να τα προμηθεύονται από την εγχώρια αγορά.

Προωθούν μονοπωλιακές και ολιγοπωλιακές πρακτικές, υφαρπάζοντας μεγάλο μερίδιο από την τοπική αγορά.

Λόγω της ισχυρής πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής επιρροής τους αποφεύγουν τις συνέπειες από μη ορθές περιβαλλοντολογικές πρακτικές.

Μολονότι τα πλεονεκτήματα των άμεσων ξένων επενδύσεων για την χώρα υποδοχής φαίνονται πολλά και εντυπωσιακά, αντίστοιχα και τα μειονεκτήματα δεν υστερούν σε σπουδαιότητα. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο υπάρχει μεγάλος σκεπτικισμός από τις χώρες υποδοχής, ιδιαιτέρα τα τελευταία χρόνια, ως προς τον τρόπο αντιμετώπισης τους, προκειμένου να αμβλυνθούν τα όποια μειονεκτήματα, και τα κράτη υποδοχής να ευνοηθούν κατά το δυνατό περισσότερο από τα πλεονεκτήματά τους, προστατεύοντας ταυτόχρονα την εθνική τους ασφάλεια και τη δημόσια τάξη. Αυτό το επιτυγχάνουν μέσω περιορισμών και ενδελεχών ελέγχων προ της ανάληψης μιας άμεσης ξένης επένδυσης.

1.11 Άμεσες ξένες επενδύσεις και ζητήματα προβληματισμού

Τα τελευταία χρόνια έχει ενταθεί ο σκεπτικισμός και οι συζητήσεις για τις συνέπειες της παγκοσμιοποίησης και ειδικότερα των άμεσων ξένων επενδύσεων οι οποίες θεωρούνται η κινητήριος δύναμη της παγκοσμιοποίησης. Τρία είναι τα βασικά θέματα (Foreign Direct Investment in Developing Countries:Determinants and Impact 2001) της ατζέντας των συζητήσεων αυτών. Καταρχάς αφορούν στα εργασιακά πρότυπα και τις εργασιακές τακτικές των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Κατά δεύτερον στην υποβάθμιση, που προκαλούν οι πολυεθνικές και οι άμεσες ξένες επενδύσεις στο περιβάλλον. Το τρίτο θέμα και μείζον ζήτημα στις ανεπτυγμένες χώρες, που έχει προκαλέσει πολλάκις τη λήψη προληπτικών μέτρων από διάφορα κράτη, αφορά στα θέματα εθνικής κυριαρχίας, ασφάλειας και δημόσιας τάξης[18].

Το ζήτημα των εργασιακών προτύπων και τακτικών έχει πολλές εκδοχές. Αρχικά, παρατηρείται η ανησυχία ως προς την εργασιακή εκμετάλλευση φτωχών κρατών με εξαιρετικά χαμηλούς μισθούς, από επιχειρήσεις ανεπτυγμένων κρατών. Εν συνεχεία, σημειώνεται διαφοροποίηση στις εργασιακές πολιτικές (αφορά στο ύψος των μισθών και το εργασιακό περιβάλλον) των μητρικών εταιρειών των πολυεθνικών, που εδρεύουν στις χώρες τους, σε σχέση με τις θυγατρικές που εδρεύουν στη Χώρα υποδοχής της άμεσης ξένης επένδυσης. Τέλος, το ενδεχόμενο

[18] Η εθνική κυριαρχία συμπεριλαμβάνει τη δυνατότητα εφαρμογής συγκεκριμένων οικονομικών πολιτικών από την κυβέρνηση λόγω της συγκέντρωσης μεγάλης οικονομικής δύναμης στον έλεγχο ξένων επενδυτών.

να υφίστανται περιπτώσεις εργασιακής εκμετάλλευσης, όπως πρακτικές παιδικής εργασίας οι οποίες είναι κατακριτέες.

Το ζήτημα της υποβάθμισης του περιβάλλοντος έχει επίσης πολλές εκδοχές. Εστιάζεται στο κατά πόσο οι πολυεθνικές εταιρείες μεταφέρουν τις παραγωγικές μονάδες σε χώρες με χαμηλές περιβαλλοντολογικές απαιτήσεις και αν αυτό συμπαρασύρει και άλλα κράτη να ακολουθήσουν τις συγκεκριμένες πρακτικές προκειμένου να παραμείνουν ανταγωνιστικά. Επιπρόσθετα, διερευνάται, κατά πόσο οι παραγωγικές τους μονάδες εφαρμόζουν πολιτικές προστασίας του περιβάλλοντος, καθώς και εάν εφαρμόζουν συγκεκριμένες πολιτικές ανάλογα με τη χώρα εγκατάστασης[19]. Περαιτέρω τίθενται θέματα που σχετίζονται με τις περιβαλλοντολογικές υποχρεώσεις των πολυεθνικών επιχειρήσεων, δημιουργία κατάλληλων υποδομών και κινήτρων από τις επιχειρήσεις για την προώθηση της διαφύλαξης του περιβάλλοντος, καθώς και τη διασύνδεση των εμπορικών και επενδυτικών πολιτικών τους με την προστασία του περιβάλλοντος.

Τέλος, όσον αφορά στο θέμα της εθνικής κυριαρχίας, της ασφάλειας και της δημόσιας τάξης, για το οποίο οι ανησυχίες έχουν επιδεινωθεί το τελευταίο διάστημα, αυτό δεν είναι καινούργιο, αλλά προϋπάρχει εδώ και πολλά χρόνια. Εμπεριέχει παράγοντες, όπως τη συγκέντρωση υπερβολικής οικονομικής δύναμης στα χέρια λίγων ξένων επενδυτών, την υπονόμευση των εγχώριων επιχειρήσεων, τη πρόσβαση στην υψηλή τεχνολογία του κράτους υποδοχής, η οποία αποτελεί κρίσιμο ανταγωνιστικό του παράγοντα, και την απόκτηση του πλήρους ελέγχου ή ποσοστό κρίσιμων υποδομών του κράτους υποδοχής από ξένους επενδυτές, όπως υποδομές παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ύδρευσης κλπ. Στο σημείο αυτό ελλοχεύει η αντίφαση ότι, ενώ τα κράτη προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους από τις άμεσες ξένες επενδύσεις, χωρίς ταυτόχρονα να παραχωρήσουν τον έλεγχο εγχώριων ανταγωνιστικών επιχειρήσεων και κρίσιμων υποδομών, οι άμεσοι επενδυτές αναζητούν επίσης να αυξήσουν το κέρδος τους, αποκτώντας τον έλεγχο όλων των ειδών εγχώριων επιχειρήσεων. Το πρόβλημα εδώ έγκειται στο ενδεχόμενο ο ξένος επενδυτής να ελέγχεται είτε άμεσα είτε έμμεσα[20] από μία ξένη κυβέρνηση, η οποία επιθυμεί για διάφορους στρατηγικούς λόγους να εισχωρήσει σε μία ξένη αγορά και να ελέγξει υποδομές και επιχειρήσεις προς όφελός της.

[19] Για παράδειγμα, ενώ σε μία ανεπτυγμένη χώρα οι πολιτικές για την προστασία του περιβάλλοντος έχουν εξελιχθεί ώστε να συμπεριλάβουν ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και ανακύκλωση, σε μία αναπτυσσόμενη ή μη η χώρα θα μπορούσαν να εφαρμόζονται βασικές πολιτικές, όπως η πρόσβαση σε καθαρό νερό.

[20] Ό έμμεσος έλεγχος προκύπτει μέσω των σχέσεων των άμεσων ξένων επενδύσεων που περιγράφηκαν στη προηγούμενη ενότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΦΡΑΓΜΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΣΤΙΣ ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

2.1 Φραγμοί και περιορισμοί στο διεθνές εμπόριο

Όλες οι επιχειρήσεις και οι εταιρείες από τη στιγμή που αναλαμβάνουν να διεθνοποιήσουν την παραγωγή τους και να εμπλακούν με συναλλαγές σε αγορές ξένες, έρχονται αντιμέτωπες με μία σειρά από περιορισμούς και εμπόδια που τίθενται από τα ξένα κράτη. Τέτοιου είδους περιορισμοί και φραγμοί υπάρχουν σε όλα τα κράτη, τα οποία εμπλέκονται με το διεθνές εμπόριο, σε διαφορετική ένταση και ποσότητα. Εξ αυτού προκύπτει και η διαφορά στο βαθμό δυσκολίας που θέτει το κάθε κράτος για τη διεξαγωγή των διεθνών συναλλαγών και κατ' επέκταση ο βαθμός ελευθερίας των διεθνών συναλλαγών. Οι βασικότεροι λόγοι τοποθέτησης τέτοιου είδους περιορισμών είναι η μείωση της εκροής συναλλάγματος από τη χώρα, η προστασία των εγχώριων επιχειρήσεων και τον τελευταίο καιρό η ενίσχυση της ασφάλειας του κράτους και της δημόσιας τάξης.

Στις διεθνείς συναλλαγές υπάρχουν δύο βασικές κατηγορίες περιορισμών (Χατζηδημητρίου 2003). Η πρώτη εμπεριέχει περιορισμούς οι οποίοι έχουν αντίκτυπο στη διασυνοριακή διακίνηση κεφαλαίων με διάφορες μορφές (άδηλες συναλλαγές, επενδύσεις χαρτοφυλακίου, αγορά χρεογράφων και άλλων περιουσιακών στοιχείων). Η πρώτη αυτή κατηγορία υλοποιείται μέσω της θεσμοθέτησης εξειδικευμένου νομικού πλαισίου και μηχανισμών ελέγχου, ενώ δύναται να εκτείνεται από τη μερική μέχρι την ολική απαγόρευση των συναλλαγών. Η δεύτερη αφορά σε περιορισμούς στις διασυνοριακές εισαγωγές προϊόντων και υπηρεσιών μέσω της οποίας επιδιώκεται η προστασία της εγχώριας αγοράς και επιχειρήσεων. Η συγκεκριμένη προστασία εμπεριέχει τακτικές υπερκοστολόγησης των εισαγόμενων προϊόντων σε σύγκριση με τα εγχώρια, καθορισμού προτύπων και προδιαγραφών που καθίστανται δύσκολα το να τηρηθούν από ξένες εταιρείες, θεσμοθέτηση πολύπλοκων μηχανισμών για την εισαγωγή ξένων προϊόντων καθώς και περιορισμό της εισαγόμενης ποσότητας ενός συγκεκριμένου είδους σε συνάρτηση με το χρονικό διάστημα.

Περαιτέρω οι φραγμοί και τα εμπόδια προς το διεθνές εμπόριο μπορούν να διακριθούν σε δύο ακόμα κατηγορίες ανάλογα με τη μορφή την οποία λαμβάνουν, δηλαδή σε περιορισμούς δασμολογικούς και μη δασμολογικούς.

Οι δασμολογικοί περιορισμοί περιλαμβάνουν διαφόρων τύπου δασμούς[21] των οποίων επιδίωξη είναι η αύξηση της τιμής των προϊόντων εισαγωγής, προκειμένου αυτά να ισοσταθμιστούν με τα αντίστοιχα εγχώρια ή και να τα ξεπεράσουν, με σκοπό την ενίσχυση της εγχώριας ανταγωνιστικότητας αλλά και την αύξηση των εσόδων του κράτους. Οι συγκεκριμένοι περιορισμοί χωρίζονται σε αναλογικούς , ποσοτικούς και σύνθετους δασμούς, καθώς και σε προκαθορισμένες τιμές. Πέραν αυτών των κατηγοριών υπάρχουν και οι αντισταθμιστικοί δασμοί και οι δασμοί antidumping που είτε στοχεύουν στην αποθάρρυνση είτε χρησιμοποιούνται ως αντίποινα σε περιπτώσεις αθέμιτου ανταγωνισμού από ξένες επιχειρήσεις (Χατζηδημητρίου 2003).

[21] Δασμοί είναι οι φόροι οι οποίοι επιβάλλονται στα εισαγόμενα προϊόντα, χωρίς παράλληλα να επιβαρύνουν την τιμή των αντίστοιχων εγχώριων προϊόντων.

Οι μη δασμολογικοί περιορισμοί είναι οι ποσοστώσεις επί της επιτρεπόμενης ποσότητας εισαγωγής, η απαίτηση εκδόσεως χρονοβόρων αδειών εισαγωγής, ο καθορισμός προδιαγραφών και ποιοτικών προτύπων, η διαδικαστικοί περιορισμοί, οι οποίοι αφορούν περιορισμούς διοικητικής και γραφειοκρατικής φύσεως, οι συναλλαγματικοί περιορισμοί, οι οποίοι έχουν στόχο τον περιορισμό του επιτρεπόμενου συναλλάγματος, και τέλος όσοι αφορούν στη θεσμοθέτηση μηχανισμών ελέγχου μιας ξένης επένδυσης ή συναλλαγής, που έχουν ενταθεί τα τελευταία χρόνια. Στο παρακάτω γράφημα έχουν καταχωρηθεί οι διακυμάνσεις των ποσοστώσεων, των μέτρων προστατευτισμού ανά κατηγορία δασμολογικών και μη περιορισμών, που έχουν υιοθετηθεί παγκοσμίως από το 2009 έως το 2016. Παρατηρείται η αύξηση των μη δασμολογικών περιορισμών κυρίως λόγω υιοθέτησης μηχανισμών ελέγχων από τα κράτη σε συνάρτηση με τη μείωση των δασμολογικών περιορισμών και των περιορισμών εμπορίου. Επιπλέον, στον παρακάτω πίνακα αναγράφονται αναλυτικά μερικά από τα μέτρα προστατευτισμού που ανήκουν στις προαναφερθείσες κατηγορίες.

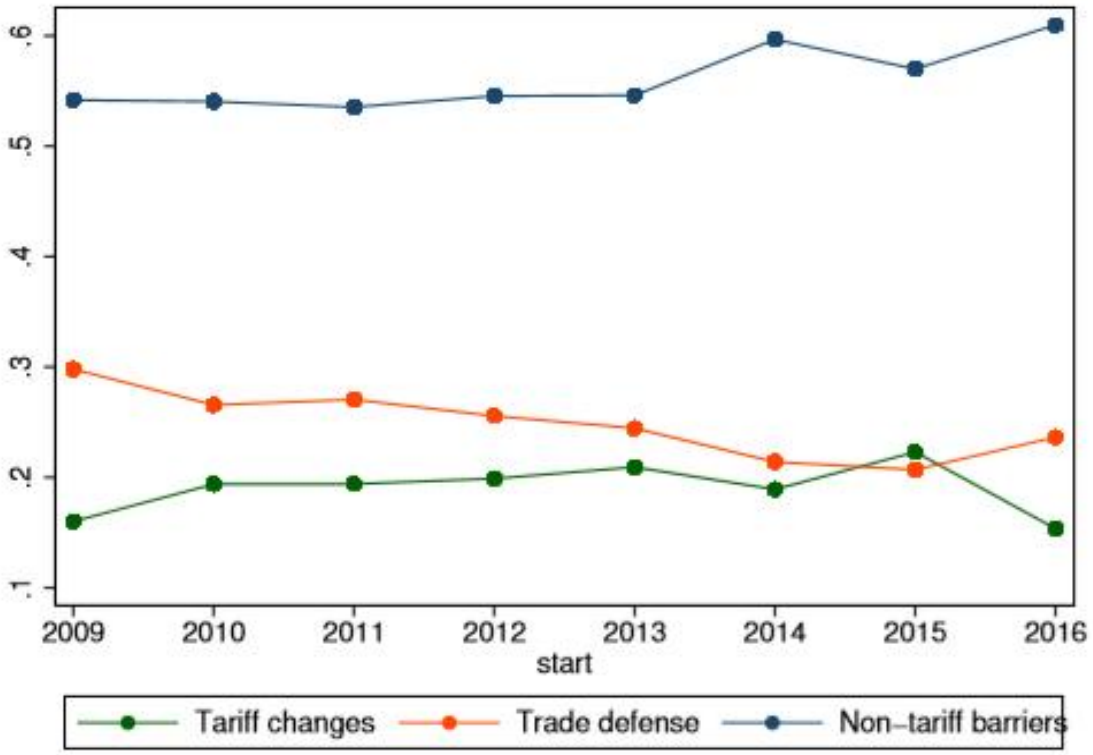

Γράφημα 5 : Διακύμανση των μέτρων περιορισμού του διεθνούς εμπορίου. (Yalcin, Felbermayr και Kinzius 2017)

Tariff changes
Tariff changes

Trade defense measures
Trade defense measures
Anti-circumvention
Anti-dumping
Anti-subsidy
Safeguard

Non-tariff barriers	
Import controls	**Localisation policy**
Import ban	Local operations
Import incentive	Local sourcing
Import licensing requirement	Localisation incentive
Import monitoring	
Import quota	**Capital controls and exchange rate policy**
Import tariff quota	Competitive depreciation
Import-related non-tariff measure, nes	Price stabilisation
Internal taxation of imports	
Trade balancing measure	**Other instruments**
Trade payment measure	Instrument unclear
	Sanitary and phytosanitary measure
State aid and subsidies	Technical barrier to trade
Bailout (capital injection or equity participation)	
Financial assistance in foreign market	**Export controls**
Financial grant	(not included in estimation sample, only descriptives)
In-kind grant	Export subsidy
Interest payment subsidy	Other export incentive
Loan guarantee	Tax-based export incentive
Production subsidy	Trade finance
State aid, nes	Export ban
State loan	Export licensing requirement
Tax or social insurance relief	Export quota
	Export tax
Public procurement policy	Export-related non-tariff measure, nes
Public procurement access	
Public procurement localisation	
Public procurement preference margin	

Πίνακας 1 : Μέτρα προστατευτισμού (Yalcin, Felbermayr and Kinzius 2017)

2.2 Φραγμοί άμεσων ξένων επενδύσεων

Προκειμένου να μπορέσουμε να αναλύσουμε και να αναγνωρίσουμε έναν φραγμό στις άμεσες ξένες επενδύσεις είναι απαραίτητο να προσδιορίσουμε τον ορισμό αυτού. . Παρόλο που οι επενδυτικοί φραγμοί αναφέρονται συχνά στην οικονομική θεωρία και σε διάφορα θεωρητικά κείμενα, σπανίως συμφωνούν σε μία κοινή ταξινόμηση, ούτε καθορίζονται ξεκάθαρα. Για παράδειγμα, η συμφωνία GATS επισυνάπτει έξι παραδείγματα για τον τύπο των μέτρων, τα οποία θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως φραγμοί ή περιορισμοί στην πρόσβαση στην αγορά (Limitations on Market Access S/L/92 (Article XVI of GATS Agreement) 2001), ενώ η αναφορά για τις παγκόσμιες επενδύσεις των Ηνωμένων Εθνών (UNCTAD, World Investment Report 2019) παρουσιάζει ένα γενικό διαχωρισμό, όπως έχει προαναφερθεί.

Ένα ευρύ φάσμα περιπτώσεων θα μπορούσε να θεωρηθεί ως φραγμός ή περιορισμός σε μία άμεση ξένη επένδυση. Συγκεκριμένα, μία εταιρεία θα μπορούσε να ερμηνεύσει ως εμπόδια για μία άμεση ξένη επένδυση τις επιπρόσθετες δυσκολίες και τα κόστη, τα οποία συνεπάγονται και θα πρέπει να συμπεριληφθούν στο συνολικό κόστος λειτουργίας της επιχείρησης σε ένα ξένο κράτος, όπως για

παράδειγμα το κόστος της επικοινωνιακής διασύνδεσης μεταξύ της μητρικής και της θυγατρικής εταιρείας ή το κόστος για την παρακολούθηση της απόδοσης της εταιρείας από ένα άλλο κράτος. Παρότι τέτοιου είδους παράγοντες είναι σημαντικοί και δύνανται να επηρεάσουν τις επενδυτικές αποφάσεις, ωστόσο, δεν θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως πραγματικοί φραγμοί.

Ως εμπόδιο ή φραγμός σε μία άμεση ξένη επένδυση πρέπει να θεωρηθεί οποιοδήποτε πολιτικό μέτρο, το οποίο στρεβλώνει την αρχική απόφαση ενός επενδυτή ως προς το που και τι να επενδύσει. Επομένως, το υψηλότερο κόστος που προκύπτει από θέματα όπως η διαχείριση επιχειρήσεων από απόσταση ή οι υψηλότερες τιμές αγοράς για εισροές σε μια οικονομία σε σύγκριση με μια άλλη, δεν αποτελούν σοβαρά εμπόδια στις ΑΞΕ. Αντιθέτως, θεωρούνται ως εμπόδια συγκεκριμένα μέτρα πολιτικής, όπως τα όρια για το επίπεδο των ξένων επενδύσεων ή η ανάγκη να περάσουν από δαπανηρές και χρονοβόρες διαδικασίες ελέγχου για να πείσουν τις αρχές της χώρας υποδοχής ότι οι ΑΞΕ συμβάλουν στο εθνικό συμφέρον. Επομένως, στην παρούσα μελέτη, όταν αναφερόμαστε σε φραγμούς ή περιορισμούς στις άμεσες ξένες επενδύσεις, θεωρούμε αυτούς που επιβάλλονται από τις εκάστοτε κυβερνήσεις.

Ορισμένοι φραγμοί άμεσων ξένων επενδύσεων θα ισχύουν μόνο για τους ξένους επενδυτές (και επομένως θα παραβιάζουν την αρχή της εθνικής μεταχείρισης της GATS), ενώ άλλοι θα ισχύουν και για τους εγχώριους επενδυτές. Για παράδειγμα, ένα νομοθετημένο μονοπώλιο σε έναν τομέα θα αποτελούσε εμπόδιο στην πρόσβαση στην αγορά τόσο για τους ξένους όσο και για τους εγχώριους επενδυτές. Ομοίως, πολιτικές ανταγωνισμού που δημιουργούν περιορισμούς σε συγκεκριμένες εμπορικές πρακτικές, συγχωνεύσεις και εξαγορές θα επηρεάσουν την είσοδο στην αγορά και τις πράξεις τόσο σε εγχώριες όσο και σε αλλοδαπές ελεγχόμενες επιχειρήσεις.

2.3 Κατηγοριοποίηση περιορισμών

Οι περιορισμοί μεταξύ των διαφόρων οικονομιών στις άμεσες ξένες επενδύσεις καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα από την πλήρη απαγόρευση ιδιοκτησίας ξένων εταιρειών μέχρι απλές απαιτήσεις ελέγχου. Μεταξύ αυτών των δύο ακραίων περιπτώσεων υφίσταται ένα ευρύ φάσμα περιορισμών όσον αφορά στην είσοδο στην αγορά και στον τρόπο λειτουργίας των επιχειρήσεων. Τα εμπόδια στις άμεσες ξένες επενδύσεις δύνανται να εφαρμοστούν τόσο στις εισροές όσο και στις εκροές των επενδύσεων, μολονότι τα εμπόδια στις εισροές είναι τα πλέον συνήθη.

Υπάρχουν πολλοί τρόποι ταξινόμησης των εμποδίων στις άμεσες ξένες επενδύσεις, οι οποίοι μπορεί να διαφέρουν ανάλογα το σκοπό. Για παράδειγμα, αν το κριτήριο της ταξινόμησης είναι ο έλεγχος και παρακολούθηση της συμμόρφωσης σε κάποια πολιτική, τότε οι κατηγορίες της ταξινόμησης θα πρέπει να εμπεριέχουν τα βασικά στοιχεία της συγκεκριμένης συμμόρφωσης. Παραδείγματα τέτοιων κατηγοριοποιήσεων θα μπορούσαν να είναι περιορισμοί που τίθενται στην πρόσβαση στην αγορά, παραβιάσεις ισότιμης μεταχείρισης συγκριτικά με τις εθνικές επιχειρήσεις, φραγμοί στην κατανομή των πόρων και αρκετά ακόμα.

Οι περιορισμοί στις ξένες άμεσες επενδύσεις δύνανται να στρεβλώσεων τα διεθνή πρότυπα και τους τρόπους του εμπορίου. Μπορεί επίσης να στρεβλώσουν την κατανομή κεφαλαίων μεταξύ διαφορετικών οικονομιών, μεταξύ ξένων και

εγχώριων επενδύσεων, μεταξύ διαφορετικών τομέων της οικονομίας, καθώς και μεταξύ χαρτοφυλακίου και άμεσων επενδύσεων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι υπηρεσίες και τα αγαθά να κοστίζουν περισσότερο από ότι θα έπρεπε υπό φυσιολογικές συνθήκες και τα περιουσιακά στοιχεία να μην χρησιμοποιούνται με τον πιο παραγωγικό και αποτελεσματικό τρόπο. Περαιτέρω αυτό διαχέεται στην αγορά και στην οικονομία μέσω διαφόρων οδών όπως υψηλότερες τιμές, περιορισμένες καταναλωτικές επιλογές, χαμηλότερο απόθεμα κεφαλαίου, καθώς και χαμηλότερη παραγωγικότητα.

Ένας ξεκάθαρος τρόπος για την κατηγοριοποίηση των περιορισμών στις ΑΞΕ σχετίζεται με τον τομέα της επένδυσης, που επηρεάζουν περισσότερο, δηλαδή, την εγκατάσταση, την ιδιοκτησία και τον έλεγχο ή τις οικονομικές λειτουργίες. Επιπρόσθετα των ανωτέρω τριών κατηγοριών ορισμένες περαιτέρω πληροφορίες μπορεί να είναι χρήσιμες για την μετέπειτα εκτίμηση του μεγέθους και των επιπτώσεων των φραγμών, όπως οι ακόλουθες δύο : οι άμεσοι και έμμεσοι περιορισμοί σε ξένες επιχειρήσεις και οι κανόνες έναντι ad hoc προσεγγίσεων.

Άμεσοι έναντι έμμεσων περιορισμών

Οι άμεσοι περιορισμοί περιλαμβάνουν μέτρα που περιορίζουν είτε την ποσότητα αγοράς είτε την αξία της επένδυσης που δύναται να αναλάβει ένας ξένος επενδυτής. Οι εν λόγω περιορισμοί διαχωρίζονται περαιτέρω σε άμεσους περιορισμούς στο συνολικό μέγεθος της επένδυσης ή στο μερίδιο των μετοχών της σε ένα τομέα, καθώς και σε άμεσους περιορισμούς στις εισροές που χρησιμοποιεί η ξένη εταιρεία. Οι έμμεσοι περιορισμοί περιλαμβάνουν μέτρα τα οποία επηρεάζουν την πρόσβαση στην αγορά, στις λειτουργίες / δραστηριότητες και στην κερδοφορία της ξένης επιχείρησης αλλά δεν εφαρμόζονται άμεσα τόσο στις εισροές της εταιρείας όσο και στο μέγεθος της επένδυσης. Παραδείγματος χάρη ανάλογοι περιορισμοί θεωρούνται εθνικά κριτήρια και περιορισμοί επί της ποσόστωσης των διοικητικών συμβουλίων της εταιρείας κ.α.

Η διάκριση αυτή μεταξύ των άμεσων και των έμμεσων επενδύσεων παρουσιάζει ενδιαφέρον για διάφορους λόγους. Καταρχάς οι επιπτώσεις των δύο τύπων εμποδίων διαφέρουν κατά την έννοια ότι το ένα μέτρο στοχεύει σε ένα άμεσο επιθυμητό αποτέλεσμα σε σχέση με ένα μέτρο το οποίο προσπαθεί να πετύχει το ίδιο αποτέλεσμα με έναν έμμεσο και λιγότερο διαφανή τρόπο . Π.χ.. ένας περιορισμός στο μερίδιο μιας ξένης ιδιοκτησίας συγκεκριμένου τομέα τείνει να επιτύχει το επιθυμητό αποτέλεσμα με χαμηλότερο κόστος, ενώ ένας άλλος περιορισμός επιβάλλει διάφορες απαιτήσεις και δυσκολίες στον ξένο επενδυτή. Δευτερευόντως η εν λόγω διάκριση παρέχει μία επωφελή βάση για την ποσοτικοποίηση των διαφόρων περιορισμών. Οι άμεσοι περιορισμοί προκαλούν μετατοπίσεις ή και μεταβολές στη ζήτηση ή στην προσφορά του ξένου κεφαλαίου, ενώ οι έμμεσοι περιορισμοί είναι λιγότερο εμφανείς και πιο περίπλοκοι, και κατ επέκταση πιο δύσκολο να εκτιμηθούν.

Η προαναφερόμενη διάκριση είναι σημαντική για την ανάλυση των περιορισμών και την ανάπτυξη μιας αντίστοιχης πολιτικής. Είναι πολύ πιο εύκολο να καθοριστούν οι άμεσοι περιορισμοί, που αφορούν στις ποσότητες ή στις αξίες, και ενδεχομένως να πλαισιωθούν με κανόνες έναντι αυτών, όπως και να αξιολογηθεί μία οποιαδήποτε πρόοδος στην απελευθέρωση της αγοράς, σε αντίθεση με τον καθορισμό αόριστων και πολύπλοκων έμμεσων περιορισμών.

Κανόνες έναντι ad hoc προσεγγίσεων

Ο αντίκτυπος ενός φραγμού εξαρτάται εν μέρει από τον τρόπο με τον οποίον εφαρμόζεται. Εν γένει διάφανοι και σαφώς καθορισμένοι κανόνες τείνουν να έχουν λιγότερο αρνητικές επιπτώσεις στην κατανομή πόρων και στις επενδύσεις, σε σχέση με τους κανόνες που εδράζονται στις «ad hoc» αποφάσεις και στη διακριτική ευχέρεια των εκάστοτε κυβερνήσεων ή διοικητικών μηχανισμών, η οποία κατ' επέκταση δημιουργεί έναν βαθμό αβεβαιότητας στον επενδυτή.

Ένα νομοθετημένο μέγιστο όριο 20% επί της αγοράς μίας ξένης ιδιοκτησίας σε ένα συγκεκριμένο τομέα είναι πιθανό να είναι λιγότερο δαπανηρό σε σχέση με μία πολιτική η οποία στοχεύει στο ίδιο ακριβώς αποτέλεσμα μέσω ενός συστήματος διοικητικών εγκρίσεων και προϋποθέσεων για την επένδυση. Συναφώς σε μία κατά περίπτωση προσέγγιση, προκειμένου να επιτευχθεί ένα συγκεκριμένο επίπεδο περιορισμών, είναι πιθανόν να αποβεί πιο κοστοβόρα σε σχέση με μία σαφώς καθορισμένη και ισότιμα εφαρμοσμένη προσέγγιση με συγκεκριμένους κανόνες.

Οι περισσότερες οικονομίες χρησιμοποιούν και τους δύο τύπους περιορισμών ταυτόχρονα. Για παράδειγμα, όπως αναφέρεται στη συνέχεια, η Γερμανία έχει οριοθετήσει έναν άμεσο περιορισμό στις άμεσες ξένες επενδύσεις θέτοντας όριο αγοράς 25% επί του συνολικού μετοχικού κεφαλαίου μιας οποιασδήποτε εταιρείας, εξαιρουμένων των εταιρειών που εμπλέκονται στον τομέα των κρίσιμων Υποδομών ή των οικοδομών που επηρεάζουν την εθνική ασφάλεια, όπου το αντίστοιχο όριο αγοράς ανέρχεται στο 10%. Ταυτόχρονα στη δεύτερη περίπτωση θέτει επιπλέον έμμεσους περιορισμούς, όπως για παράδειγμα την απαίτηση υποβολής προθέσεων και συγκεκριμένων πληροφοριών στη γερμανική κυβέρνηση για περαιτέρω έγκριση (Schröder 2019).

2.4 Κύριοι τύποι φραγμών και περιορισμών

Η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη στην παγκόσμια έκθεση για τις επενδύσεις του 1996 ενδεικτικά αναφέρθηκε στο ευρύ φάσμα εμποδίων και φραγμών που αντιμετωπίζουν οι ΑΞΕ. Συνολικά αναφέρει 57 διαφορετικούς τύπους φραγμών άμεσων ξένων επενδύσεων, εκ των οποίων οι 15 τύποι αφορούν στην εγκατάσταση, οι 17 σε περιορισμούς ιδιοκτησίας και ελέγχου και οι 25 σε περιορισμούς στη λειτουργία των επιχειρήσεων (UNCTAD, World Investment Report 1996). Σε κάθε κατηγορία υφίστανται μέτρα άμεσου επηρεασμού στο επίπεδο ή τη μορφή των άμεσων ξένων επενδύσεων καθώς και μέτρα έμμεσου χαρακτήρα με ασαφείς απαιτήσεις δεσμευτικές ή μη, οι οποίες από την πλευρά τους δύνανται για συγκεκριμένα έργα είτε να επηρεάσουν το επίπεδο επένδυσης είτε το αναμενόμενο αποτέλεσμα αυτής.

Οι κύριοι τύποι εμποδίων που εντοπίστηκαν από τη UNCTAD συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα. Επιπλέον ταξινομούνται ανάλογα με το αν πρόκειται για άμεσους περιορισμούς ως προς την ποσότητα ή την αξία, όπως απαγορεύσεις ή όρια για την ξένη ιδιοκτησία, ή έμμεσοι περιορισμοί, όπως η σύνθεση του διοικητικού συμβουλίου. Πολλά από τα εμπόδια που απαριθμούνται στον κατωτέρω πίνακα είναι έμμεσα (για παράδειγμα, προ συμπτωματικός έλεγχος, περιορισμοί στη νομική μορφή των εταιριών, απαίτηση συγκεκριμένης ποσόστωσης κυβερνητικών μελών στην εταιρία του διοικητικού συμβουλίου κ.α.).

Κατηγορία Φραγμών	Περιορισμός
Περιορισμοί εισόδου στην αγορά	Απαγόρευση των ξένων επενδύσεων σε ορισμένους τομείς
	Ποσοτικοί περιορισμοί (π.χ. όριο 25% ξένης ιδιοκτησίας σε έναν τομέα)
	Έλεγχος και έγκριση ΑΞΕ (ορισμένες φορές σε άμεση συνάρτηση με τα εθνικά συμφέροντα ή το εθνικό οικονομικό όφελος)
	Περιορισμοί στη νομική μορφή της αλλοδαπής επιχείρησης
	Ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις
	Προϋποθέσεις για μεταγενέστερες επενδύσεις
	Όροι σχετικά με τη φορολογία και την τοποθεσία εισόδου
Περιορισμοί ιδιοκτησίας και ελέγχου	Υποχρεωτικές κοινοπραξίες με εγχώριους επενδυτές
	Όρια στον αριθμό των ξένων μελών του διοικητικού συμβουλίου
	Διορισμός μελών του διοικητικού συμβουλίου από την κυβέρνηση
	Έγκριση από τη κυβέρνηση για ορισμένες αποφάσεις
	Περιορισμοί στα δικαιώματα των αλλοδαπών μετόχων
	Υποχρεωτική μεταβίβαση κάποιας ιδιοκτησίας σε γηγενείς εντός συγκεκριμένου χρόνου (π.χ. 15 έτη)
Λειτουργικοί περιορισμοί	Απαιτήσεις απόδοσης (π.χ. απαιτήσεις εξαγωγής)
	Περιορισμοί τοπικού περιεχομένου
	Περιορισμοί στις εισαγωγές εργασίας, κεφαλαίου και πρώτων υλών
	Περιορισμοί στις άδειες λειτουργίας
	Ανώτατα όρια δικαιωμάτων
	Περιορισμοί στον επαναπατρισμό του κεφαλαίου και των κερδών

Πίνακας 2 : Ενδεικτικοί φραγμοί και περιορισμοί των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (UNCTAD, World Investment Report 1996)

Επισημαίνεται ότι πολλά από τα μέτρα που αποτυπώνονται στον ανωτέρω πίνακα ενδέχεται να περιλαμβάνουν κανόνες ή κατά περίπτωση προσεγγίσεις, όπως, οι κοινώς χρησιμοποιούμενες διαδικασίες ελέγχου και εγκρίσεις, οι περιορισμοί στην τοποθεσία εισόδου, καθώς και άλλες αποφάσεις εισαγωγής για ξένους επενδυτές. Αντίθετα, οι περιορισμοί ή οι απαγορεύσεις σχετικά με την ξένη ιδιοκτησία είναι συχνοί, αλλά όχι πάντα, καθορισμένοι στη νομοθεσία.

Όπως προαναφέρθηκε ο τρόπος ταξινόμησης διαφέρει ανάλογα με την περίπτωση και το αποτέλεσμα, που επιδιώκεται από αυτή την κατηγοριοποίηση. Ειδικότερα σε άλλες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται διαφορετικά είδη ταξινόμησης, όπως οι ακόλουθες τέσσερις : διοικητικά εμπόδια, πρόσβαση στην αγορά και εθνικά πρότυπα μεταχείρισης , κίνητρα, περιορισμοί στην λειτουργία της επιχείρησης. Πολλοί τύποι εμποδίων μπορούν να ταξινομηθούν σε περισσότερες από μία από αυτές τις κατηγορίες. Για παράδειγμα, μια διαδικασία ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων που περιλαμβάνει αποφάσεις με σχετικά αόριστα κριτήρια, όπως το

εθνικό συμφέρον, θα μπορούσε να θεωρηθεί και ως διοικητικό εμπόδιο και ως περιορισμός στην πρόσβαση στην αγορά.

Στις περισσότερες χώρες, οι περιορισμοί που αφορούν στις άμεσες ξένες επενδύσεις περιλαμβάνουν κυρίως ανώτατο όριο μετοχικού κεφαλαίου και μηχανισμούς ελέγχου. Οι περιορισμοί στο μετοχικό κεφάλαιο αφορούν συγκεκριμένους τομείς στρατηγικής σημασίας και είτε καθορίζουν ένα ανώτατο όριο ποσοστού του μετοχικού κεφαλαίου μίας εταιρίας από έναν ξένο επενδυτή είτε απαγορεύουν εντελώς την κτήση οποιουδήποτε ποσοστού μετοχών με σκοπό να προστατευτούν τα εθνικά συμφέροντα του κράτους υποδοχής και οι εγχώριες βιομηχανίες από τον ξένο ανταγωνισμό. Οι μηχανισμοί ελέγχου έχουν ως στόχο να ελέγξουν εις βάθος την επένδυση ως προς τον σκοπό και την προέλευση του επενδυτή, καθώς και τις σχέσεις ελέγχου που μπορεί να έχει μία εταιρία με έτερες εταιρίες οι οποίες παρακινούν στρατηγικές επενδύσεις όχι με βάση το όφελος αλλά με βάση τη δυνατότητα πολιτικής πίεσης προς τη χώρα υποδοχής (Mistura και Roulet 2019).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 : ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΓΧΩΡΙΑΣ ΑΓΟΡΑΣ

3.1 Αύξηση του προστατευτισμού

Ο προστατευτισμός αφορά στη κυβερνητική πολιτική προστασίας της εγχώριας βιομηχανίας και των επιχειρήσεων από τον ξένο ανταγωνισμό, χρησιμοποιώντας προς τούτο διάφορα μέσα, όπως φορολογία, επιδοτήσεις, εισαγωγικούς δασμούς, καθώς κι άλλους περιορισμούς και εμπόδια επί των εισαγωγών και των ξένων ανταγωνιστικών επενδύσεων (Britannica 2018).

Παραδοσιακοί μηχανισμοί προστατευτισμού, οι οποίοι έχουν χρησιμοποιηθεί τόσο από κράτη, όσο και από άλλες οικονομικές οντότητες, περιλαμβάνουν φόρους, δασμούς, ποσοτικούς περιορισμούς και φραγμούς στις εισαγωγές, οι οποίοι όπως έχει ήδη αναφερθεί καθορίζονται ως δασμολογικοί περιορισμοί. Ωστόσο προστατευτισμός μπορεί να επιτευχθεί και με μη δασμολογικούς περιορισμούς, οι οποίοι είναι πιο εξειδικευμένοι, δύσκολα να εντοπιστούν και να ποσοτικοποιηθούν. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί να αυξηθεί ο προστατευτισμός, χωρίς να γίνει άμεσα αντιληπτό εξαιτίας της αύξησης των μη δασμολογικών μέτρων (Wallen and Wiberg 2018). Τέτοιου είδους δασμοί όπως έχουμε προαναφέρει εμπεριέχουν άδειες εισαγωγής, ποιοτικούς ελέγχους και πρότυπα, ειδικούς κανόνες εκτελωνισμού, διαφόρων ειδών μηχανισμών ελέγχου κλπ. Τέλος ως μέσα προστατευτισμού θεωρούνται και οι επιδοτήσεις εγχώριων επιχειρήσεων από το κράτος, προκειμένου να ανταπεξέλθουν στον ξένο ανταγωνισμό (World Trade Report 2015).

Όλα αυτά τα εργαλεία και οι μηχανισμοί προστατευτισμού έχουν ως στόχο να περιορίσουν την πρόσβαση ξένων επενδυτών στην εσωτερική αγορά (Semeniuk 2019) είτε για λόγους ανταγωνισμού και προστασίας της εγχώριας αγοράς είτε για λόγους εθνικής ασφάλειας.

Τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα μετά την παγκόσμια κρίση το 2008, έχει παρουσιαστεί μία συνεχή αύξηση των μέτρων προστατευτισμού όλων των χωρών παγκοσμίως, κυρίως δε αυτών που άπτονται τους μη δασμολογικούς περιορισμούς. Αυτό πιστοποιείται από το γεγονός ότι παρόλο που οι δασμολογικοί περιορισμοί δεν έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια (Γράφημα 6), τα εμπόδια και το επίπεδο των περιορισμών συνολικά έχουν αυξηθεί, όπως φαίνεται και στο (Γράφημα 7).

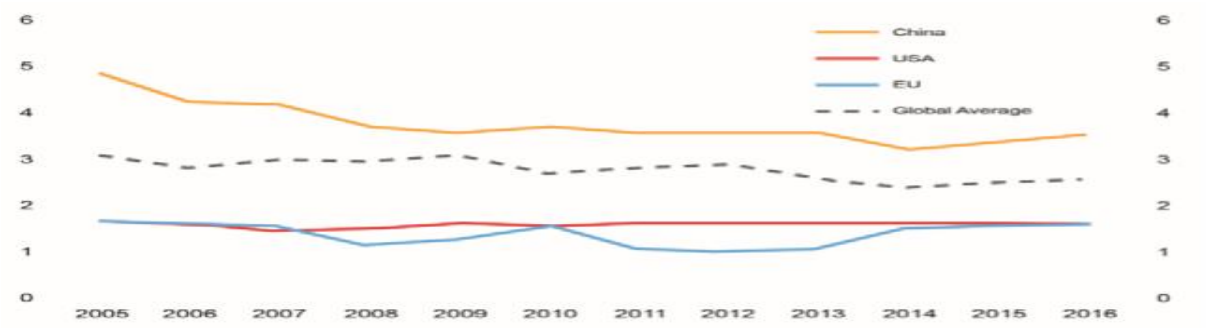

Γράφημα 6 : Μέσος όρος δασμολογικών περιορισμών από το 2005 έως 2016. (World Debelopment Indicators 2017)

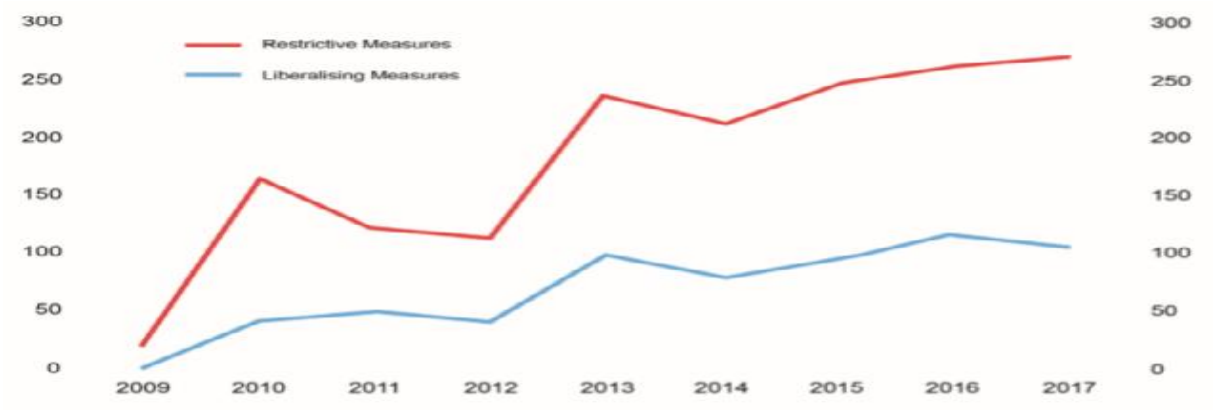

Γράφημα 7 : Μεταβολή αριθμού περιοριστικών μέτρων στο εμπόριο. (Global Trade Alert 2019)

Περαιτέρω η ποσόστωση των συγκεκριμένων περιορισμών ανά τύπο παρουσιάζονται στο παρακάτω γράφημα, το οποίο περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο μη δασμολογικούς περιορισμούς.

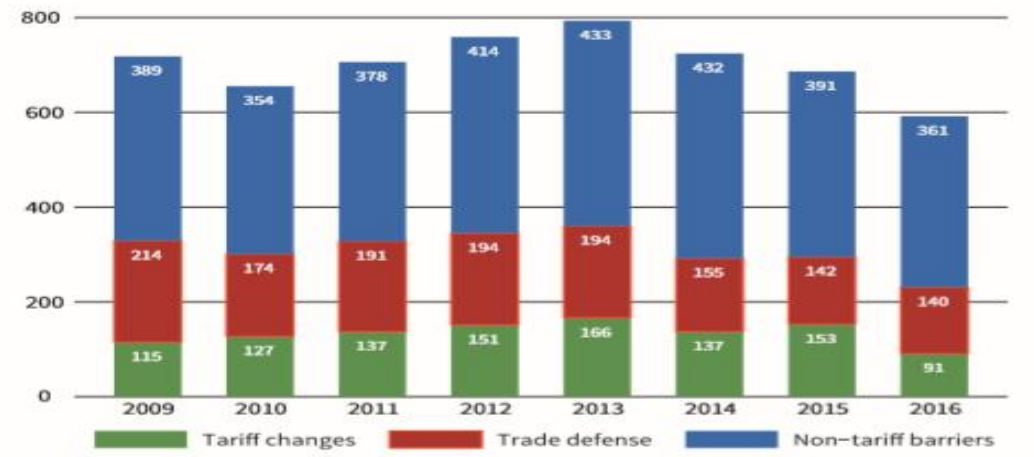

Γράφημα 8 : Αύξηση των μέτρων προστατευτισμού παγκοσμίως ανά τύπο φραγμού από το 2009 έως το 2016. (Global Trade Alert 2019)[22]

Πολλές κυβερνήσεις παγκοσμίως υιοθέτησαν διάφορα μέτρα προστατευτισμού, όπως εμφαίνονται και στο παρακάτω γράφημα, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες της παγκόσμιας κρίσης και της επιβράδυνσης του διεθνούς εμπορίου και να ενεργοποιήσουν εκ νέου τις οικονομίες τους. Λαμβανομένου υπόψη ότι ο προστατευτισμός έχει συνδεθεί άμεσα με την απόδοση του διεθνούς εμπορίου, στη συγκεκριμένη τάση πολλοί αποδίδουν και τη συνολική μείωση στο παγκόσμιο εμπόριο κατά το ίδιο διάστημα (Wajda-Lichy 2014).

[22] Η Global Trade Alert (WTA) αποτελεί μία διαδικτυακή βάση δεδομένων η οποία αρχής γενομένης το 2008, καταγράφει όλα τα μέτρα προστατευτισμού για το διεθνές εμπόριο, τα οποία υιοθετούν τα διάφορα κράτη ή οργανισμοί παγκοσμίως.

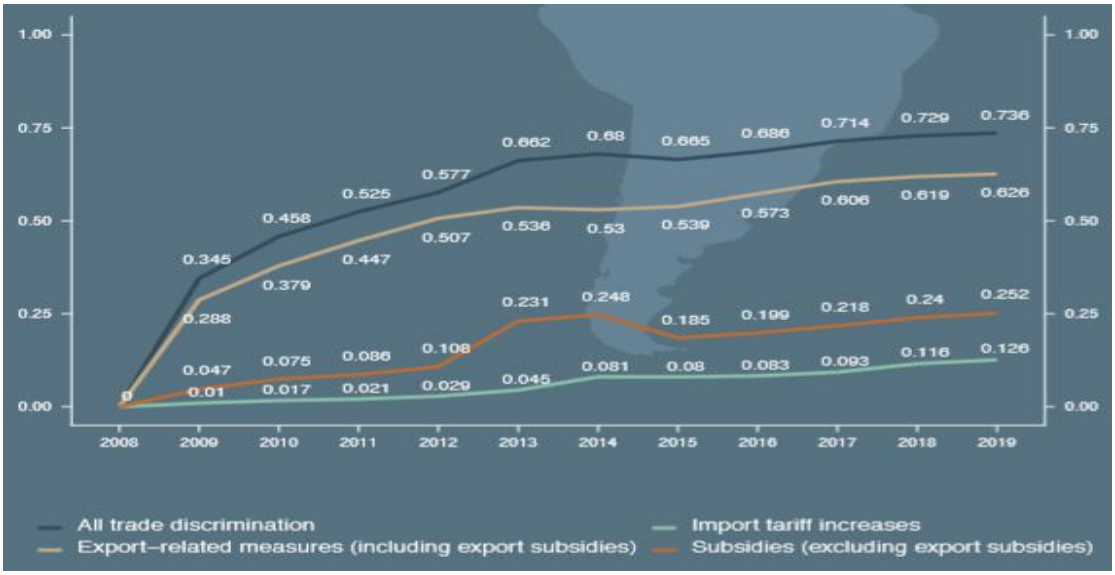

Γράφημα 9 : Αύξηση των μέτρων προστατευτισμού στο παγκόσμιο εμπόριο 2008 - 2019 (Evenett and Fritz 2019)

Τα αποτελέσματα πολλών ερευνών πχ (Yalcin, Felbermayr και Kinzius 2017), όσον αφορά στον προστατευτισμό καταλήγουν στα ακόλουθα συμπεράσματα :

Ο προστατευτισμός στο διεθνές εμπόριο έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία έτη, ιδιαίτερα μετά την οικονομική κρίση του 2008. Ο προστατευτισμός αυτός έχει ενισχυθεί σταθερά κυρίως από μη δασμολογικούς περιορισμούς, όπως φαίνεται στο παρακάτω γράφημα, που στοχεύουν στην προστασία των εγχώριων αγορών και την εθνική ασφάλεια.

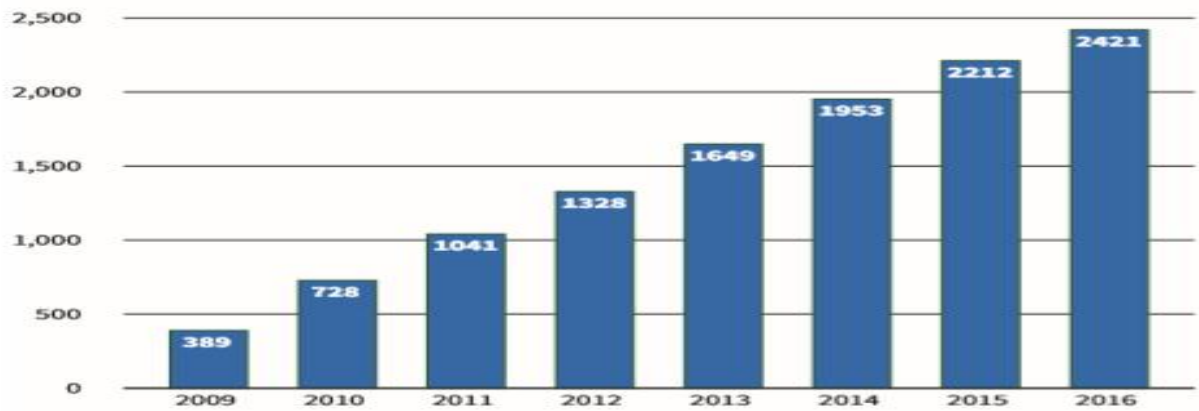

Γράφημα 10 : Μη δασμολογικά μέτρα που υιοθετήθηκαν από το 2009 έως το 2016. (Global Trade Alert 2019)

Η χρήση μη δασμολογικών περιορισμών συνδέεται άμεσα με το μέγεθος της οικονομίας. Αναπτυγμένες χώρες με μεγάλα οικονομικά μεγέθη χρησιμοποιούν συχνότερα τέτοιου είδους περιορισμούς.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των μη δασμολογικών περιορισμών αφορούν κυρίως σε επιδοτήσεις και κρατικά ενισχυτικά μέτρα των εγχώριων επιχειρήσεων. Οι συγκεκριμένοι περιορισμοί μεροληπτούν έναντι των ξένων επενδυτών (τέτοιου είδους περιορισμοί δύνανται να είναι και μηχανισμοί ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων).

Οι μη δασμολογικοί περιορισμοί παράλληλα με τη χρήση τους ως εμπόδια στο εμπόριο έχουν σημαντικό αντίκτυπο στις συνολικές εισαγωγές μιας χώρας. Περαιτέρω ο αντίκτυπος αυτός διαφοροποιείται σημαντικά από χώρα σε χώρα, εξαρτώμενος τόσο από το μέγεθος των οικονομιών τους όσο και από τα μέτρα που εφαρμόζει η κάθε μία από αυτές.

Οι μη δασμολογικοί περιορισμοί επηρεάζουν αρνητικά το διεθνές εμπόριο, επιβραδύνοντας το.

Ο εντοπισμός και η κατηγοριοποίηση των μη δασμολογικών περιορισμών και των μέτρων προστατευτισμού γενικότερα αποτελούν μία πολύ δύσκολη υπόθεση, δεδομένου ότι τα στοιχεία που υφίστανται διαφέρουν ανάλογα με τον οργανισμό που τα εκδίδει[23], σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα, ενώ ο αρχικός εντοπισμός των συγκεκριμένων περιορισμών είναι εξαιρετικά δύσκολος.

	WTO	Global Trade Alert	World Bank Overall Trade Restrictiveness Index	World Bank Services Trade Restrictiveness Index	OECD Services Trade Restrictiveness Index	OECD/ UNCTAD joint investment reports	OECD FDI restrictiveness index	The European Commission	USTR
Geographic coverage	G20 plus another wider selection of 87 WTO members	Global (233 economies). Reports focus on G20.	78 countries	109 countries	40 countries	G20	58 countries (34 OECD member states and 24 non-member states)	31 EU trade partners	62 economies (with the EU treated as one)
Unit of measure	Number of "trade restrictive measures"	Number of discriminatory measures	Hypothetical unitary tariff level	Index (0 to 100)	Index (0 to 1)	Number of measures that discriminate against foreign investors or restrict capital movement	Index (0 to 1)	Number of "potentially trade-restrictive measures"	None, only treats countries individually
Time span	Since 2008	Since 2008	2008, 2009	Collected 2008-2010	2014 and 2015	Since 2008	Since 2000	Since 2008	Since 1985
Type of cross-border economic flows covered	Goods	Goods, services, FDI, migration	Goods	Services, FDI and movement of persons	Services, FDI and movement of persons	FDI, capital movement not related to FDI	FDI, movement of capital, movement of persons	Goods, services and investment	Goods, services, investment, electronic commerce
Types of measures covered	Tariffs and NTBs affecting trade in goods	All government measures discriminating against foreign commercial interests	Tariffs and 30 types of NTBs	Restrictions on services, FDI for services and movement of persons for high-skilled personnel.	Restrictions on services and the movement of persons, barriers to competition. Regulatory transparency	Measures that discriminate between foreign and domestic investors, restrictions on capital movement.	Foreign equity restrictions, screening and approval, restrictions on foreign key personnel, other operational restrictions	Tariffs, NTBs, subsidies, services and investment barriers	Tariffs, NTBs, subsidies, barriers to services and investment, lack of IPR, anti-competitive practices, bribery and corruption
Approach to protectionism according to 1-6 in section 2.2	Set of policy instruments (1)	Discrimination (5)	Trade restrictiveness (4)	Trade restrictiveness + discrimination (4,5)	Trade restrictiveness, discrimination, market distortion (4,5 and 6)	Restrictiveness and discrimination (4,5)	Discrimination (5)	Trade restrictiveness discrimination, market distortion (4,5,6)	Trade restrictiveness, discrimination, market distortion, absence of good governance, absence of IPR. (4,5,6,+).
Focus on both deep (behind-the-border) and shallow (MA) measures	No	Yes	No	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes

Πίνακας 3 : Ινστιτούτα και οργανισμοί που παρακολουθούν τον προστατευτισμό διεθνώς. (Protectionism in the 21st Century 2016)

[23] Υπάρχουν τουλάχιστον εννέα διεθνείς οργανισμοί οι οποίοι παρακολουθούν τις εξελίξεις στα μέτρα προστατευτισμού διεθνώς, χρησιμοποιώντας διαφορετικά στοιχεία, χρονικές περιόδους, τύπους μέτρων και σταθερές για τον καθορισμό του μεγέθους και της διακύμανσης του προστατευτισμού.

Γενικότερα οι προσεγγίσεις στα θέματα του προστατευτισμού ποικίλουν λόγω των παραγόντων που προαναφέρθηκαν. Ωστόσο όλοι οι οργανισμοί αλλά και οι οικονομικοί αναλυτές που προσπαθούν να αναλύσουν το θέμα του προστατευτισμού ξεχωρίζουν δύο βασικές πτυχές του : τη μεροληψία έναντι των ξένων οικονομικών επενδυτών και τους φραγμούς και περιορισμούς στο εμπόριο. Ένας επιπλέον παράγοντας που συνοδεύει τις συγκεκριμένες πτυχές είναι η ένταση με την οποία τα εκάστοτε κυβερνητικά μέτρα παραποιούν τη λειτουργία των αγορών.

3.2 Επιχειρήματα υπέρ του προστατευτισμού

Τα βασικά επιχειρήματα υπέρ του προστατευτισμού[24] περιλαμβάνουν την εθνική ασφάλεια και τη δημόσια τάξη, το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο, την εργασιακή απασχόληση, τις νέες επιχειρήσεις και την αμοιβαιότητα στο εμπόριο (Abboushi 2010).

Όσον αφορά στην εθνική ασφάλεια και τη δημόσια τάξη, η προστασία των επιχειρήσεων και των βιομηχανιών οπλικών συστημάτων και συστημάτων άμυνας θεωρείται βασικό στοιχείο τόσο για την υπεράσπιση της ασφάλειας της χώρας όσο και της ετοιμότητας της χώρας να ανταπεξέλθει σε διάφορες αντιξοότητες. Βεβαίως το επιχείρημα αυτό, μολονότι πατριωτικό, παρουσιάζει διάφορες αδυναμίες. Καταρχάς αυτού του είδους η προστασία κοστίζει πολύ στο κράτος. Δεύτερον ο κατάλογος των βιομηχανιών, ο οποίος συνδέεται με την εθνική ασφάλεια και τη δημόσια τάξη, συνεχώς διευρύνεται χωρίς αυτό να δικαιολογείται αρκετές φορές. Τρίτον τη σημερινή εποχή του Διεθνούς Εμπορίου και της παγκοσμιοποίησης σχεδόν όλες οι διεθνοποιημένες εταιρείες συνδέονται με κάποιον τρόπο με ξένους συνεργάτες ή ακόμα και συνιδιοκτήτες. Τέλος πολλές από αυτές τις εγχώριες εθνικές βιομηχανίες δεν είναι και τόσο εθνικές καθόσον ανήκουν ήδη σε ξένους ιδιοκτήτες.

Όσον αφορά στο ισοζύγιο πληρωμών, υποστηρικτές του προστατευτισμού όταν αντιλαμβάνονται μία σταθερότητα ή αύξηση στο εμπορικό έλλειμμα, τείνουν να το διαχειριστούν με πρακτικές προστατευτισμού χωρίς βεβαίως να είναι εγγυημένη η αποτελεσματικότητά τους.

Η προστασία του εργασιακού καθεστώτος, ουσιαστικά η διατήρηση των θέσεων εργασίας, αποτελεί μία ακόμα βασική αιτία για τη στήριξη του προστατευτισμού. Όταν μία εταιρεία μένει πίσω από τον ανταγωνισμό, είτε εγχώριο είτε διεθνή, χάνει σημαντικό μερίδιο της αγοράς με αποτέλεσμα να χάνονται και θέσεις απασχόλησης.

Οι νέες επιχειρήσεις και η αντιμετώπιση της ανταγωνιστικότητας των ξένων επενδυτών σε ομοειδείς τομείς αποτελεί αίτιο εφαρμογής μέτρων προστατευτισμού. Ειδικότερα, όταν νέα εγχώρια επιχείρηση δεν έχει αναπτύξει ακόμα επαρκή και αποδοτική παραγωγή, καθώς και ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και καινοτόμες τεχνολογίες έναντι των ξένων ανταγωνιστών, ασκεί πίεση στην κυβέρνηση, προκειμένου η δεύτερη να την προστατέψει από τον ξένο ανταγωνισμό εφαρμόζοντας περιορισμούς και φραγμούς στις εισαγωγές των αντίστοιχων προϊόντων. Αυτό βέβαια ενέχει τον κίνδυνο η νέα εταιρεία να επαναπαυτεί σε ένα

[24] Επιχειρήματα που υφίστανται υπέρ του προστατευτισμού όπως η στρατηγική εμπορική πολιτική, το φαινόμενο της διάχυσης τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, η ανακατανομή εισοδήματος κ.α. (Abboushi 2010)

ωφέλιμο προς αυτή καθεστώς, επεκτείνοντας τον χρονικό ορίζοντα των εφαρμοσθέντων προστατευτικών μέτρων (Coughlin, Chrystal and Wood 1988), να αυξηθεί ως οικονομικό μέγεθος και να δημιουργηθεί ένα ολιγοπώλιο στον τομέα της, με σημαντική πολιτική επιρροή στη διατήρηση ή ακόμα και την αύξηση των μέτρων προστατευτισμού.

Τέλος το επιχείρημα της αμοιβαιότητας, το οποίο χρησιμοποιείται για να αυξηθούν τα μέτρα του προστατευτισμού, προϋποθέτει ότι η κυβέρνηση ενός κράτους θα πρέπει να καθορίζει προστατευτικά μέτρα έναντι ξένων επιχειρήσεων των οποίων τα κράτη εφαρμόζουν αντίστοιχα μέτρα. Στόχος είναι μέσω της αμοιβαιότητας να εξαναγκάσουν τα ξένα κράτη να καταργήσουν τα μέτρα προστατευτισμού. Το συγκεκριμένο αίτιο αποτελεί το έναυσμα για πολλές κυβερνήσεις να χρησιμοποιήσουν συγκεκριμένα μέτρα προστατευτισμού έναντι εγχώριων επιχειρήσεων και βιομηχανιών, γεγονός το οποίο προκαλεί μία διαμάχη με συνεχώς αυξανόμενα μέτρα από όλες τις εμπλεκόμενες κυβερνήσεις.

Οι πολιτικές προστατευτισμού έχουν στόχο να ενισχύσουν την εγχώρια βιομηχανία και τις επιχειρήσεις, ούτως ώστε να αυξήσουν το μερίδιο τους στην αγορά έναντι των ξένων παραγωγών και επενδυτών. Αυτό βεβαίως δεν συμβαίνει πάντα καθόσον υπάρχουν πολλές περιπτώσεις όπου ξένοι επενδυτές δύνανται να κερδίσουν από συγκεκριμένες προστατευτικές πολιτικές[25].

Επιπλέον, μελέτες καταδεικνύουν ότι , ενώ τα προστατευτικά μέτρα για κάποιο χρονικό διάστημα λειτουργούν υπέρ των εγχώριων παραγωγών και των συνεργατών τους, εν τέλει αυτό έχει ένα αρνητικό οικονομικό αντίκτυπο στην κοινωνία συνολικά. Από αντίστοιχη μελέτη του ΟΟΣΑ, προκύπτουν οι ακόλουθες συνέπειες του προστατευτισμού (Costs and Benefits of Protection, OECD 1985) :

Αύξηση του προστατευτισμού και των εγχώριων τιμών καταπνίγει την οικονομική ανάπτυξη και μειώνει δραστικά τις επενδύσεις.

Η μείωση των εισαγωγών λόγω περιοριστικών μέτρων συμπαρασύρει και τη μείωση των εξαγωγών.

Το πιθανό κέρδος πού προκύπτει από τη διατήρηση των θέσεων εργασίας μέσω του προστατευτισμού, ισοσκελίζεται με την απώλεια θέσεων εργασίας λόγω της μείωσης των εξαγωγών από αντίστοιχες εξαγωγικές βιομηχανίες, οπότε και δεν αυξάνονται οι συνολικές θέσεις εργασίας.

Ενισχύεται η πεποίθηση ότι τα μέτρα προστατευτισμού συνεισφέρουν στην εξασφάλιση των θέσεων εργασίας λόγω της μη δημοσίευσης των αντίστοιχων απωλειών από τις εξαγωγικές επιχειρήσεις.

Τέλος, ο ΟΟΣΑ καταδεικνύει έναν άμεσο συσχετισμό των μέτρων προστατευτισμού με τη συνολική διεθνή οικονομία. Μείωση των εισαγωγών από αναπτυγμένες χώρες προκαλούν μείωση των εξαγωγών αντίστοιχα αναπτυσσόμενων χωρών, στις οποίες οι τελευταίες στηρίζονται για την αποπληρωμή

[25] Παράδειγμα αποτελεί η εισαγωγή ποσοστώσεων στις εισαγωγές ενός προϊόντος, όπου ο ξένος επενδυτής δύναται εν τέλει να κερδίζει λόγω της αύξησης της τιμής του προϊόντος η οποία αντικαθιστά την απώλεια της ποσότητας.

του δημόσιου χρέους τους, με αποτέλεσμα αυτό να έχει ένα συνολικό αντίκτυπο στη διεθνή οικονομία.

Όλα τα ανωτέρω συνηγορούν ότι το κόστος των μέτρων προστατευτισμού στο εμπόριο ξεπερνάει το αντίστοιχο κέρδος. Μολονότι οι εγχώριες επιχειρήσεις προσωρινά κερδίζουν, η κοινωνία συνολικά ζημιώνεται. Τα μέτρα προστατευτισμού έχουν αρνητικό αντίκτυπο εν γένει στην οικονομία, μειώνουν την ανάπτυξη, τις ξένες επενδύσεις, τις θέσεις εργασίας, καθώς και τα συνολικά έσοδα του κράτους (Abboushi 2010).

3.3 Προστατευτισμός των άμεσων ξένων επενδύσεων

Ο προστατευτισμός έναντι των ξένων επενδύσεων μπορεί να υφίσταται με πολλές μορφές, όπως με εισαγωγή νέων κανονισμών ή ενίσχυση των ήδη υφιστάμενων, με θεσμοθέτηση αυστηρότερων μηχανισμών ελέγχου για την έγκριση μίας ξένης επένδυσης, με διεύρυνση των τομέων που θεωρούνται στρατηγικού ενδιαφέροντος ή αφορούν στην εθνική ασφάλεια κ.α. Σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμα και η εκδηλωμένη δυσαρέσκεια μίας κυβέρνησης ή η κοινωνική κατακραυγή είναι δυνατόν να αποτρέψουν τη διενέργεια μίας άμεσης ξένης επένδυσης (Thomsen and Mistura 2017).

Οι βασικότεροι τύποι προστατευτισμού αφορούν στον περιορισμό του ποσοστού του μετοχικού κεφαλαίου που κατέχουν ξένοι επενδυτές σε συγκεκριμένους τομείς της οικονομίας (Γράφημα 11). Αυτό γίνεται με σκοπό αφενός να επωφεληθούν οι εγχώριοι οικονομικοί δρώντες μέσω της συμμετοχής τους στις συγκεκριμένες επενδύσεις και μέσω της διάχυσης της τεχνολογίας και τεχνογνωσίας από τη συγκεκριμένη συμμετοχή, αφετέρου να διασφαλιστεί η εθνική ασφάλεια και η δημόσια τάξη του κράτους υποδοχής.

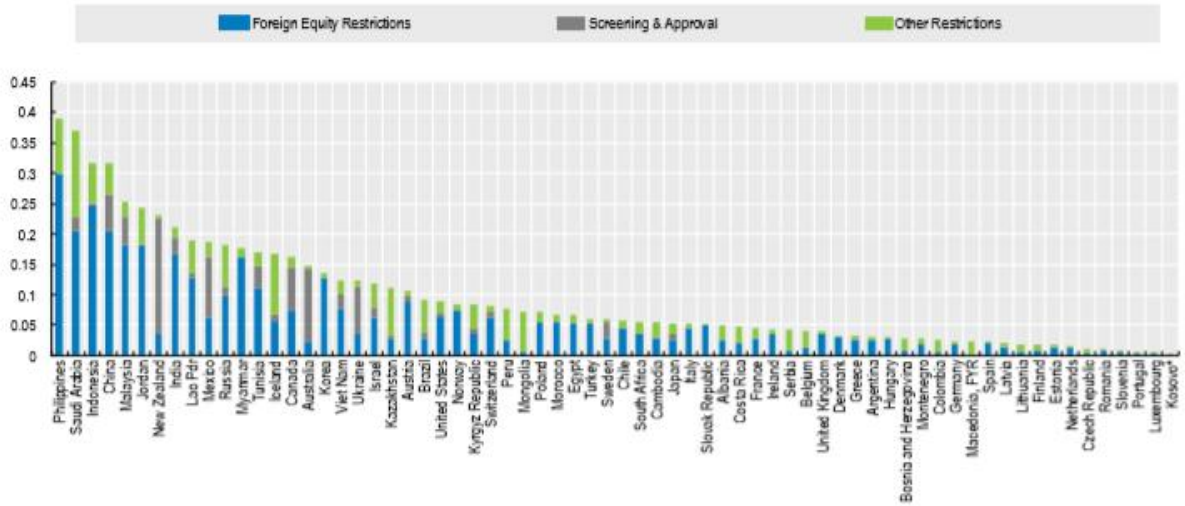

Γράφημα 11 : Ποσόστωση τύπων προστατευτισμού στις ΑΞΕ ανά χώρα (OECD FDI Regulatory Restrictiveness Index database 2019)

Μολονότι υπάρχουν ακόμα χώρες που χρησιμοποιούν οριζόντια μέτρα και επηρεάζουν το σύνολο των ξένων επενδυτών ανεξαρτήτως του τομέα του οποίου στοχεύουν, ωστόσο, οι περισσότερες εφαρμόζουν περιορισμούς για την προστασία

συγκεκριμένων τομέων που θεωρούνται κρίσιμοι από άποψης οικονομικής στρατηγικής και εθνικής ασφάλειας. Τέτοιου είδους τομείς είναι οι επικοινωνίες, οι μεταφορές, τα μέσα ενημέρωσης κ.α. τόσο σε χώρες του ΟΟΣΑ όσο και σε χώρες εκτός ΟΟΣΑ. (Γράφημα 12)

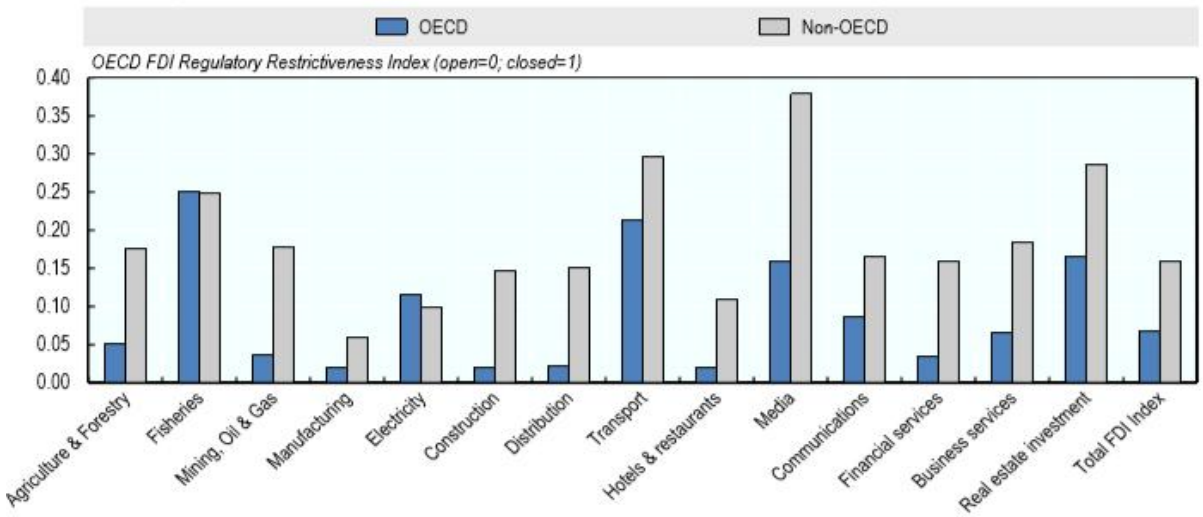

Γράφημα 12 : Περιορισμοί στις ΑΞΕ ανά τομέα σε χώρες ΟΟΣΑ και μη (OECD FDI Regulatory Restrictiveness Index database 2019)

Οι μηχανισμοί ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων, παρόλο που δεν είναι ένας καινούργιος θεσμός (Mistura and Roulet 2019), μπορούν να αποτελέσουν ένα σύγχρονο μέσο προστατευτισμού της εγχώριας αγοράς, δεδομένης της συνεχούς απελευθέρωσής της από δασμολογικούς και άλλου τύπου φραγμούς. Οι περισσότερες από τις αναπτυγμένες χώρες και τις μεγάλες οικονομίες έχουν κάποιο είδος μηχανισμού ελέγχου για τις ξένες επενδύσεις εδώ και αρκετό καιρό. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, το μεγαλύτερο ποσοστό των χωρών αυτών ενισχύει ραγδαία τους εν λόγω μηχανισμούς, όπως αναλύεται παρακάτω, ενώ υιοθετούν και αντίστοιχους μηχανισμούς χώρες, οι οποίες πρότερα δεν είχαν, με αποτέλεσμα οι άμεσες ξένες επενδύσεις και οι εξαγορές να έχουν γίνει πιο πολύπλοκες και να εμπεριέχουν μεγαλύτερο ρίσκο.

Εξαιτίας της ανωτέρω ανόδου του προστατευτισμού, σε συνδυασμό με την ανασφάλεια που προκαλείται από το συνεχώς μεταλλασσόμενο γεωπολιτικό και οικονομικό περιβάλλον, οι τομείς και οι τύποι των συναλλαγών που επηρεάζονται από τους μηχανισμούς ελέγχου διευρύνονται όλο και περισσότερο , με αποτέλεσμα να εμπλέκεται ένα μεγαλύτερο εύρος επενδυτών σε αυτούς.

Πολιτικές απελευθέρωσης του εμπορίου και ειδικότερα των άμεσων ξένων επενδύσεων έχουν αποτελέσει αντικείμενο πολλών συζητήσεων και αντιπαραθέσεων ιδιαίτερα κατά τα τελευταία έτη. Οι αναγνωρισμένες θετικές επιδράσεις της απελευθέρωσης του εμπορίου έρχονται σε σύγκρουση με τις ανησυχίες περί απώλειας της εθνικής κυριαρχίας και ασφάλειας, υπονόμευσης της δημόσιας τάξης και άλλες παρεμφερείς επιπτώσεις. Οι συγκεκριμένες ανησυχίες αυξάνονται όσον αφορά στις εισερχόμενες άμεσες ξένες επενδύσεις εξαιτίας του γεγονότος ότι η ύπαρξη των τελευταίων προϋποθέτει την απόκτηση ελέγχου ή ποσοστού αυτού εγχώριων βιομηχανιών και επιχειρήσεων από ξένες μεγάλες πολυεθνικές, οι οποίες

διατηρούν σχέσεις εξάρτησης με ξένες κυβερνήσεις και συμφέροντα. Η ύπαρξη αυξανόμενων εισροών άμεσων ξένων επενδύσεων έχει ανακλαστικά προκαλέσει αμηχανία και δυσφορία σε πολλές κυβερνήσεις, αναγκάζοντας αυτές να θεσμοθετούν διάφορα μέτρα προστατευτισμού και μηχανισμούς ελέγχου για την προστασία τόσο των εγχώριων αγορών όσο και της εθνικής τους ασφαλείας. (Golub 2003).

Οικονομικές μελέτες έχουν καταδείξει ότι άμεσες ξένες επενδύσεις έχουν μικρές αρνητικές συνέπειες στη χώρα υποδοχής. Κυριότερες από αυτές είναι τα ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών, η μειωμένη εγχώρια έρευνα και ανάπτυξη, ο μειωμένος ανταγωνισμός και η αύξηση της ανεργίας λόγω της διεκδίκησης μεριδίου της αγοράς από τις εγχώριες ανταγωνιστικές επιχειρήσεις. Στο σύνολό τους οι ΑΞΕ είναι πιθανότερο να αυξήσουν τον ανταγωνισμό και να έχουν θετικές συνέπειες τόσο στην οικονομία όσο και στην εργασιακή απασχόληση (Foreign Direct Investment for Development : Maximising Benefits, Minimising Costs, OECD 2002). Γενικότερα, σύμφωνα με τις συγκεκριμένες μελέτες, οι άμεσες ξένες επενδύσεις είναι ευεργετικές για όλους τους συμμετέχοντες. Πέραν από τα κλασικά κέρδη που εμπεριέχονται στο διεθνές εμπόριο, μέσω των άμεσων ξένων επενδύσεων να κράτη υποδοχείς μπορούν να επωφεληθούν από τη μεταφορά τεχνολογίας και την εργασιακή εξειδίκευση, ενώ επιπλέον αποτελούν και μία πηγή εισροής κεφαλαίων.

Ωστόσο, οι ανησυχίες περί εθνικής ασφάλειας και δημόσιας τάξης είναι βάσιμες, αν και πολλές φορές υπερβάλλουσες (Golub 2003). Ο έλεγχος και ο προστατευτισμός σε αυτές τις περιπτώσεις εφαρμόζεται μέσω συγκεκριμένων μηχανισμών. Αυτοί έχουν στόχο να περιοριστεί ο κίνδυνος των δυσμενών συνεπειών, που μπορεί να προκαλέσουν οι άμεσες ξένες επενδύσεις. Ο στόχος επιτυγχάνεται μέσω της άσκησης ελέγχου από ξένους επενδυτές, που πρόκειται να επενδύσουν σε εγχώριες βιομηχανίες, επιχειρήσεις, που συνδέονται με την αμυντική βιομηχανία, την αμυντική ικανότητα της χώρας υποδοχής και με τις υποδομές κοινής ωφελείας, καθώς και την αντιγραφή τεχνολογιών αιχμής που αποτελούν συγκριτικό πλεονέκτημα των χωρών υποδοχής. Το θέμα αυτό περιπλέκεται περαιτέρω αφενός λόγω των σχέσεων που υφίστανται στις άμεσες ξένες επενδύσεις μεταξύ επιχειρήσεων, βιομηχανιών και κρατών, ως έχει προαναφερθεί, αφετέρου λόγω της κοινής χρήσης προϊόντων και τεχνολογιών μεταξύ του στρατιωτικού και του πολιτικού τομέα, γεγονός το οποίο καθιστά δύσκολη την αναγνώριση επιχειρήσεων και άμεσων ξένων επενδύσεων που ενδεχομένως να εμπλέκονται με την εθνική ασφάλεια και τη δημόσια τάξη.

Η σταδιακή επιβολή νέων μηχανισμών ελέγχου ή η ενίσχυση των υφισταμένων, κυρίως για λόγους εθνικής ασφάλειας και δημόσιας τάξης, δύναται να ενισχύσει τους περιορισμούς και να τους επεκτείνει σε νέους οικονομικούς στρατηγικούς τομείς ή επιχειρήσεις. Το γεγονός αυτό προκαλείται από την αύξηση των ανησυχιών των κυβερνήσεων, λόγω των ενδεχόμενων μη εμπορικών επενδυτικών στόχων κρατικών επιχειρήσεων ή εθνικών οντοτήτων έτερων χωρών, καθώς και λόγω της πιθανής έλλειψης αμοιβαιότητας στο πλαίσιο των επενδύσεων μεταξύ κρατών. Αντίστοιχους περιορισμούς προς τις άμεσες ξένες επενδύσεις δύναται να θέσουν και οι χώρες απ’ όπου προέρχονται οι επενδυτές (Thomsen και Mistura 2017).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΜΕΣΕΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Ο τρόπος αντιμετώπισης και οι πολιτικές απέναντι στην απελευθέρωση των διεθνών ροών κεφαλαίου έχουν υπάρξει αντικείμενο σημαντικών αντιπαραθέσεων (S. Golub 2003). Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η ελευθερία κινήσεων κεφαλαίων εγείρει ανησυχίες όσον αφορά στην απώλεια εθνικής κυριαρχίας κι άλλων πιθανών αρνητικών επιπτώσεων. Οι άμεσες ξένες επενδύσεις, πολύ περισσότερο από άλλου τύπου ροών κεφαλαίου, έχουν συχνά εγείρει αντίστοιχες ανησυχίες, δεδομένου ότι συνεπάγονται την πιθανότητα ανάληψης του ελέγχου αδύναμων εθνικών οργανισμών από πολύ μεγάλους πολυεθνικούς οργανισμούς. Για τους λόγους αυτούς οι κυβερνήσεις θεσμοθετούν περιορισμούς στην εισροή άμεσων ξένων επενδύσεων. Δεδομένης όμως της αναγνώρισης των ωφελημάτων τόσο για τη χώρα υποδοχής όσο και για τη χώρα εκροής των άμεσων ξένων επενδύσεων τις τελευταίες δεκαετίες είχε παρατηρηθεί μία συνεχής απελευθέρωση του εμπορίου και των ροών κεφαλαίου. Τα τελευταία τέσσερα χρόνια όμως το φαινόμενο αυτό έχει αναστραφεί με αντίστοιχη μείωση των εισροών των άμεσων ξένων επενδύσεων που φαίνεται και στο παρακάτω γράφημα.

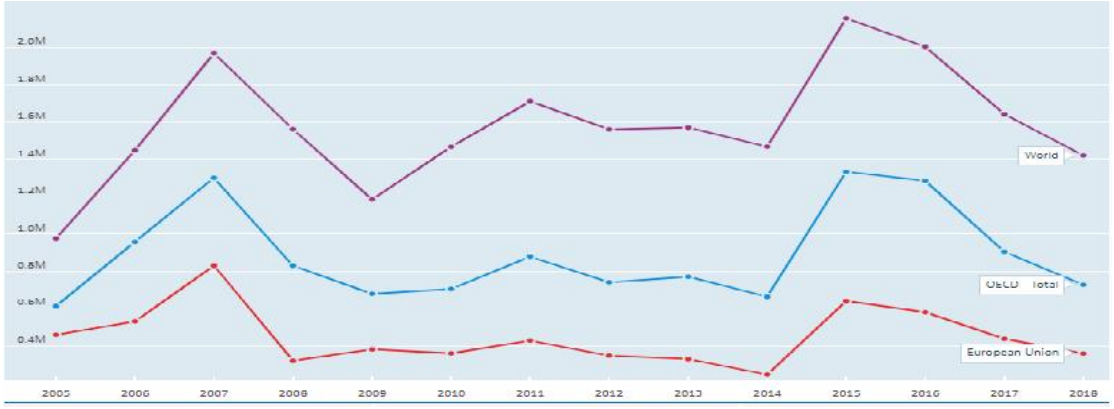

Γράφημα 13 : Εισερχόμενες ροές άμεσων Ξένων Επενδύσεων 2005-2018 (OECD 2019).

Στη συγκεκριμένη μείωση συνέβαλε η εισαγωγή νέων περιορισμών και εμποδίων στις άμεσες ξένες επενδύσεις, όπως φαίνεται στο παρακάτω γράφημα. Το, γεγονός αυτό οφείλεται εν μέρει στις αυξημένες ανησυχίες των εκάστοτε κυβερνήσεων όσον αφορά στην επένδυση σε ευαίσθητους τομείς της εθνικής οικονομίας και στην εξαγορά επιχειρήσεων άμεσα συνυφασμένων με την εθνική ασφάλεια και την δημόσια τάξη. Ανάμεσα στους νέους αυτούς περιορισμούς και κανόνες οι αναπτυγμένες χώρες έχουν υιοθετήσει έναν αριθμό μέτρων, τα οποία αφορούν στην εθνική ασφάλεια, ενώ αναπτυσσόμενες χώρες αντίστοιχα, μέτρα τα οποία εμπεριέχουν νέα επιτρεπόμενα ποσοστά ξένης ιδιοκτησίας σε συγκεκριμένους τομείς της βιομηχανίας ή περιορισμούς στην απόκτηση ιδιοκτησίας. Επιπλέον εισήχθησαν απαιτήσεις και υποχρεώσεις για την πρόσληψη γηγενών εργαζομένων στο πλαίσιο των κανόνων περί δημοσίων συμβάσεων.

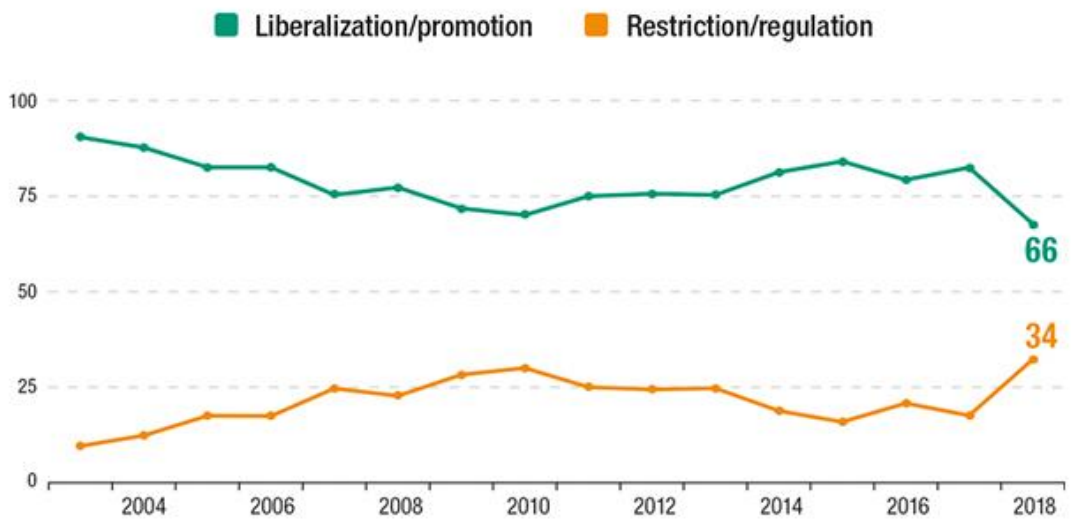

Γράφημα 14 : Αλλαγές στις εθνικές πολιτικές των εκάστοτε κυβερνήσεων στις επενδύσεις 2003-2018 (UNCTAD, World Investment Report 2019)

Αρκετές διασυνοριακές συναλλαγές συγχωνεύσεων και εξαγορών (άνω των 50 εκατομμυρίων) δεν εκπληρώθηκαν το 2018 εξαιτίας κρατικών παρεμβάσεων. Τουλάχιστον 22 συμφωνίες, δηλαδή διπλάσιες από το έτος 2017, εμποδίστηκαν για κανονιστικούς ή πολιτικούς λόγους .

4.1 Ενίσχυση των κανονισμών και των πλαισίων ελέγχου

Ο έλεγχος των άμεσων ξένων επενδύσεων αυξάνεται και εμπλουτίζεται συνεχώς. Κατά τα τελευταία χρόνια τουλάχιστον 24 χώρες, οι οποίες αντιπροσωπεύουν το 56% των άμεσων ξένων επενδύσεων παγκοσμίως, διαθέτουν συγκεκριμένο μηχανισμό ελέγχου των ξένων επενδύσεων. Ουσιαστικά εφαρμόζουν έναν πιο ενδελεχή και ενισχυμένο έλεγχο επί των εξαγορών και επενδύσεων από ξένες επιχειρήσεις ή οργανισμούς, ο οποίος εδράζεται σε λόγους εθνικής ασφάλειας και δημόσιου συμφέροντος (UNCTAD, World Investment Report 2019).

Η χρήση επιχειρημάτων περί εθνικής ασφάλειας στην επενδυτική πολιτική καθιερώθηκε ορμώμενη από την απαίτηση ελέγχου της ξένης συμμετοχής στην αμυντική βιομηχανία της εκάστοτε χώρας. Έκτοτε σταδιακά διευρύνθηκε για την προστασία κι άλλων στρατηγικών βιομηχανιών και υποδομών ζωτικής σημασίας, ενώ πλέον έχει συμπεριλάβει και τη διασφάλιση βασικών εγχώριων τεχνολογιών και τεχνογνωσίας, οι οποίες θεωρούνται βασικές στο πλαίσιο της εθνικής ανταγωνιστικότητας την εποχή της νέας βιομηχανικής επανάστασης.

Από το 2011 μέχρι και τον Μάρτιο του 2019 τουλάχιστον 41[26] σημαντικές τροποποιήσεις έλαβαν χώρα σε εθνικούς μηχανισμούς ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων, ενώ τουλάχιστον 11 χώρες εισήγαγαν νέους μηχανισμούς ελέγχου. Οι εν λόγω τροποποιήσεις διεύρυναν το πεδίο των ελέγχων προσθέτοντας νέους τομείς

[26] Τόσο οι τροποποιήσεις στους ήδη υπάρχοντες μηχανισμούς όσο και οι νέοι μηχανισμοί που εισήχθηκαν για την ενίσχυση και τον περιορισμό των ΑΞΕ αφορούν ανεπτυγμένες κυρίως χώρες.

ή δραστηριότητες, μειώνοντας τα επισφαλή όρια εξαγορών ή διευρύνοντας τους τομείς των ξένων επενδύσεων, όπως εμφαίνεται και στο επόμενο γράφημα. Οι νέοι μηχανισμοί εισήγαγαν υποχρεώσεις γνωστοποίησης προθέσεων, διεύρυναν τα χρονοδιαγράμματα των διαδικασιών ελέγχου και συμπεριέλαβαν κυρώσεις για τη μη τήρηση των υποχρεώσεων (UNCTAD, World Investment Report 2019).

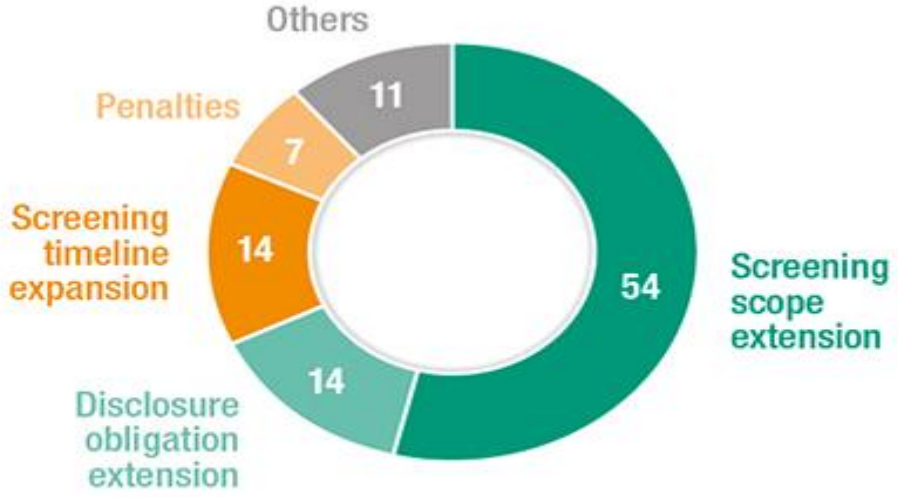

Γράφημα 15 : Νέοι περιοριστικοί μηχανισμοί ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων από το 2011 μέχρι τον Μάρτιο του 2019 (UNCTAD, World Investment Report 2019)

4.2 Αυξημένες ανησυχίες για την εθνική ασφάλεια

Οι περισσότεροι εκ των νεοεισαχθέντων περιορισμών και κανονισμών στις επενδύσεις αφορούν στην εθνική ασφάλεια των κρατών υποδοχής των άμεσων ξένων επενδύσεων ιδιαίτερα δε στις στρατηγικές βιομηχανίες νέων τεχνολογιών και στις κρίσιμες υποδομές. Για παράδειγμα, η Αυστραλία ισχυροποίησε τους μηχανισμούς ελέγχου στη βιομηχανία παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος, η Κίνα έθεσε εθνικούς περιορισμούς στις διαδικασίες απόκτησης εθνικών επιχειρήσεων, καθώς και στην εξαγωγή πνευματικής ιδιοκτησίας όσον αφορά στην τεχνολογία, η Γαλλία και η Γερμανία επέκτειναν τους μηχανισμούς ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων σε αρκετούς νέους τομείς της τεχνολογίας στρατηγικής φύσεως, ενώ η Μεγάλη Βρετανία και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής διεύρυναν τους όρους και την εφαρμογή των μηχανισμών ελέγχου για τις άμεσες ξένες επενδύσεις όσον αφορά στην εθνική τους ασφάλεια. Σε περιφερειακό επίπεδο η Ευρωπαϊκή Ένωση τον Απρίλιο του 2019, θέσπισε κανονισμό ο οποίος καθορίζει το πλαίσιο ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων (UNCTAD, World Investment Report 2019) σε σχέση με την εθνική ασφάλειας και τη δημόσια τάξη.

Αρκετές χώρες εισήγαγαν νέες απαιτήσεις για τους επενδυτές, διοικητικής και νομοθετικής φύσεως, για την υποστήριξη και ενίσχυση της τοπικής παραγωγής καθώς και τη μείωση της ανεργίας. Για παράδειγμα απαγόρευση εισόδου ξένου εργατικού δυναμικού εφόσον αυτό υφίσταται ήδη στη Χώρα υποδοχής, εισαγωγή μηχανισμών, προωθήσεις των εγχώριων προϊόντων και εμπορίου κ.α. Επιπλέον

υιοθετήθηκαν νέοι κανονισμοί όσον αφορά στην απόκτηση ιδιοκτησίας από ξένους επενδυτές, αυξήθηκαν οι φορολογικές εισφορές για την αγορά κατοικιών, καθορίστηκαν επιπρόσθετα τέλη υπέρ δημοσίου για την αγορά ιδιοκτησίας, τροποποιήθηκαν οι πολιτικές του ηλεκτρονικού εμπορίου με στόχο τη διαφύλαξη του φυσικού λιανικού εμπορίου κ.α.

Πέραν των ως άνω περιοριστικών μέτρων και της ενίσχυσης των μηχανισμών ελέγχου των κρατών για τις άμεσες ξένες επενδύσεις υπήρξαν και αντίστοιχες πολιτικές που προωθούν και διευκολύνουν τις επενδύσεις, όπως φαίνεται και στο παρακάτω γράφημα, κυρίως από αναπτυσσόμενες χώρες. Οι εν λόγω πολιτικές αντιστοιχούν περίπου στο ένα τρίτο συνολικά αυτής της κατηγορίας (39 μηχανισμοί και μέτρα εκ του συνόλου που παρουσιάστηκαν το 2018).

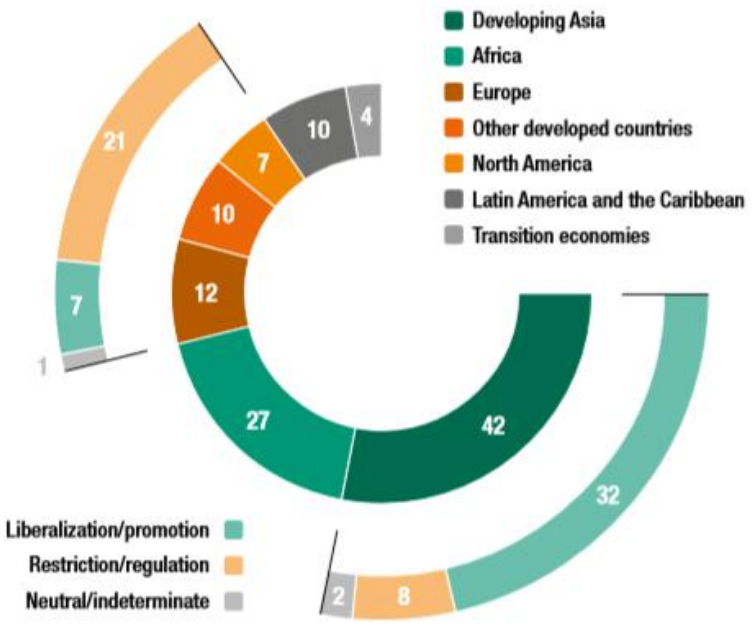

Γράφημα 16 : Εθνικές πολιτικές επενδύσεων ανά περιφέρεια για το 2018 (UNCTAD, World Investment Report 2019)

Αρκετές χώρες προώθησαν μέτρα διοικητικής φύσεως ούτως ώστε να εξασφαλίσουν στους ενδιαφερόμενους επενδυτές γρήγορες διοικητικές διαδικασίες και λήψη αδειών από τις αντίστοιχες αρμόδιες αρχές. επιπλέον, έλαβαν μέτρα για να διευκολύνουν την εργασιακή ασφάλιση και τις άδειες διαμονής για το ξένο ανθρώπινο δυναμικό, επέκτειναν τα συστήματα φορολογικών και επενδυτικών κινήτρων, υιοθέτησαν πολιτικές για την προώθηση και τη διευκόλυνση των επενδύσεων, κυρίως όσον αφορά στις νομικές διαδικασίες, στην απλοποίηση των κανονισμών και στη βελτίωση της διαφάνειας και της προστασίας των επενδύσεων κ.α. Με τους ανωτέρω τρόπους και σε συνδυασμό με τους επιπρόσθετους περιορισμούς και την ενίσχυση των μηχανισμών ελέγχου των ανεπτυγμένων χωρών οι αναπτυσσόμενες χώρες κατάφεραν να αυξήσουν την εισροή των άμεσων ξένων επενδύσεων, όπως φαίνεται και στο επόμενο γράφημα.

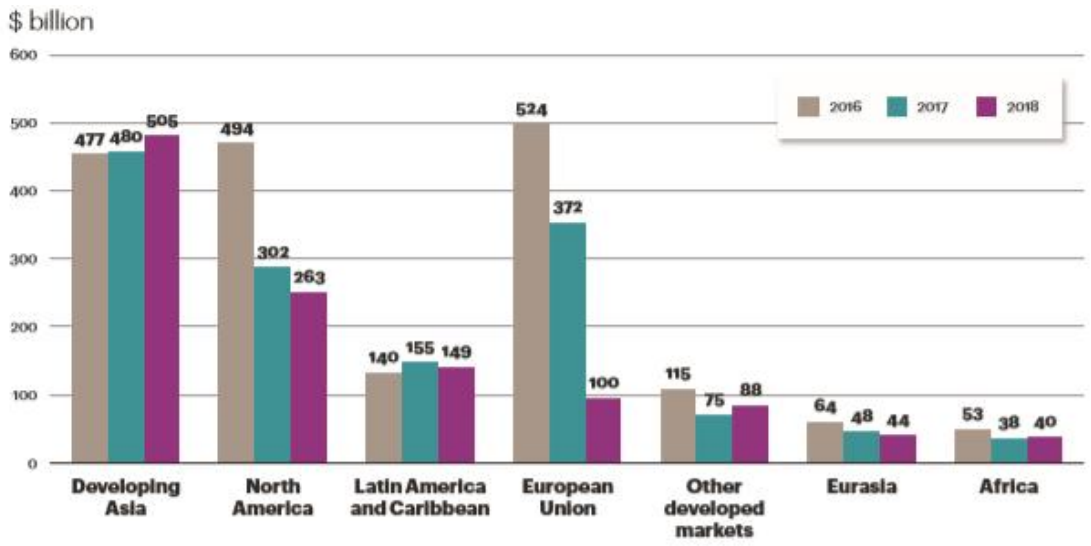

Γράφημα 17 : Χρονολογική ροή εισερχομένων ΑΞΕ ανά γεωγραφική περιφέρεια 2016-2017-2018 (Facing a Growing Paradox 2019)

4.3 Μηχανισμοί ελέγχου άμεσων ξένων επενδύσεων

Τα κράτη υποδοχής των άμεσων ξένων επενδύσεων διαθέτουν ποικίλους τρόπους για να εξασκήσουν την εθνική τους κυριαρχία προκειμένου να ρυθμίσουν την εισροή και την εγκαθίδρυση ξένων επενδύσεων επί της επικρατείας τους. Μπορούν για παράδειγμα να απαγορεύσουν εν μέρει ή ολικώς μία ξένη επένδυση σε συγκεκριμένους τομείς της οικονομίας, μπορεί να απαιτήσουν την εκπλήρωση συγκεκριμένων απαιτήσεων μπορούν να ελέγξουν συγκεκριμένες άμεσες ξένες επενδύσεις στο πλαίσιο της εθνικής ασφάλειας και δημόσιας τάξης, να εφαρμόσουν πολιτικές ανταγωνισμού για τη ρύθμιση συγχωνεύσεων και εξαγορών από ξένους επενδυτές, ή τέλος μπορούν να ελέγξουν τη συγχώνευση επιχειρήσεων μέσω αντιμονοπωλιακών νόμων. (UNCTAD, World Investment Report 2019).

Οι προαναφερθέντες κανονισμοί και διαδικασίες ελέγχου μπορεί να επικαλύπτονται. Για παράδειγμα μία χώρα η οποία έχει ορίσει έναν περιορισμό σε έναν συγκεκριμένο τομέα για τις ξένες επενδύσεις, δύναται παράλληλα να διαθέτει και έναν μηχανισμό ελέγχου γενικότερο ο οποίος σχετίζεται με θέματα εθνικής ασφάλειας και εμπεριέχει αυτούς τους τομείς. Σε αυτές τις περιπτώσεις η μεταγενέστερη χρονικά διαδικασία εγκαθιδρύει ένα επιπλέον εμπόδιο στην είσοδο της ξένης επένδυσης στην εγχώρια αγορά (UNCTAD, World Investment Report 2019).

Ειδικότερα οι χώρες μπορούν να εισάγουν περιορισμούς όσον αφορά συγκεκριμένους τομείς επενδύσεων προκειμένου να τους διατηρήσουν μερικώς ή ολικώς υπό εθνική ιδιοκτησία και για το σκοπό αυτό τίθενται όρια και ποσοστώσεις στην ξένη ιδιοκτησία. Άλλοι κανονισμοί εισόδου μπορεί να επιτρέπουν την πλήρη εξαγορά από ξένους επενδυτές, αλλά ταυτόχρονα να θέτουν συγκεκριμένους περιορισμούς και υποχρεώσεις. Παραδείγματος χάρη μπορεί να θέτουν περιορισμούς στη σύνθεση του διοικητικού συμβουλίου της εταιρείας. Επιπρόσθετα άλλες χώρες εισάγουν ελέγχους ως προς το εάν η επένδυση που πρόκειται να εκτελεστεί συμμορφώνεται στις εθνικές οικονομικές πολιτικές ανάπτυξης. Προς τούτο εκδίδεται συγκεκριμένο εγκριτικό το οποίο πιστοποιεί ότι πληρούνται τα εν λόγω κριτήρια.

Επιπρόσθετα των ανώτερων διαδικασιών και κανονισμών που σχετίζονται με τον περιορισμό και τον έλεγχο των άμεσων ξένων επενδύσεων, αρκετά κράτη έχουν καθορίσει συγκεκριμένους μηχανισμούς ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων προκειμένου να διαφυλάξουν την εθνική ασφάλεια και το δημόσιο συμφέρον. Οι εν λόγω μηχανισμοί περιλαμβάνουν κανόνες και διαδικασίες μέσω των οποίων μπορούν να προσδιορίσουν κατά πόσο μια προγραμματισμένη επένδυση μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τόσο την εθνική ασφάλεια όσο και άλλα ουσιώδη δημόσια συμφέροντα. Εφόσον ανακύπτουν τέτοιου είδους θέματα υπάρχει δυνατότητα η προγραμματισμένη επένδυση είτε να εμποδιστεί είτε να τροποποιηθεί ανάλογα προκειμένου να ελαχιστοποιηθεί το ρίσκο. Τα τελευταία χρόνια οι συγκεκριμένοι μηχανισμοί στοχεύουν κυρίως σε συγχωνεύσεις και εξαγορές από ξένους επενδυτικούς οργανισμούς, γεγονός το οποίο καταδεικνύει τις ανησυχίες των κρατών να τεθούν υπό ξένο έλεγχο και επιρροή οι κρίσιμες υποδομές και οι τεχνολογίες αιχμής που συμβάλλουν στην ανταγωνιστικότητα της χώρας.

Οι συγκεκριμένοι μηχανισμοί ελέγχου χρησιμοποιούνται ως επί το πλείστον από αναπτυγμένες χώρες με ελάχιστες εξαιρέσεις. Συνολικά έχουν εντοπιστεί είκοσι τέσσερις χώρες που κατέχουν αυτού του είδους τους μηχανισμούς, οι οποίες λαμβάνουν το 56% των παγκόσμιων εισροών άμεσων ξένων επενδύσεων ενώ κατέχουν το 76% του παγκόσμιου ακαθάριστου προϊόντος. Ο λόγος για τον οποίο οι αναπτυγμένες χώρες εισάγουν μηχανισμούς ελέγχου δικαιολογείται από το γεγονός ότι η οικονομία τους παρέχει υψηλή ελευθερία στην εισροή άμεσων ξένων επενδύσεων, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που στοχεύουν σε σημαντικούς οικονομικούς τομείς και υποδομές. Κατά αυτόν τον τρόπο οι μηχανισμοί ελέγχου αποτελούν ένα ουσιώδες φίλτρο ασφαλείας για τον εντοπισμό και τη ρύθμιση της εισόδου των επενδύσεων σε κρίσιμες υποδομές και επιχειρήσεις εθνικού ενδιαφέροντος. Περαιτέρω τα συγκεκριμένα κράτη είναι οι κύριοι προορισμοί για τις άμεσες ξένες επενδύσεις σε κρίσιμους τομείς και λειτουργίες για την εθνική ασφάλεια, καθιστώντας τα κατ’ αυτό τον τρόπο ευάλωτα σε ξένες επενδύσεις αυτού του τύπου.

Οι μηχανισμοί ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων μπορούν να ταξινομηθούν σε τρεις βασικές κατηγορίες εξαρτώμενες από το μέγεθος και το σκοπό, όπως παρουσιάζεται και στο ακόλουθο γράφημα.

Γράφημα 18 : Ποσοστό μηχανισμών ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων ανά τομέα. (UNCTAD, World Investment Report 2019)

Η πρώτη κατηγορία αφορά σε διαδικασίες ελέγχου σε συγκεκριμένους τομείς της οικονομίας (sector-specific), οι οποίοι διαχειρίζονται ευαίσθητα εθνικά ενδιαφέροντα, όπως στρατιωτική βιομηχανία κρίσιμες υποδομές ενέργειας και ύδρευσης, επικοινωνίες, μέσα μεταφοράς, μέσα μαζικής ενημέρωσης και χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Ως εκ τούτου απαιτείται έλεγχος των επενδύσεων σε αυτούς. Η δεύτερη κατηγορία ελέγχων επικεντρώνεται σε συγκεκριμένους κινδύνους παρά σε συγκεκριμένες βιομηχανίες, χρησιμοποιώντας πολλαπλά κριτήρια, τα οποία ενδέχεται να εμπλέκονται σε περισσότερους από έναν τομέα της οικονομίας (cross-sectoral). Τα κριτήρια αυτά διαφέρουν σημαντικά στον εκάστοτε μηχανισμό και μπορεί να περιλαμβάνουν την εθνική ασφάλεια, την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική ευμάρεια, βασικά κοινωνικά ενδιαφέροντα κ.α. Τέλος η τρίτη κατηγορία αφορά στον έλεγχο μίας συγκεκριμένης οντότητας (entity-specific), σύμφωνα με τον οποίο επιλέγονται εξειδικευμένες εγχώριες επιχειρήσεις που απασχολούνται κατά κύριο λόγο σε κρίσιμους τομείς και αναλύουν προγραμματισμένες ξένες εξαγορές σε αυτές τις οντότητες (UNCTAD, World Investment Report 2019). Επιπρόσθετα μερικές φορές χρησιμοποιούνται και συνδυασμοί των κατηγοριών αυτών.

Όσον αφορά στο θεσμικό πλαίσιο πάνω στο οποίο στηρίζονται οι μηχανισμοί ελέγχου, παρατηρείται ότι συνήθως είναι ανώτερου κυβερνητικού επιπέδου. Σε πολλές περιπτώσεις ιδρύεται συγκεκριμένη υπηρεσία η οποία αναλαμβάνει τη διεκπεραίωση των ελέγχων, ενώ σε άλλες περιπτώσεις εμπλέκονται στις διαδικασίες ελέγχου με ρόλο συμβουλευτικό υπηρεσίες εθνικής ασφάλειας.

Από το 2011 έως και τον Μάρτιο του 2019 (UNCTAD, World Investment Report 2019), τουλάχιστον 10 χώρες έχουν εισάγει νέους κανονισμούς για τον έλεγχο των άμεσων ξένων επενδύσεων, 41 τροπολογίες έχουν υπογραφεί σε σχέση με υφιστάμενους μηχανισμούς σε 15 περιφέρειες παγκοσμίως, οι περισσότερες δε από αυτές έλαβαν χώρα από το 2014 και εντεύθεν (Γράφημα 18).

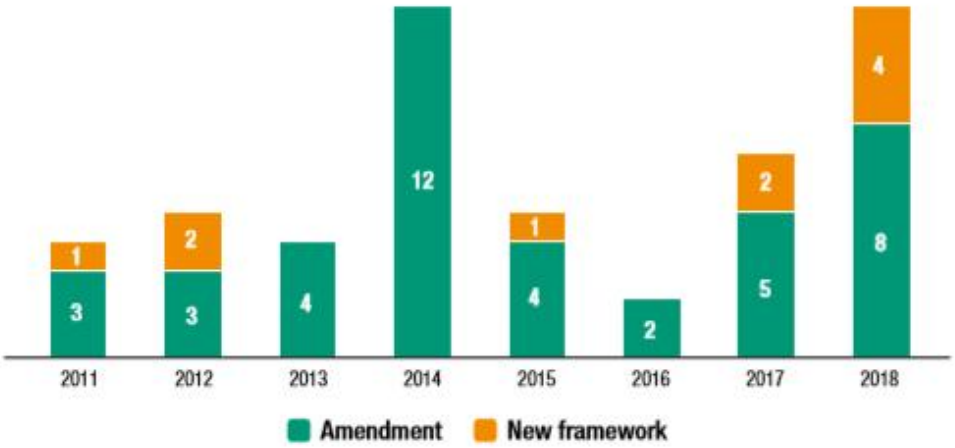

Γράφημα 19 : Αριθμός νέων μηχανισμών ελέγχου ΑΞΕ και τροποποιήσεων υφισταμένων 2011-2018 (UNCTAD, World Investment Report 2019).

Το μεγαλύτερο ποσοστό των νομοθετικών ρυθμίσεων, που αφορούσαν στους μηχανισμούς ελέγχου, ήταν περιοριστικού χαρακτήρα. Ουσιαστικά το 80% αυτών ήταν μη ευνοϊκό για τους επενδυτές. Περαιτέρω από το 2011 έως το 2016 οι

νομοθετικές αλλαγές που είχαν περιοριστικό χαρακτήρα στον έλεγχο των άμεσων επενδύσεων παρέμειναν σχετικά σταθερές, ενώ τα τελευταία δύο χρόνια, το 2017 και το 2018, αυξήθηκαν σημαντικά (Γράφημα : 19).

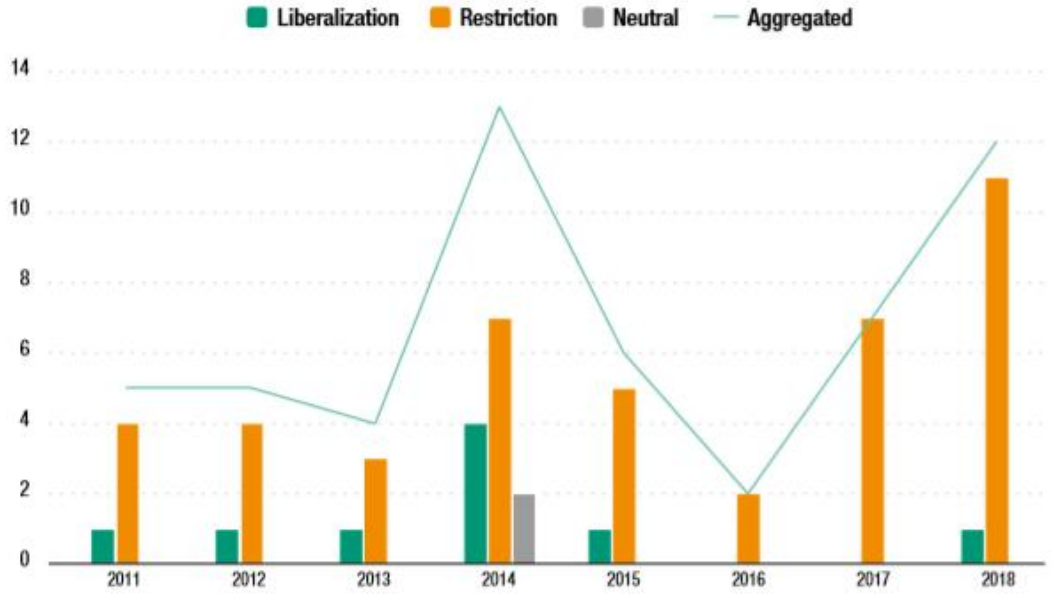

Γράφημα 20 : Αριθμός μηχανισμών ελέγχου ΑΞΕ αναλόγως της ελευθεροποίησής τους 2011-2018 (UNCTAD, World Investment Report 2019).

Γενικότερα οι νέες πολιτικές ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων διευρύνουν το φάσμα των ελέγχων με τρεις τρόπους : εισάγουν νέους τομείς ή δραστηριότητες υποκείμενες σε έλεγχο, μειώνουν τα όρια που ενεργοποιούν τον έλεγχο μιας επένδυσης και τέλος προσθέτουν νέες ερμηνείες όσον αφορά στις επενδύσεις που δύνανται να ελεγχθούν. Ορισμένες από τις νέες πολιτικές διευρύνουν τις υποχρεώσεις των ξένων επενδυτών κατά τις διαδικασίες ελέγχου και αυξάνουν τους προβλεπόμενους χρόνους ελέγχου, καθυστερώντας κατά αυτό τον τρόπο τη διαδικασία της επένδυσης. Επιπρόσθετα θεσμοθετούν νέα διοικητικά πρόστιμα στην περίπτωση που οι ξένοι επενδυτές δεν ανταποκριθούν άμεσα στις απαιτήσεις των ελέγχων (Γράφημα : 20).

Γράφημα 21 : Ποσόστωση νέων μηχανισμών ελέγχων ανά είδος. (UNCTAD, World Investment Report 2019)

Ταυτόχρονα με την αύξηση των περιορισμών στους μηχανισμούς ελέγχου την τελευταία περίοδο έχει αυξηθεί και ο αριθμός μεμονωμένων εθνικών αποφάσεων για απαγόρευση ή περιορισμό μιας ξένης επένδυσης στο πλαίσιο της εθνικής ασφάλειας και της δημόσιας τάξης[27]. Επιπρόσθετα έχει παρατηρηθεί ότι η αύξηση της αυστηρότητας των μηχανισμών ελέγχου ξένων επενδύσεων για λόγους εθνικής ασφάλειας και δημόσιου συμφέροντος έχει αρχίσει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη και να ανησυχεί τους ιθύνοντες σε επίπεδο περιφέρειας και οργανισμών. Παράδειγμα αποτελεί η Ευρωπαϊκή Ένωση όπου τον Απρίλιο του 2019 εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ο νέος κανονισμός που αφορά στον έλεγχο των ξένων επενδύσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο συγκεκριμένος μηχανισμός στοχεύει να εγκαθιδρύσει έναν μηχανισμό επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών και της Επιτροπής στις περιπτώσεις που μια άμεση ξένη επένδυση επηρεάζει την ενιαία ευρωπαϊκή αγορά.

[27] Σε πολλές περιπτώσεις ξένων εξαγορών αξίας άνω των 50 εκατομμυρίων, είτε απαγορεύτηκαν, είτε περιορίστηκαν για λόγους εθνικής ασφάλειας από τις αντίστοιχες κυβερνήσεις π.χ. το 2018 εμποδίστηκε εξ ολοκλήρου η εξαγορά του 20% της εταιρίας διαχείρισης και διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας στη Γερμανία 50 Hertz, ενώ φαρμακευτική εταιρεία της Σανγκάη, η Shanghai Fosun Pharmaceutical Group, μείωσε τις απαιτήσεις εξαγοράς της αντίστοιχης ινδικής εταιρείας Hyderabad-based Gland Pharma στο 74% του συνολικού ποσοστού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 : Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΑΜΕΣΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση κατέχει ιστορικά ένα από τα πλέον απελευθερωμένα οικονομικά καθεστώτα παγκοσμίως, όπως απεικονίζεται και στο παρακάτω γράφημα, όπου παρουσιάζεται χρωματικά το επίπεδο περιορισμού των άμεσων ξένων επενδύσεων ανά χώρα.

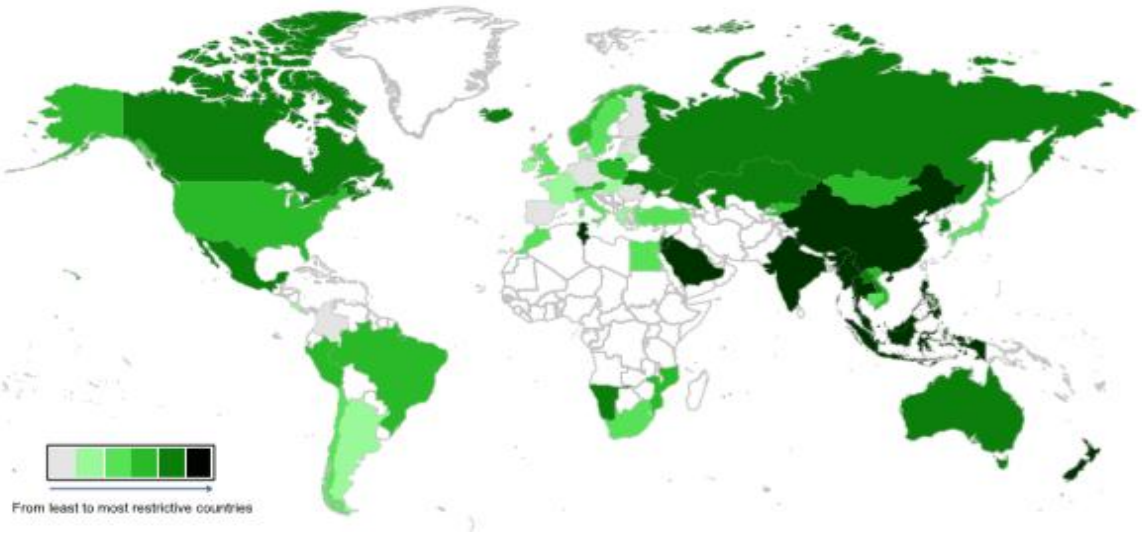

Γράφημα 22 :Χρωματική απεικόνιση επιπέδου περιορισμού των ΑΞΕ παγκοσμίως. (OECD FDI Regulatory Restrictiveness Index database 2019), Σημείωση : Για τις χώρες χωρίς χρώμα δεν υφίστανται στοιχεία.

Είναι γεγονός ότι η Ε.Ε. είναι μία από τις πιο ελεύθερες αγορές παγκοσμίως. Επίσης, παρατηρείται μία αύξηση του προστατευτισμού, κυρίως όμως μέσω της εφαρμογής και ενίσχυσης των μηχανισμών ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων των κρατών μελών μεμονωμένα, καθώς και της εφαρμογής του νέου κανονισμού ελέγχου από την Επιτροπή της ΕΕ.

Αρχής γενομένης από την κρίση του 2008, οι άμεσες ξένες επενδύσεις ιδιαίτερα της Κίνας έχουν σχεδόν εικοσαπλασιαστεί τα τελευταία δέκα χρόνια (Γράφημα : 22). Αυτή η τάση έχει ενισχύσει το αποτύπωμα της Κίνας σε στρατηγικούς τομείς της ευρωπαϊκής οικονομίας, συμπεριλαμβανομένων και αυτών της υψηλής τεχνολογίας, δημιουργώντας σημεία σημαντικής επιρροής και πολιτικής πίεσης εντός της Ευρώπης και καθιστώντας την Κίνα μία εξωτερική δύναμη η οποία μπορεί να διασπάσει την συνοχή της ΕΕ. Μολονότι η ΕΕ είχε ένα μηχανισμό ελέγχου για τις συγχωνεύσεις και τις εξαγορές, δεν είχε μέχρι πρότινος κάτι αντίστοιχο για τις άμεσες ξένες επενδύσεις.

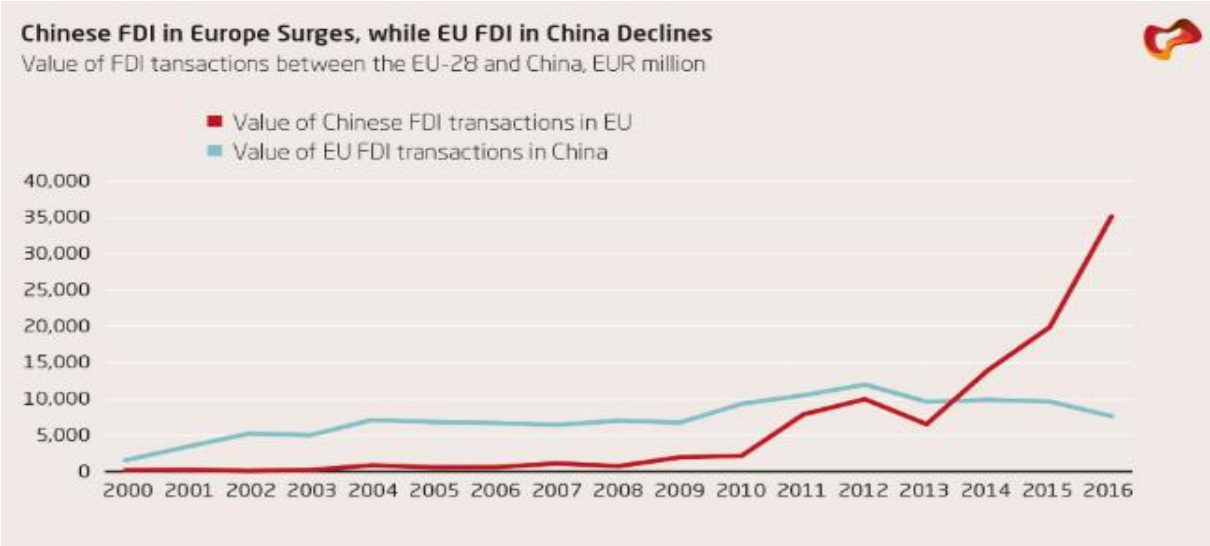

Γράφημα 23 : Ροές ΑΞΕ από την Κίνα στην ΕΕ και αντίστροφα, σε εκατ. ευρώ 2000-2016 (Mercator Institute for China Studies 2017)

Ο κανονισμός για τις άμεσες ξένες επενδύσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση θέτει το πλαίσιο για τη συνολική και συγχρονισμένη αντιμετώπιση των αυξανόμενων ανησυχιών από κράτη-μέλη της Ευρώπης, οι οποίες προκαλούνται από τον αυξανόμενο αριθμό των εξαγορών ευρωπαϊκών επιχειρήσεων από εταιρίες χωρών εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, ειδικότερα από κινεζικές εταιρείες. Πολλές από αυτές τις εξαγωγές αφορούν ευρωπαϊκές εταιρείες οι οποίες δραστηριοποιούνται σε ευαίσθητους και στρατηγικούς τομείς της οικονομίας [28] και υπήρξαν ουσιαστικά η αιτία για την ενίσχυση των εθνικών μηχανισμών ελέγχου ορισμένων κρατών μελών[29] και παράλληλα η επιδίωξη διαχείρισης του θέματος σε επίπεδο ΕΕ. Υπό αυτές τις συνθήκες και μέσω των εθνικών μηχανισμών ελέγχου που διαθέτουν συγκεκριμένα κράτη μέλη της ΕΕ υπήρξαν περιπτώσεις απαγόρευσης ολοκλήρωσης της ΑΞΕ από τα κράτη μέλη[30].

Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για άμεσες ξένες επενδύσεις της Κίνας στην ΕΕ, επικεντρώνεται στις τρεις μεγάλες βιομηχανικές χώρες (Γερμανία, Γαλλία και Αγγλία), ενώ αφορά κυρίως τους τομείς προηγμένων βιομηχανικών εξοπλισμών και μηχανημάτων, τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών, καθώς και των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, των μεταφορών, της υποδομής και της ενέργειας, τομείς οι οποίοι σε πολλές περιπτώσεις συνδέονται άμεσα με την αμυντική

[28] π.χ. η αμφιλεγόμενη εξαγορά της KUKA AG, μιας γερμανικής εταιρίας μηχανικής ρομποτικής, από την κινέζικη εταιρεία κλιματισμού και οικιακών συσκευών Midea (Deutsche Welle, Berlin approves Kuka sale to Midea 2016)

[29] (Deutsche Welle, Germany tightens takeover rules to shield 'critical' businesses 2017)

[30] π.χ. στα τέλη Ιουλίου του 2018, η Γερμανία απαγόρευσε την εξαγορά του 20% της κρατικής εταιρείας 50Hertz, η οποία αποτελεί έναν από τους τέσσερεις διαχειριστές του συστήματος μεταφοράς ενέργειας στη Γερμανία, από την κρατική εταιρεία της Κίνας State Grid of China Corporation (SGCC), για λόγους εθνικής ασφάλειας. Οι προς πώληση μετοχές αγοράστηκαν εν τέλει προσωρινά από την KfW, κρατικής ιδιοκτησίας τράπεζα ανάπτυξης στη Γερμανία (Deutsche Welle, Berlin beats Chinese firm to buy stake in 50Hertz power company 2018)

βιομηχανία και ως εκ τούτου εγείρουν θέματα εθνικής ασφάλειας[31]. Στο παρακάτω γράφημα φαίνονται τα ποσοστά της κατανομής των κινεζικών άμεσων ξένων επενδύσεων ανά χώρα ή περιοχή στην ΕΕ.

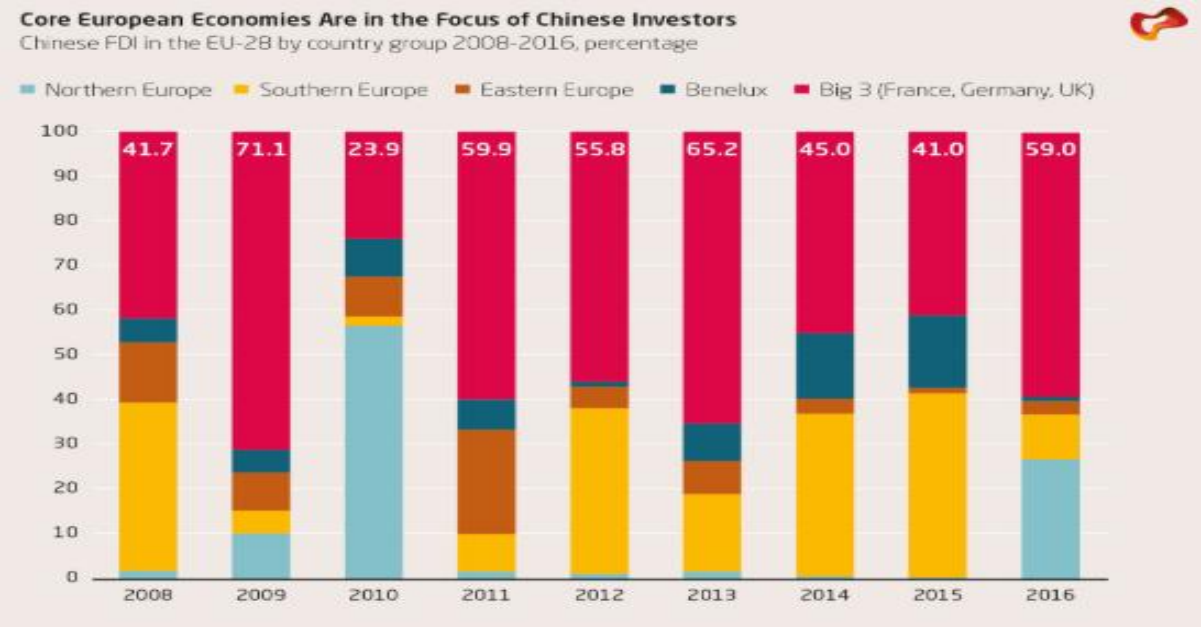

Γράφημα 24 : Ποσοστιαία κατανομή κινεζικών ΑΞΕ στην ΕΕ, ανά έτος και ανά περιοχή. (Mercator Institute for China Studies 2017)

Οι περισσότερες άμεσες ξένες επενδύσεις στην ΕΕ δεν προέρχονται από την Κίνα, αλλά κυρίως από την Αμερική και τον Καναδά καθώς και χώρες άλλων ηπείρων. Οι ανησυχίες με τις ΑΞΕ της Κίνας εστιάζονται στην απότομη αύξησή τους, στο γεγονός ότι στοχεύουν σε ευαίσθητους στρατηγικούς τομείς και κρατικές εταιρίες και ότι μεγάλο μέρος των κινέζων επενδυτών είναι είτε κρατικές εταιρίες είτε εταιρίες οι οποίες ελέγχονται από το κινεζικό κράτος (Γράφημα 24). Οι συγκεκριμένου τύπου εταιρίες μπορεί είτε να υποστηρίζονται είτε να επηρεάζονται από κρατικούς φορείς, με αποτέλεσμα να κατευθύνονται προς εξαγορές για λόγους στρατηγικής, αντί για καθαρά οικονομικούς λόγους κα να υποστηρίζονται οικονομικά από το κράτος τους καθιστώντας αυτές μη ανταγωνιστικές σε σχέση με άλλους πιθανούς επενδυτές (Welcoming Foreign Direct Investment while Protecting Essential Interests 2019).

[31] Παραδείγματα τέτοια είναι : η εξαγορά της Supercell από την Tencent's έναντι 6.7 δισ., η εξαγορά της Γερμανικής ρομποτικής εταιρίας Kuka απο την Midea's έναντι 4.4 δισ, η εξαγορά της Ιρλανδικής αεροπορικής εταιρίας Avolon από την HNA έναντι 2.3 δις, η εξαγορά της Γερμανικής εταιρίας ενέργειας EEW Energy από την Beijing Enterprises έναντι 1.4 δισ., η εξαγορά της Αγγλικής ταξιδιωτικής πλατφόρμας Skyscanner από την Ctrip έναντι 1.6 δισ., η εξαγορά της Γαλλικής εταιρίας μόδας SMCP από την Shandong Ruyi Technology έναντι 1.3 δισ. και η εξαγορά της U.K Odeon & UCI cinema group από την Wanda AMCέναντι 1.1 δις.

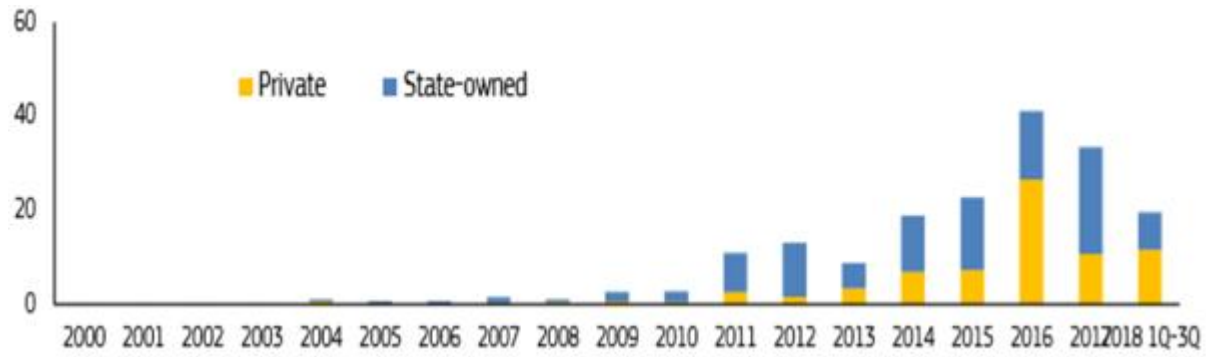

Γράφημα 25: Κινεζικές άμεσες ξένες επενδύσεις ανά τύπο ιδιοκτησίας (Welcoming Foreign Direct Investment while Protecting Essential Interests 2019).

Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Στρατηγικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τον Ιούλιο του 2016, εξέδωσε μία έκθεση σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης της Κίνας ως μία ταχύτατα αναπτυσσόμενη οικονομία, στην οποία υποστήριζε την αναγκαιότητα υιοθέτησης μίας «πιο συντονισμένης προσέγγισης ή ακόμη και έναν κοινό ευρωπαϊκό μηχανισμό ελέγχου των ΑΞΕ». Ανέφερε ότι οι δυνητικοί κίνδυνοι για την ασφάλεια της ΕΕ ως αποτέλεσμα των αυξανόμενων κινεζικών άμεσων ξένων επενδύσεων σε περιουσιακά στοιχεία, που έχουν διασυνοριακές επιπτώσεις στην ασφάλεια θα μπορούσαν να υπερκεράσουν την ικανότητα των μικρότερων χωρών να ελέγχουν τις διάφορες συναλλαγές με τον επιθυμητό τρόπο. Τέλος κατέληγε στο ότι απαιτείται ένας σαφής και αποτελεσματικός ευρωπαϊκός μηχανισμός ελέγχου για όλες τις άμεσες ξένες επενδύσεις από εταιρίες εκτός της ΕΕ σε τομείς που σχετίζονται με την ασφάλεια, ο οποίος θα συμβάλει στον προστατευτισμό έναντι της υπέρμετρης ελευθερίας προς τις ΑΞΕ στην ΕΕ.[32]

Τον Μάιο του 2017 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε μία έκθεση που εξέδωσε και αφορούσε την αντιμετώπιση της παγκοσμιοποίησης, «Reflection paper on Harnessing Globalization»[33], εξέφρασε ανησυχίες σχετικά με τους «ξένους επενδυτές, κυρίως τις κρατικές επιχειρήσεις, που εξαγοράζουν ευρωπαϊκές εταιρείες με καίριες τεχνολογίες για στρατηγικούς λόγους». Ανέφερε επίσης και την απουσία αμοιβαιότητας στις επενδύσεις μεταξύ των ευρωπαϊκών επενδυτών και των ξένων επενδυτών στην Ευρώπη, καθόσον οι επενδυτές της ΕΕ συχνά δεν απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα να επενδύουν στη χώρα από την οποία προέρχεται η επένδυση. Κατέληγε δε ότι αυτές οι ανησυχίες απαιτούν προσεκτική ανάλυση και κατάλληλη δράση.

Το ίδιο έτος η υπηρεσία ερευνών του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου (EPRS - European Parliamentary Research Service), εξέδωσε μία έκθεση[34] η οποία ανέλυε τις ΑΞΕ της Κίνας στην ΕΕ από τη σκοπιά των αιτιών, των εισροών, του όγκου και των τομέων που αυτές στοχεύουν και καταδείκνυε τους προβληματισμούς, τις παθογένειες και τις προκλήσεις που προκύπτουν από στρατηγικής φύσεως ΑΞΕ τρίτων κρατών και δη της Κίνας.

[32] (European Political Strategy Centre - Strategic Note #16: Engaging China at a Time of Transition 2016)
[33] (European Commission - Harnessing Globalization 2017)
[34] (EPRS 2017)

Στο ανωτέρο πλαίσιο, κατόπιν πρωτοβουλίας της Γαλλίας, της Γερμανίας και της Ιταλίας, ξεκίνησε μία διαβούλευση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τον Ιούλιο του 2017, η οποία αφορούσε στην εισαγωγή κοινών κανόνων στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τον έλεγχο των άμεσων ξένων επενδύσεων. Η διαβούλευση αυτή κατέληξε στην υιοθέτηση ενός Κανονισμού ο οποίος παρέχει τη νομική βάση και το πλαίσιο για τα κράτη μέλη να ελέγχουν τις άμεσες ξένες επενδύσεις για λόγους ασφαλείας και δημόσιας τάξης, ενισχύει τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και μεταξύ ενός κράτους-μέλους και της ευρωπαϊκής επιτροπής και δημιουργεί τις προϋποθέσεις προστασίας έργων και προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης .

Στις 19 Μαρτίου του 2019 ψηφίστηκε ο κανονισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ,(ΕΕ) 2019/452 για τη θέσπιση ενός πλαισίου ελέγχου των άμεσων ξένων Επενδύσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ("κανονισμός ΑΞΕ"). Ο κανονισμός για τις άμεσες ξένες επενδύσεις τέθηκε σε ισχύ από τις 10 Απριλίου 2019 και θα εφαρμοστεί για τις συναλλαγές από τις 11 Οκτωβρίου 2020 και μετέπειτα[35]. Επιπλέον, όπως εξηγείται περαιτέρω και στη συνέχεια, κάθε συναλλαγή που δεν υποβλήθηκε σε έλεγχο ασφαλείας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ολοκληρώθηκε μετά την 11η Οκτωβρίου 2020, μπορεί επί της αρχής να αποτελέσει αντικείμενο γνωμοδοτήσεως από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, από την έναρξη εφαρμογής του συγκεκριμένου κανονισμού. Η μεταβατική περίοδος[36] θα παράσχει στα κράτη μέλη τον αναγκαίο χρόνο για την προσαρμογή της εθνικής νομοθεσίας όπου αυτό απαιτείται.

Ο Κανονισμός για τις άμεσες ξένες επενδύσεις αποτελεί μία θεμελιώδη εξέλιξη, καθόσον είναι η πρώτη φορά που θεσπίζεται σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης ο έλεγχος των ΑΞΕ. Παρέχει τη δυνατότητα και την προοπτική να επηρεάσει σημαντικά επενδυτές από εταιρείες έτερων χωρών, οι οποίοι αναζητούν να επενδύσουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ επιπρόσθετα μπορεί δυνητικά να έχει μεγάλη επίδραση σε συγκεκριμένους ευρωπαϊκούς επενδυτές οι οποίοι ενδιαφέρονται να επενδύσουν σε ευρωπαϊκές εταιρείες που ενδεχομένως να ανταγωνίζονται με επενδυτές τρίτων χωρών.

Ωστόσο, δεν αποτελεί έναν ισχυρό μηχανισμό ελέγχου και φραγμού των άμεσων ξένων επενδύσεων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, ικανό να προκαλεί δεσμευτικές αποφάσεις για τα κράτη μέλη. Είναι διακριτός και πιο φιλελεύθερος από αντίστοιχα καθεστώτα άλλων χωρών, όπως των Ηνωμένων Πολιτειών και της Κίνας. Η τελική απόφαση για τον έλεγχο και την παρεμπόδιση των άμεσων ξένων επενδύσεων ανήκει αποκλειστικά στα κράτη μέλη της ΕΕ, τα οποία διατηρούν την εθνική τους κυριαρχία στον τομέα των άμεσων ξένων επενδύσεων. Επικεντρώνεται περισσότερο στον συντονισμό και τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και θέτει ελάχιστα πρότυπα και δεδομένα για τα κράτη. Ωστόσο η εφαρμογή του αποτελεί ένα πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση για τη δημιουργία ενός ισχυρού κεντρικού μηχανισμού, ο οποίος θα ρυθμίζει συνολικά και συντονισμένα τις διαδικασίες και τον έλεγχο τον Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

---

[35] Άρθρο 17 (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)

[36] έως την 11η Οκτωβρίου του 2020 όπου ο κανονισμός θα τεθεί σε εφαρμογή.

5.1 Το πλαίσιο του Κανονισμού

Ο Κανονισμός θεσπίζει ένα γενικευμένο πλαίσιο εφαρμογής για τον έλεγχο των άμεσων ξένων επενδύσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα περιορίζεται σε έναν μηχανισμό ελέγχου[37] για λόγους ασφαλείας ή δημόσιας τάξης και δημιουργεί έναν μηχανισμό συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών και μεταξύ των κρατών μελών και της Επιτροπής σχετικά με άμεσες ξένες επενδύσεις που είναι πιθανόν να θίξουν την ασφάλεια ή τη δημόσια τάξη [38].

Σημαντικό γεγονός αποτελεί ότι ο εν λόγω Κανονισμός δεν απαιτεί από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που επί του παρόντος δεν διαθέτουν μηχανισμό ελέγχου άμεσων ξένων επενδύσεων, να θεσμοθετήσουν τον συγκεκριμένο μηχανισμό. Ωστόσο οι νέοι και οι υφιστάμενοι μηχανισμοί ελέγχου άμεσων ξένων επενδύσεων των κρατών μελών πρέπει να είναι διαφανείς και να μην εισάγουν διακρίσεις έναντι τρίτων χωρών[39]. Επιπλέον απαιτεί από τα κράτη μέλη τα οποία διαθέτουν μηχανισμούς ελέγχου, να διασφαλίσουν ότι οι μηχανισμοί τους περιλαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για την αποφυγή της καταστρατήγησης των μηχανισμών ελέγχου και των αποφάσεων έλεγχου[40]. Αυτό θα μπορούσε, για παράδειγμα, να επεκτείνει την εφαρμογή του Κανονισμού για ορισμένες περιπτώσεις επιχειρήσεων ξένης ιδιοκτησίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι οποίες επιθυμούν να αποκτήσουν και άλλα περιουσιακά στοιχεία.

Επικουρικά ο Κανονισμός παραθέτει έναν κατάλογο με διάφορους παράγοντες που δύνανται να συνεκτιμηθούν από τα κράτη μέλη ή την Επιτροπή προκειμένου να διαπιστωθεί εάν μία άμεση ξένη επένδυση δύναται να θίξει την ασφάλεια ή τη δημόσια τάξη. Ο συγκεκριμένος κατάλογος είναι ευρύς και περιλαμβάνει από τις κρίσιμες υποδομές, είτε φυσικές είτε εικονικές, μέχρι και τη δυνατότητα πρόσβασης σε ευαίσθητες πληροφορίες και δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και τον επηρεασμό της ελευθερίας και του πλουραλισμού των μέσων ενημέρωσης[41] .

Επιπρόσθετα στοιχεία τα οποία δύνανται να λαμβάνονται υπόψη αφορούν α) στο κατά πόσο ο ξένος επενδυτής ελέγχεται άμεσα ή έμμεσα από την κυβέρνηση τρίτης χώρας, είτε μέσω συμμετοχής της χώρας αυτής στην ιδιοκτησία της εταιρίας, είτε μέσω σημαντικής χρηματοδότησης (ο παράγοντας αυτός θα μπορούσε να στοχεύσει σε κατά τα άλλα ιδιωτικές εταιρείες οι οποίες λαμβάνουν σημαντική χρηματοδότηση και επιδοτήσεις από την κυβέρνηση της χώρας τους), β) στο κατά πόσο η εταιρία εμπλέκεται σε παράνομες ή εγκληματικές δραστηριότητες και γ) στο κατά πόσο οι δραστηριότητές της θίγουν την ασφάλεια και τη δημόσια τάξη[42].

Τέλος καθορίζονται τρεις διαφορετικοί μηχανισμοί συνεργασίας και επανεξέτασης : Ένας για τις άμεσες ξένες επενδύσεις που τελούν υπό έλεγχο, ένας

---

[37] «μηχανισμός ελέγχου»: πράξη γενικής εφαρμογής, για παράδειγμα νόμος ή κανονισμός, και συνοδευτικές διοικητικές απαιτήσεις, εκτελεστικές διατάξεις ή κατευθυντήριες γραμμές που καθορίζουν τους όρους, τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες για την αξιολόγηση, διερεύνηση, έγκριση, εξάρτηση από όρους, απαγόρευση ή αναστροφή άμεσων ξένων επενδύσεων για λόγους ασφάλειας ή δημόσιας τάξης.(Άρθρο 2 (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019))

[38] Άρθρο 1 (2) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)

[39] Άρθρο 3 (2) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)

[40] Άρθρο 3 (6) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)

[41] Άρθρο 4 (1) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)

[42] Άρθρο 4 (2) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)

για τις -άμεσες ξένες επενδύσεις, οι οποίες δεν τελούν υπό έλεγχο, καθώς και ένας για τις άμεσες ξένες επενδύσεις, οι οποίες ενδέχεται να επηρεάσουν έργα ή προγράμματα άμεσου ενδιαφέροντος για την Ευρωπαϊκή Ένωση[43].

5.2 Ο μηχανισμός για τις ΑΞΕ οι οποίες τελούν υπό έλεγχο

Ένα κράτος μέλος το οποίο διενεργεί έλεγχο οποιασδήποτε άμεσης ξένης επένδυσης, σύμφωνα με τους εθνικούς του κανόνες, θα πρέπει να παράσχει λεπτομερής πληροφόρηση σχετικά με τη συναλλαγή το συντομότερο δυνατό τόσο στα υπόλοιπα κράτη μέλη όσο και στην Επιτροπή[44]. Οι πληροφορίες αυτές θα πρέπει να περιλαμβάνουν το ιδιοκτησιακό καθεστώς τόσο του αγοραστή όσο και του πολίτη, την αξία της συναλλαγής, τις επιχειρηματικές δραστηριότητες αμφότερων, τα κράτη μέλη στα οποία δραστηριοποιούνται, από που προέρχεται η χρηματοδότηση της συναλλαγής καθώς και την ημερομηνία που είναι προγραμματισμένη να ολοκληρωθεί [45].

Τα μη εμπλεκόμενα κράτη-μέλη δύνανται, εφόσον επιθυμούν, να διατυπώσουν κάποιο σχόλιο, όσον αφορά στη συναλλαγή, σε περίπτωση που διαπιστώσουν ότι η συγκεκριμένη άμεση ξένη επένδυση ενδέχεται να επηρεάσει την ασφάλεια τους και τη δημόσια τάξη τους ή σε περίπτωση που κατέχουν σημαντικές πληροφορίες οι οποίες αφορούν την εν λόγω άμεση ξένη επένδυση.

Η Επιτροπή μπορεί να εκδώσει γνωμοδότηση σχετικά με τη συναλλαγή προς το κράτος μέλος, που διενεργεί τον έλεγχο, σε περίπτωση που θεωρεί ότι η ΑΞΕ ενδέχεται να επηρεάσει την ασφάλεια ή τη δημόσια τάξη σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη ή ότι έχει σχετικές πληροφορίες σχετικά με αυτές τις ΑΞΕ[46]. Συναφώς αποτελεί υποχρέωση της Επιτροπής να εκδώσει μια τέτοια γνώμη, εφόσον αυτή είναι δικαιολογημένη, αν τουλάχιστον το ένα τρίτο των κρατών μελών της ΕΕ έχουν εκφράσει ανησυχίες[47].

Το κράτος μέλος το οποίο διενεργεί τον έλεγχο της άμεσης ξένης επένδυσης δύναται να αιτηθεί από την Επιτροπή την έκδοση γνωμοδότησης ή από έτερα κράτη-μέλη να παράσχουν σχόλια. Τα σχόλια όπως και η γνωμοδότηση θα πρέπει να είναι επαρκώς δικαιολογημένα. Επιπλέον ο Κανονισμός θέτει συγκεκριμένους κανόνες όσον αφορά στην εν λόγω διαδικασία και στο χρονοδιάγραμμα αυτής[48].

Δεν υφίσταται ρητή υποχρέωση για το κράτος μέλος που διενεργεί τον έλεγχο να υλοποιήσει οποιαδήποτε γνώμη ή σχόλιο που θα λάβει, απαιτείται όμως να δώσει τη «δέουσα προσοχή» σε αυτό. Εν τέλει όμως η απόφαση βαραίνει το κράτος-μέλος που διενεργεί τον έλεγχο και δεν μεταβιβάζεται είτε στην επιτροπή είτε σε οποιοδήποτε άλλον υπερεθνικό φορέα[49].

---

[43] Άρθρα 6,7,8 (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)
[44] Άρθρο 6 (1) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)
[45] Άρθρο 9 (2) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)
[46] Άρθρο 6 (2 και 3) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)
[47] Άρθρο 6 (3) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)
[48] Άρθρο 6 (4 έως 7) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)
[49] Άρθρο 6 (9) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)

5.3 Ο μηχανισμός για τις ΑΞΕ οι οποίες δεν τελούν υπό έλεγχο

Ο Κανονισμός θεσπίζει περαιτέρω έναν τύπο επανεξέτασης, πέραν της επίσημης διαδικασίας ελέγχου, για τις άμεσες ξένες επενδύσεις που δεν ελέγχονται από το κράτος μέλος στο οποίο πραγματοποιείται η συναλλαγή (Εμπλεκόμενο Κράτος Μέλος). Σε αυτές τις περιπτώσεις, έτερο κράτος μέλος, το οποίο πιστεύει ότι η σχεδιαζόμενη ή η ολοκληρωμένη άμεση ξένη επένδυση, η οποία δεν έχει υποβληθεί σε έλεγχο ενδέχεται να επηρεάσει την ασφάλειά του ή τη δημόσια τάξη του, δύναται από μόνο του να υποβάλει παρατηρήσεις προς το εμπλεκόμενο κράτος μέλος[50]., καθώς επίσης και όταν έχει σημαντικές πληροφορίες σε σχέση με τη συγκεκριμένη άμεση ξένη επένδυση.

Κατ' αντιστοιχία η Επιτροπή έχει τη δυνατότητα να εκδώσει γνωμοδότηση προς το εμπλεκόμενο κράτος μέλος, εάν θεωρεί ότι η συναλλαγή ενδέχεται να επηρεάσει την ασφάλεια ή τη δημόσια τάξη σε περισσότερα από ένα κράτη μέλη, καθώς επίσης και εφόσον κατέχει πληροφορίες σχετικές με τη συγκεκριμένη άμεση ξένη επένδυση. Συγκεκριμένα είναι υποχρεωμένη να εκδώσει γνωμοδότηση, εφόσον αυτή είναι δικαιολογημένη, όταν τουλάχιστον το ένα τρίτο των κρατών μελών έχουν εκφράσει ανησυχίες[51].

Το εμπλεκόμενο κράτος μέλος, το οποίο δεν πραγματοποιεί τον έλεγχο, μπορεί επίσης να αιτηθεί από την Επιτροπή να εκδώσει γνωμοδότηση ή από άλλα κράτη μέλη να υποβάλουν παρατηρήσεις[52]. Η συγκεκριμένη διάταξη εκτιμάται ότι σχεδιάστηκε για να καλύψει περιπτώσεις στις οποίες το εμπλεκόμενο κράτος μέλος αδυνατεί να εκτελέσει έλεγχο, είτε διότι δεν διαθέτει εξειδικευμένο μηχανισμό ελέγχου για τις άμεσες ξένες επενδύσεις είτε γιατί ο μηχανισμός ελέγχου που διαθέτει δεν έχει εφαρμογή, για τη συγκεκριμένη άμεση ξένη επένδυση που αμφισβητείται, είτε τέλος διότι έχει ήδη ολοκληρωθεί ο έλεγχος της. Εφόσον η Επιτροπή ή ένα έτερο κράτος μέλος θεωρήσει ότι η άμεση ξένη επένδυση, η οποία δεν υπόκειται σε έλεγχο, πρόκειται να επηρεάσει την ασφάλεια ή τη δημόσια τάξη, μπορούν να ζητήσουν πληροφορίες από το εμπλεκόμενο κράτος[53]. Και σε αυτή την περίπτωση ο Κανονισμός θέτει κανόνες όσον αφορά τις διαδικασίες και το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης αυτών. Το εμπλεκόμενο κράτος-μέλος πρέπει να λαμβάνει δεόντως υπόψη τις παρατηρήσεις των άλλων κρατών ή τη γνώμη της Επιτροπής[54].

Για την περίπτωση άμεσων ξένων επενδύσεων, οι οποίες δεν υπόκεινται σε έλεγχο, τα κράτη μέλη μπορούν να υποβάλουν παρατηρήσεις και η Επιτροπή αντίστοιχα να εκδώσει γνωμοδότηση εντός 15 μηνών από την ολοκλήρωσή τους[55]. Η εν λόγω προθεσμία δεν ισχύει για τα εμπλεκόμενα κράτη μέλη τα οποία ζητούν από την Επιτροπή να εκδώσει γνωμοδότηση ή από τα έτερα κράτη μέλη να υποβάλουν παρατηρήσεις. Μολονότι ο Κανονισμός για τις άμεσες ξένες επενδύσεις θα έχει εφαρμογή από την 11η Οκτωβρίου του 2020, θα εξακολουθεί να έχει μεγάλη σημασία για τις συναλλαγές που ολοκληρώθηκαν έως και 15 μήνες πριν από την συγκεκριμένη ημερομηνία. Εν τούτοις οποιαδήποτε συναλλαγή η οποία δεν

[50] Άρθρο 7 (1) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)
[51] Άρθρο 7 (2) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)
[52] Άρθρο 7 (3) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)
[53] Άρθρο 7 (5) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)
[54] Άρθρο 7 (7) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)
[55] Άρθρο 7 (8) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)

υποβλήθηκε σε έλεγχο από την Ευρωπαϊκή Ένωση και ολοκληρώθηκε από τις 11 Ιουλίου 2019 και μετέπειτα[56] μπορεί επί της αρχής να σχολιαστεί από τα κράτη μέλη ή να αποτελέσει αντικείμενο γνωμοδότησης από την Επιτροπή, αρχής γενομένης από τη στιγμή που τεθεί σε ισχύ ο Κανονισμός για τις άμεσες ξένες επενδύσεις.

5.4 Ο μηχανισμός για τις ΑΞΕ που ενδέχεται να επηρεάσουν έργα ή προγράμματα της ΕΕ.

Ο κανονισμός για τις άμεσες ξένες επενδύσεις θεσπίζει πρόσθετους κανόνες σε περίπτωση που μία άμεση ξένη επένδυση ενδέχεται να επηρεάσει έργα ή προγράμματα που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την ΕΕ[57]. Αυτοί οι κανόνες παρέχουν στην Επιτροπή ένα εργαλείο προστασίας των έργων και των προγραμμάτων που εξυπηρετούν την Ένωση στο σύνολό της και αποτελούν μία σημαντική συνεισφορά στην οικονομική ανάπτυξη, στην απασχόληση και στην ανταγωνιστικότητα των κρατών μελών. Για τον σκοπό αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνονται συγκεκριμένα έργα και προγράμματα που εμπεριέχουν σημαντική ευρωπαϊκή χρηματοδότηση είτε εξ ολοκλήρου είτε για ένα μεγάλο ποσοστό αυτών ή που έχουν θεσπιστεί από την Ευρωπαϊκή νομοθεσία και αφορούν σε υποδομές ζωτικής σημασίας, τις τεχνολογίες ή τους συντελεστές παραγωγής κρίσιμης σημασίας[58].

Τα έργα και τα προγράμματα ενδιαφέροντος της Ένωσης απαριθμούνται αναλυτικά σε παράρτημα του Κανονισμού. Σε γενικό πλαίσιο καλύπτουν ένα ευρύ πεδίο επιστημονικών και τεχνολογικών προγραμμάτων έρευνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ορισμένα ευρωπαϊκά έργα διαστημικής βιομηχανίας, καθώς και ορισμένα στον τομέα της άμυνας, των μεταφορών, των τηλεπικοινωνιών και της ενέργειας. Η επιτροπή έχει την εξουσία να τροποποιεί τον συγκεκριμένο κατάλογο έργων[59].

Εφόσον η Επιτροπή πιστεύει ότι μία άμεση ξένη επένδυση ενδέχεται να επηρεάσει τέτοιου είδους έργα ή προγράμματα ενδιαφέροντος της Ένωσης, μπορεί να εκδώσει μία γνωμοδότηση στο κράτος μέλος στο οποίο διενεργείται η συναλλαγή, ανεξάρτητα από το εάν η συγκεκριμένη συναλλαγή ελέγχεται από αυτό το κράτος μέλος.[60] Οι διαδικασίες οι οποίες προβλέπονται από τους δύο προηγούμενους μηχανισμούς[61] εφαρμόζονται κατ' αναλογία, με την επιφύλαξη ορισμένων τροποποιήσεων[62]. Μία σημαντική τροποποίηση σχετίζεται με τη σημασία της γνώμης της Επιτροπής. Συγκεκριμένα το κράτος μέλος στο οποίο σχεδιάζεται ή έχει ολοκληρωθεί μια άμεση ξένη επένδυση, πρέπει να λάβει υπ' όψιν του τη γνώμη της Επιτροπής και να παράσχει εξηγήσεις σε αυτή σε περίπτωση που η γνωμοδότηση δεν υιοθετηθεί.

---

[56] Άρθρο 7 (10) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)

[57] Άρθρο 8 (1) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019), δεν αφορά τις περιπτώσεις στις οποίες η ολοκλήρωση της ΑΞΕ ολοκληρώθηκε προτού τεθεί σε ισχύ ο Κανονισμός

[58] Άρθρο 8 (3), Αιτιολογική σκέψη 19 (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)

[59] Άρθρα 8 (4), 16 (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)

[60] Άρθρο 8 (1) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)

[61] Αφορά τους μηχανισμούς που αναλύονται στα Άρθρα 6 και 7 του Κανονισμού

[62] Άρθρο 8 (2) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)

5.5 Η εθνική κυριαρχία των κρατών μελών

Ο Κανονισμός δεν απαιτεί από τα κράτη μέλη να δημιουργήσουν ένα μηχανισμό ελέγχου για τις άμεσες ξένες επενδύσεις, εφόσον δεν έχουν θεσπίσει κάτι ανάλογο, ούτε περιορίζει τα δικαιώματα των κρατών μελών να αποφασίζουν για το αν θα προβούν ή όχι σε έλεγχο μίας συγκεκριμένης άμεσης ξένης επένδυσης.[63] Ωστόσο εισάγει μία μοναδική διαδικασία μέσω του μηχανισμού ελέγχου για τις άμεσες ξένες επενδύσεις, οι οποίες δεν τελούν υπό έλεγχο. Ένα κράτος μέλος στο οποίο έχει προγραμματιστεί ή έχει ολοκληρωθεί μία άμεση ξένη επένδυση, εφόσον αυτό δεν έχει κάποιον μηχανισμό ελέγχου, απαιτείται να παράσχει πληροφορίες για τη συναλλαγή[64] και να λαμβάνει δεόντως υπόψη τις παρατηρήσεις έτερου κράτους μέλους ή τη γνωμοδότηση της Επιτροπής. Επιπλέον ένα κράτος μέλος μπορεί επίσης να καλέσει έτερα κράτη-μέλη ή την Επιτροπή να υποβάλλουν παρατηρήσεις ή να γνωμοδοτήσει αντίστοιχα, όσον αφορά σε μία επένδυση στην επικράτειά του η οποία δεν υπόκειται σε έλεγχο.

Σε περίπτωση που μία άμεση ξένη επένδυση είναι πιθανόν να επηρεάσει έργα ή προγράμματα ενδιαφέροντος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Επιτροπή δύναται να εκδώσει γνωμοδότηση την οποία το κράτος μέλος θα πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη καθώς και να παράσχει τις αντίστοιχες εξηγήσεις σε περίπτωση που δεν τηρηθεί η συγκεκριμένη γνώμη. Έχει εφαρμογή και σε κράτη-μέλη τα οποία δεν διαθέτουν μηχανισμό ελέγχου. Ο Κανονισμός προβλέπει ότι τα κράτη-μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν ιδιαιτέρως υπόψη τις γνωμοδοτήσεις της επιτροπής, όταν αυτό δικαιολογείται, είτε μέσω υπαρχόντων μέτρων της εθνικής νομοθεσίας τους, είτε μέσω του ευρύτερου πολιτικού τους προγραμματισμού.

Επομένως οι διαδικασίες οι οποίες καθορίζονται στα άρθρα 7 και 8 του Κανονισμού απαιτούν ξεκάθαρα από ένα κράτος μέλος, το οποίο δεν διαθέτει κάποιον θεσμοθετημένο μηχανισμό ελέγχου, να λαμβάνει υπόψη του κατά το ελάχιστο τόσο τις παρατηρήσεις έτερων κρατών μελών όσο και τη γνώμη της Επιτροπής και να παράσχει πληροφορίες που ενδεχομένως θα ζητηθούν από κράτη μέλη και την Επιτροπή.

Επιπρόσθετα ο Κανονισμός για τις άμεσες ξένες επενδύσεις παραπέμπει στην υποχρέωση του κράτους μέλους για ειλικρινή και καλόπιστη συνεργασία όπως αυτό περιγράφεται στο Άρθρο 4(3) της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ)[65]. Επομένως μολονότι οι παρατηρήσεις των κρατών μελών και οι γνώμες της Επιτροπής δεν είναι δεσμευτικές, το κράτος μέλος δεν μπορεί απλά να τις αγνοήσει. Η Ευρωπαϊκή Ένωση παρόλο που, μέχρι κάποιο συγκεκριμένο βαθμό, αναφέρεται στην κυριαρχία των κρατών μελών παραθέτοντας ότι εναπόκειται στη διακριτική τους ευχέρεια ο έλεγχος ή μη μίας άμεσης ξένης επένδυσης, πρακτικά αυτό δεν ισχύει, δεδομένου ότι ο Κανονισμός θα τα εξαναγκάσει τελικά να προβούν στον έλεγχο συγκεκριμένων συμφωνιών, είτε το συμφωνούν είτε διαφωνούν. Αναμένεται ότι ο συγκεκριμένος Κανονισμός θα οδηγήσει στην υιοθέτηση μηχανισμών ελέγχου των

[63] Για παράδειγμα δείτε τις αιτιολογικές σκέψεις του Κανονισμού 8 και 17, καθώς και τα Άρθρα 1(3), 3(1) και 6(9).

[64] Άρθρο 7 (5), σε συνδυασμό με τα Άρθρα 9, 8 (2), 7 (5) και 7(9) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)

[65] Αιτιολογική σκέψη 17 (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)

άμεσων ξένων επενδύσεων από τα κράτη-μέλη τα οποία επί του παρόντος δεν διαθέτουν κάτι αντίστοιχο.

Μολονότι ο Κανονισμός δεν δημιουργεί έναν ισχυρό μηχανισμό ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων, αποτελεί , όμως, ένα πρώτο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση. Πράγματι ο Κανονισμός ορίζει την υποχρέωση των κρατών μελών για ετήσια υποβολή εκθέσεων, οι οποίες θα περιλαμβάνουν συγκεντρωτικές πληροφορίες σχετικά με τις άμεσες ξένες επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν στην κυριαρχία τους και με με τις αιτήσεις που ελήφθησαν από έτερα κράτη-μέλη για τις εν λόγω άμεσες ξένες επενδύσεις στην περιοχή τους[66]. Επιπρόσθετα τα κράτη-μέλη είναι υποχρεωμένα να ορίσουν ένα σημείο επαφής για τον έλεγχο της καλής εκτέλεσης του Κανονισμού[67]. Κράτη μέλη που διαθέτουν ήδη κάποιον εθνικό μηχανισμό ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων, θα πρέπει να παράσχουν συγκεντρωτικές πληροφορίες για την εφαρμογή του μηχανισμού αυτού.

Μέσω του Κανονισμού προβλέπεται επίσης ότι η ομάδα εμπειρογνώμων η οποία έχει συσταθεί για τον έλεγχο των άμεσων ξένων επενδύσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία απαρτίζεται από εκπροσώπους των κρατών-μελών και παρέχει συμβουλές και εμπειρογνωμοσύνη στην Επιτροπή, πρέπει να συνεχίσει να συζητά σχετικά θέματα, να αναλύει και να μοιράζεται τις βέλτιστες πρακτικές και τα εξαχθέντα διδάγματα και να ανταλλάσσει απόψεις πάνω στις τάσεις και τα θέματα κοινού ενδιαφέροντος, που σχετίζονται με τις άμεσες ξένες επενδύσεις[68].

Περαιτέρω , παρόλο που ο Κανονισμός απευθύνεται γενικώς στα κράτη μέλη, παράλληλα επιβάλλει μία άμεση υποχρέωση στον αγοραστή - επενδυτή, καθώς και στον πωλητή ήτοι να παρέχουν συγκεκριμένες πληροφορίες σχετικά με την άμεση ξένη επένδυση (την ιδιοκτησιακή δομή, την αξία της άμεσης ξένης επένδυσης, τα προϊόντα, τις υπηρεσίες και τις επιχειρηματικές δραστηριότητες, τη χρηματοδότηση της επένδυσης και την πηγή της, τα κράτη μέλη στα οποία διεξάγει συναφείς επιχειρηματικές δραστηριότητες, την ημερομηνία υλοποίησης της επένδυσης), ακόμα και εάν αυτές κινούνται εκτός του επίσημου ελέγχου του εμπλεκόμενου κράτους μέλους εντός του οποίου η συναλλαγή υλοποιείται[69]. Με τον τρόπο αυτό ουσιαστικά ο Κανονισμός προσφέρει μία νομική βάση για την παροχή πληροφοριών από τον αγοραστή και από τον πωλητή.

Όλα τα ως άνω στοιχεία, παράλληλα με τους μηχανισμούς ελέγχου που προαναφέρθηκαν[70], δυνητικά θα αυξήσουν τη σύγκλιση μεταξύ των μηχανισμών των διαφόρων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα επισπεύσουν τη θέσπιση αντίστοιχων εθνικών μηχανισμών για όσα κράτη δεν διαθέτουν, εντός του πλαισίου που καθορίζεται από τον Κανονισμό της ΕΕ, και παράλληλα θα ενισχύσουν την συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και της Επιτροπής.

---

[66] Άρθρο 5(1) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)
[67] Άρθρο 11 (1) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)
[68] Άρθρο 12
[69] Άρθρο 9 (4). Οι πληροφορίες που δύνανται ζητηθούν απαριθμούνται στο άρθρο 9 (2)
[70] Άρθρα 6, 7, 8 (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)

5.6 Το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο για τους εθνικούς μηχανισμούς έλεγχου στην ΕΕ

Ο έλεγχος των άμεσων ξένων επενδύσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, πριν από τη θεσμοθέτηση του Κανονισμού, βασιζόταν στους ευρωπαϊκούς κανόνες ανταγωνισμού και ιδιαίτερα στον Κανονισμό περί συγκεντρώσεων σε εξαγορές και συγχωνεύσεις (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) αριθ. 139/2004 20 Ιανουαρίου 2004) και στις προβλέψεις των άρθρων 101 και 102 της ΣΛΕΕ (Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2012) [71]. Ουσιαστικά μπορούσε να ελέγχει συγχωνεύσεις και εξαγορές, με σκοπό να εξασφαλίσει δίκαιο και διαφανή συναγωνισμό εντός της ευρωπαϊκής αγοράς, χωρίς ωστόσο να λαμβάνει υπόψη του την πηγή της χρηματοδότησης της συγκεκριμένης επένδυσης (EPRS 2017).

Ο Κανονισμός δημιουργεί τη νομική βάση η οποία επιτρέπει τον καλύτερο συντονισμό στους ελέγχους των άμεσων ξένων επενδύσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μεταξύ των κρατών μελών και μεταξύ των κρατών μελών και της Επιτροπής, χωρίς ταυτόχρονα να θεσμοθετεί έναν υποχρεωτικό μηχανισμό ελέγχου. Μέχρι σήμερα 14 κράτη μέλη (List of screening mechanisms notified by Member States 2019) έχουν υιοθετήσει διαφορετικές εθνικές πολιτικές και διαδικασίες προκειμένου να εξασφαλίσουν τα ζωτικά εθνικά του συμφέροντα έναντι άμεσων ξένων επενδύσεων, οι οποίες ποικίλουν, από συγκεκριμένες διαδικασίες ελέγχου, έως και μερική ή ολική απαγόρευση άμεσων ξένων επενδύσεων σε συγκεκριμένους τομείς, ιδίως σε αυτούς της άμυνας (EU framework for FDI screening 2019).

Εικόνα 1 : Εθνικοί μηχανισμοί ελέγχου στην ΕΕ - Απρίλιος 2019 (EU framework for FDI screening 2019)

[71] Το άρθρο 101 της ΣΛΕΕ απαγορεύει την ίδρυση καρτέλ και τις μη ανταγωνιστικές συμφωνίες και το άρθρο 102 της Συνθήκης απαγορεύει την κατάχρηση κυρίαρχης θέσης.

Το νομικό έρεισμα για τη λειτουργία και τη θεσμοθέτηση των εν λόγω εθνικών διαδικασιών, δεδομένου ότι αντίκεινται στην ελευθερία κινήσεως κεφαλαίων και πληρωμών εντός της ΕΕ, είναι η Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).Σύμφωνα με τη ΣΛΕΕ[72]., μόνο η ελεύθερη μετακίνηση κεφαλαίων (Rakić and Dessimirova 2019) επεκτείνεται και σε τρίτες χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε αντίθεση με τις τρεις βασικές ελευθερίες, που καθορίζονται για την εσωτερική αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αφορούν στην ελεύθερη μετακίνηση ανθρώπων (Kraatz 2019) (περιλαμβάνει την ελεύθερη μετακίνηση εργαζομένων και την ελευθερία εγκατάστασης), αγαθών (Maciejewski and Ratcliff, European Parliament : Free Movement of Goods 2019) και υπηρεσιών (Maciejewski and Ratcliff, European Parliament : Freedom of Establishment and Freedom to Provide Services 2019), εντός των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Περαιτέρω η ΣΛΕΕ επιτρέπει στα κράτη μέλη να παίρνουν τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των ουσιωδών συμφερόντων της ασφάλειας τους, τα οποία συνδέονται με την παραγωγή ή το εμπόριο όπλων, πυρομαχικών, υλικών πολέμου, υπό την προϋπόθεση ότι τα μέτρα αυτά δεν επηρεάζουν δυσμενώς τις συνθήκες ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά όσον αφορά στα προϊόντα που δεν προορίζονται για συγκεκριμένους στρατιωτικούς σκοπούς[73].

Μολονότι απαγορεύει κάθε περιορισμό στην ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων και πληρωμών μεταξύ κρατών μελών ή μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών[74],περιλαμβάνει ταυτόχρονα μία παρέκκλιση από τη συγκεκριμένη απαγόρευση, η οποία επιτρέπει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν μέτρα όσον αφορά στον περιορισμό της συγκεκριμένης ελευθερίας, που δικαιολογούνται για λόγους δημόσιας τάξης, πολιτικής ή δημόσιας ασφάλειας[75]. Η επίκληση λόγων δημόσιας τάξης και δημόσιας ασφάλειας δεν πρέπει να χρησιμοποιείται με σκοπό τις αυθαίρετες διακρίσεις ή το συγκεκαλυμμένο περιορισμό στην ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων και πληρωμών όπως ορίστηκε ανωτέρω[76].

Σύμφωνα με νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) (Case Law Guide of the European Court of Justice on articles 63 et seq. TFEU, pg 41 2016), τα εθνικά μέτρα, που λαμβάνονται από τα κράτη μέλη, μπορούν να δικαιολογούνται για τους λόγους, που αναφέρονται στο άρθρο 65 παράγραφος 1 (β) της ΣΛΕΕ, ήτοι τη δημόσια τάξη ή τη δημόσια ασφάλεια, ή από επιτακτικούς λόγους όπως το γενικό συμφέρον . Ωστόσο, πρέπει να τηρούν τα όρια που προβλέπονται από τη ΣΛΕΕ και να τηρούν την αρχή της αναλογικότητας, δεδομένου ότι τα

---

[72] Οι συγκεκριμένες ελευθερίες περιγράφονται περί ελεύθερης μετακίνησης στα άρθρα 3(2), 4(2)(α), 20, 26 και 45-48, περί αγαθών στα άρθρα 26 και 28-37, περί υπηρεσιών στα άρθρα 26 (internal market), 49-55 (establishment) και 56-62 (services) και τέλος περί κεφαλαίων στα άρθρα 63-66 της ΣΛΕΕ.

[73] Άρθρο 346(1)(β) (Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2012)

[74] Άρθρο 63 (1): «Στα πλαίσια των διατάξεων του παρόντος κεφαλαίου, απαγορεύεται οποιοσδήποτε περιορισμός των κινήσεων κεφαλαίων μεταξύ κρατών μελών και μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών» (Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2012)

[75] Άρθρο 65(1) : «Οι διατάξεις του άρθρου 63 δεν θίγουν το δικαίωμα των κρατών μελών: .....(β).... ή να λαμβάνουν μέτρα υπαγορευμένα από λόγους δημόσιας τάξης ή δημόσιας ασφάλειας» (Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2012)

[76] Άρθρο 65(3) :« Τα μέτρα και οι διαδικασίες που αναφέρονται στις παραγράφους 1 και 2 δεν μπορούν να αποτελούν ούτε μέσο αυθαίρετων διακρίσεων ούτε συγκεκαλυμμένο περιορισμό της ελεύθερης κίνησης των κεφαλαίων και των πληρωμών, όπως ορίζεται στο άρθρο 63» (Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2012)

περιοριστικά μέτρα πρέπει να είναι κατάλληλα για την υλοποίηση του στόχου που επιδιώκουν και να μην υπερβαίνουν τα αναγκαία όρια για την επίτευξή του.

Το ΔΕΕ έχει επίσης κρίνει ότι το πεδίο εφαρμογής της εξαίρεσης της δημόσιας ασφάλειας πρέπει να ερμηνεύεται αυστηρά και δεν μπορεί να καθορίζεται μονομερώς από τα κράτη μέλη χωρίς έλεγχο από τα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Τα κράτη μέλη μπορούν να επικαλούνται την εξαίρεση αυτή μόνο με την παρουσία «γνήσιας και επαρκώς σοβαρής απειλής για ένα θεμελιώδες συμφέρον της κοινωνίας ». Επιπλέον, οι παρεκκλίσεις αυτές δεν πρέπει να εφαρμόζονται για καθαρά οικονομικούς σκοπούς, ενώ τα πρόσωπα που θίγονται από τέτοια περιοριστικά μέτρα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε ένδικα μέσα. Το ΔΕΕ έχει αναγνωρίσει επιπλέον την κρισιμότητα στρατηγικών τομέων όπως η παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος, οι τηλεπικοινωνίες και η παραγωγή πετρελαίου, αλλά έχει μειώσει σημαντικά τη δυνατότητα των κρατών μελών να επικαλούνται θέμα εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης χωρίς συγκεκριμένο λόγο. (EPRS 2017).

Η εφαρμογή του Κανονισμού για τις άμεσες ξένες επενδύσεις ενδέχεται να εμπλακεί και να επηρεάσει την αξιολόγηση της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας της αρχής ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η αξιολόγηση αυτή διαπραγματεύεται τις επιπτώσεις μιας συγχώνευσης και επένδυσης στην αγορά και στις μετοχές των διάφορων ανταγωνιστών, στα προϊόντα και τις υπηρεσίες που επηρεάζονται άμεσα από αυτή. Η ανάλυση αυτή δεν εδράζεται στην εθνική ασφάλεια και τη δημόσιας τάξη. Είναι συνεπώς δυνατόν να επιτραπεί μία συγχώνευση ή μία επένδυση από την Επιτροπή Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ακριβώς γιατί δεν έχει ως αρνητικό αντίκτυπο τον ανταγωνισμό της αγοράς, ενώ παράλληλα ένα κράτος μέλος να εμποδίσει τη συναλλαγή στη βάση της εθνικής ασφάλειας και της δημόσιας τάξης, όπως άλλωστε προαναφέρθηκε ότι προβλέπεται στον Κανονισμό για τις άμεσες ξένες επενδύσεις (Αδαμαντόπουλος n.d.).

Το πρόβλημα αυτό ουσιαστικά αντικατοπτρίζει ή υιοθετεί τις αιτιολογικές σκέψεις του Κανονισμού, ο οποίος προβλέπει ότι ανάλογες υποθέσεις θα πρέπει να προσεγγίζονται συναφώς και συνεκτικά. Αυτό σημαίνει ότι η Επιτροπή Ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης λαμβάνει υπόψη της χωρίς προκαταλήψεις τον έλεγχο μιας άμεσης ξένης επένδυσης, ο οποίος ενδέχεται να εμποδίσει μία εξαγορά ή συγχώνευση, αναγνωρίζοντας την υπαρκτή και βάσιμη ανησυχία για την εθνική ασφάλεια ή τη δημόσια τάξη ενός κράτους-μέλους, σύμφωνα με τον Κανονισμό για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων[77].

Επιπρόσθετα κατά το τελευταίο έτος σημειώθηκαν προσπάθειες από χώρες, όπως η Γαλλία και η Γερμανία, να εντείνουν τη συζήτηση σχετικά με τη μεταρρύθμιση των εν ισχύ κοινοτικών κανόνων περί συγχωνεύσεων για τη διαμόρφωση μιας κοινής ευρωπαϊκής βιομηχανικής πολιτικής. Ειδικότερα, οι συγκεκριμένες χώρες, μέσω μίας κοινής δήλωσης τον Φεβρουάριο του 2019[78], είχαν ως αίτημα μια εκσυγχρονισμένη πολιτική ανταγωνισμού ικανή να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της οικονομίας του εικοστού πρώτου αιώνα μέσω μιας βελτιωμένης βιομηχανικής στρατηγικής της ΕΕ με σαφείς στόχους έως το 2030.Η πρότασή τους περιελάμβανε επένδυση στην

[77] Άρθρο 21(4) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) αριθ. 139/2004 20 Ιανουαρίου 2004)

[78] (www.europeansources.info - franco-german manifesto for a european industrial policy fit for the 21st century 2019)

καινοτομία, υποστήριξη έργων υψηλής τεχνολογίας, προώθηση της έρευνας και της ανάπτυξης τεχνολογιών αιχμής, επικαιροποίηση των κανόνων ανταγωνισμού, εφαρμογή αποτελεσματικών μέτρων για την προστασία των τεχνολογιών κ.α., μέτρα τα οποία θα επιτρέψουν στην ΕΕ να γίνει ανταγωνιστική σε παγκόσμια κλίμακα.

Τα ανωτέρω αποτελούν παράδειγμα της γενικής εποικοδομητικής συζήτησης και της ανησυχίας που επικρατεί εντός των κόλπων της ΕΕ, για την αντιμετώπιση του παγκόσμιου ανταγωνισμού και την εξασφάλιση της ισχυρής βιομηχανίας της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων των ευαίσθητων και στρατηγικών τομέων.

5.7 Συμπερασματικά

Ο βασικός στόχος του Κανονισμού είναι η εξασφάλιση της αμοιβαιότητας όσον αφορά στην απόκτηση ευρωπαϊκών εταιρειών από μη ευρωπαίους επενδυτές, καθώς και η εισαγωγή κριτηρίων θεμιτού ανταγωνισμού, για τις εν λόγω εξαγορές, βασισμένων τους κανόνες της αγοράς. Παράλληλα διαφαίνεται ότι επιδιώκει αφενός τη δημιουργία ενός ελεύθερου περιβάλλοντος άμεσων ξένων Επενδύσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αφετέρου την προάσπιση των ποικίλων συμφερόντων των κρατών μελών. Όπως έχει παρατηρηθεί, πολλά κράτη μέλη έχουν αυξήσει την αυστηρότητα των μηχανισμών ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων τα τελευταία χρόνια. Ο κανονισμός δεν επιδιώκει να αντικαταστήσει τους εν ισχύ μηχανισμούς ελέγχου των κρατών μελών, παρά μόνο να εναρμονίσει τους εθνικούς μηχανισμούς και να βελτιστοποιήσει τους ελέγχους των άμεσων ξένων επενδύσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προς τούτο οι ξένοι επενδυτές θα πρέπει να παρακολουθούν τις εθνικές απαιτήσεις και Κανονισμούς του κράτους ή των κρατών μελών στα οποία προτίθενται να επενδύσουν και να συνεργάζονται στενά με τις αντίστοιχες κυβερνήσεις.

Οι νέοι κανόνες ενδέχεται να επηρεάσουν τα χρονοδιαγράμματα των εθνικών ελέγχων, δεδομένου ότι για τον καθορισμό των προθεσμιών είναι αναγκαίο να λαμβάνεται υπόψη το απαιτούμενο χρονοδιάγραμμα για την τοποθέτηση των κρατών μελών και της Επιτροπής με παρατηρήσεις και γνωμοδοτήσεις αντίστοιχα σύμφωνα με τις απαιτήσεις του μηχανισμού συνεργασίας. Επιπλέον, επηρεάζεται και η ουσιαστική αξιολόγηση μιας άμεσης ξένης επένδυσης, υπό το σκεπτικό ότι τα κράτη μέλη που εμπλέκονται με την άμεση ξένη επένδυση θα πρέπει να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τις απόψεις που εξέφρασαν τόσο τα κράτη μέλη όσο και η Επιτροπή κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Τέλος, επισημαίνεται ότι Κανονισμός με τις άμεσες ξένες επενδύσεις δρα συμπληρωματικά με τον υφιστάμενο Κανονισμό για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων ο οποίος καθορίζει το Πλαίσιο των συγχωνεύσεων και των εξαγορών στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) αριθ. 139/2004 20 Ιανουαρίου 2004). Υπό αυτό το πρίσμα και στο πλαίσιο του μηχανισμού για τον έλεγχο των άμεσων ξένων επενδύσεων που τελούν υπό έλεγχο, το κάθε κράτος μέλος που εμπλέκεται σε μία ΑΞΕ θα πρέπει να εντοπίζει και να αναφέρει το κατά πόσο η συγκεκριμένη επένδυση ενδέχεται να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων[79]. Μολονότι ο ρόλος της Επιτροπής είναι απλώς συντονιστικός, εντούτοις διαφαίνεται ότι θα αποτελέσει σημαντικό

[79] Άρθρο 6 (1) (ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452 19 Μαρτίου 2019)

παράγοντα στη διαδικασία ελέγχου. Ως αποτέλεσμα επιχειρήσεις οι οποίες εμπλέκονται στις συναλλαγές συγχωνεύσεων και εξαγορών θα πρέπει να διεξάγουν μία πιο ενδελεχή ανάλυση προκειμένου να προσδιορίσουν τα κράτη μέλη της ΕΕ τα οποία ενδεχομένως να επηρεάζουν.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι άμεσες ξένες επενδύσεις αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα μέσα για τη μετακίνηση αγαθών και υπηρεσιών σε ξένες αγορές. Επιπρόσθετα, αποτελούν πηγή άντλησης κεφαλαίων, τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, ενώ ταυτόχρονα παρέχουν πρόσβαση στις ξένες αγορές. Οι συγκεκριμένες παροχές και λειτουργίες των ΑΞΕ συντελούν καθοριστικά στην ανάπτυξη της οικονομίας του κράτους υποδοχής αλλά και του κράτους από το οποίο προέρχονται. Οι προαναφερθέντες λόγοι καθιστούν απαραίτητη την ύπαρξη ενός ρυθμιστικού πλαισίου που θα καλύπτει όλους τους εμπλεκόμενους και θα προωθεί αμοιβαία τα συμφέροντά τους.

Η αύξηση των ροών των άμεσων ξένων επενδύσεων αλλά και του συνολικού όγκου του παγκόσμιου εμπορίου, κατά τις τελευταίες δεκαετίες, υπήρξε αποτέλεσμα της σταδιακής χαλάρωσης των εκάστοτε περιορισμών και τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος και ρυθμιστικού πλαισίου φιλικά προσκείμενων προς αυτές. Τα κράτη σταδιακά απελευθέρωναν τις εθνικές τους προϋποθέσεις και τους φραγμούς για την εισροή των άμεσων ξένων επενδύσεων, ενώ παράλληλα εφάρμοζαν πολιτικές προσέλκυσης πολυεθνικών εταιριών και διευκόλυνσής τους μετά την εγκατάσταση στη χώρα υποδοχής. Το περιβάλλον αυτό συνεπικουρήθηκε από αντίστοιχες διακρατικές εμπορικές συμφωνίες που προωθούσαν το ελεύθερο εμπόριο και τις ανεμπόδιστες συναλλαγές.

Παράλληλα με την απελευθέρωση του εμπορίου και των περιορισμών στις άμεσες ξένες επενδύσεις, θεσπίστηκαν μηχανισμοί ελέγχου που στόχευαν στη διατήρηση της εθνικής ασφάλειας και την υπεράσπιση της εθνικής κυριαρχίας. Ωστόσο οι πολιτικές και οι μηχανισμοί ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων έχουν αλλάξει σημαντικά κατά τα τελευταία χρόνια. Μολονότι οι κυβερνήσεις χρησιμοποιούσαν τους ελέγχους αυστηρά για λόγους εθνικής ασφάλειας, οπότε και περιορίζονταν σε τομείς της αμυντικής βιομηχανίας, τα τελευταία χρόνια οι τομείς, καθώς και το αντικείμενο τους, έχουν διευρυνθεί περιλαμβάνοντας νέους τομείς τεχνολογίας, κρίσιμες υποδομές, περιβαλλοντολογικές προεκτάσεις κ.α. Ο λόγος αυτής της διεύρυνσης είναι η σημαντική αύξηση των άμεσων ξένων επενδύσεων κατά τις τελευταίες δεκαετίες, καθώς και η έμμεση διασύνδεση πολλών τομέων, ιδιωτικών και κρατικών, με την εθνική ασφάλεια, το δημόσιο συμφέρον και την ανταγωνιστικότητα των κρατών. Εξ αυτών, οι τομείς τεχνολογιών αιχμής αποτέλεσαν αντικείμενο ειδικού ενδιαφέροντος για τις άμεσες ξένες επενδύσεις, δεδομένου ότι θεωρούνται βασικοί συντελεστές για την παγκόσμια ανταγωνιστικότητα, ενώ αυξημένο ενδιαφέρον παρουσίασαν και οι τομείς που συνδέονται με την βιομηχανία κρίσιμων υποδομών και κοινής ωφελείας.

Η συγκεκριμένη επικρατούσα τάση διεύρυνσης των μηχανισμών ελέγχου και διασταλτικής ερμηνείας των επενδύσεων, που εμπίπτουν σε θέματα εθνικής ασφάλειας και δημοσίου συμφέροντος, καταδεικνύει την ανησυχία των κρατών και τη διασύνδεση της εθνικής ασφάλειας και του δημόσιου συμφέροντος με θέματα οικονομικών και επενδυτικών διαστάσεων, ενώ παράλληλα προκαλεί ανησυχίες δημιουργίας νέων περιορισμών και εμποδίων στις επενδύσεις ως ένα σύγχρονο μέσο

προστατευτισμού της εγχώριας αγοράς. Ως αποτέλεσμα δημιουργείται ένα επενδυτικό περιβάλλον ολοένα και πιο αυστηρό, αυξάνοντας τους περιορισμούς και τα εμπόδια προς τις άμεσες ξένες επενδύσεις υποθάλποντας ταυτόχρονα τη δυναμική ενίσχυσης του προστατευτισμού.

Ειδικότερα, η Ευρωπαϊκή Ένωση κατέχει ένα από τα πλέον φιλελεύθερα επενδυτικά καθεστώτα παγκοσμίως, ενώ υπήρξε ιστορικά πόλος έλξης μεγάλου όγκου άμεσων ξένων επενδύσεων. Τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008, οι εν λόγω ροές αυξήθηκαν δραματικά, ενώ περιελάμβαναν επενδυτές από ασιατικά κράτη, οι εταιρίες των οποίων είτε ανήκαν σε ξένα κράτη είτε ελέγχονταν άμεσα ή έμμεσα από ξένες κυβερνήσεις και στόχευαν στην απόκτηση ελέγχου κρίσιμων υποδομών και εταιριών παραγωγής υψηλής τεχνολογίας. Οι συγκεκριμένες στοχεύσεις προκαλούσαν ανησυχία και ανασφάλεια στα κράτη μέλη, καθόσον δυνητικά μπορούσαν να επηρεάσουν την εθνική ασφάλεια και δημόσια τάξη, ενώ παράλληλα να υφαρπάξουν τεχνολογία και τεχνογνωσία που αποτελούν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα του κράτους υποδοχής.

Τα ανωτέρω γεγονότα οδήγησαν στη θέσπιση ενός μηχανισμού ελέγχου στην ΕΕ για την προάσπιση των συμφερόντων των κρατών μελών και τη διαφύλαξη της εθνικής τους ασφάλειας. Ο συγκεκριμένος Κανονισμός στοχεύει κυρίως στον συντονισμό των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και στον ενδελεχή έλεγχο των εισερχόμενων άμεσων ξένων επενδύσεων, χωρίς παράλληλα να εμπλέκεται στα κυριαρχικά δικαιώματα εκάστου μέλους. Δεδομένου του μεγέθους της απελευθέρωσης των περιορισμών για τις άμεσες ξένες επενδύσεις, αλλά και των αυξημένων εισροών αυτών κατά τα τελευταία έτη, ο μηχανισμός ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων στην ΕΕ αποτελεί ένα πρώτο βήμα για την ανάσχεση αυτής της τάσης για το σύνολο των κρατών μελών.

Επομένως με τον μηχανισμό αυτό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιδιώκει να συνδυάσει κατά το δυνατόν τις εκάστοτε εθνικές προσεγγίσεις στο θέμα των μηχανισμών ελέγχου χωρίς ταυτόχρονα να παρεμβαίνει σε αυτούς ή να θέτει συγκεκριμένες απαιτήσεις για τα κράτη μέλη που δεν κατέχουν κάτι ανάλογο. Το πράττει δε δίδοντας κάποιες βασικές κατευθύνσεις ως προς τη συνεργασία μεταξύ των κρατών, διατηρώντας τις αρχές του ελεύθερου εμπορίου, της διαφάνειας, της αναλογικότητας, της λογοδοσίας και της μη διάκρισης που θεσπίζονται μέσω του Κανονισμού Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Κανονισμού για τις συγχωνεύσεις και τις εξαγορές που προαναφέρθηκαν. Ταυτόχρονα, δεν υπονομεύει το δικαίωμα και την υποχρέωση εκάστου κράτους μέλους να λαμβάνει τα ανάλογα μέτρα για τη προστασία των συμφερόντων και της εθνικής του ασφάλειας. Το κατά πόσο ο κίνδυνος για την εθνική ασφάλεια και τη δημόσια τάξη ή την υφαρπαγή ενός συγκριτικού πλεονεκτήματος είναι υπαρκτός, εξαρτάται από τον τρόπο που το ίδιο το κράτος αντιλαμβάνεται τις καταστάσεις.

Καίτοι ο μηχανισμός επιδιώκει να συνδυάσει τα πλεονεκτήματα των δύο πλευρών, των ΑΞΕ και της εθνικής ασφάλειας, να οχυρώσει περαιτέρω την Ευρωπαϊκή Ένωση και το ελεύθερο οικονομικό περιβάλλον που έχει δημιουργηθεί, το πρόβλημα εξακολουθεί να εντοπίζεται στο γεγονός ότι το νομοθετικό πλαίσιο στο οποίο εδράζονται οι εκάστοτε μηχανισμοί, είτε εθνικοί είτε ευρωπαϊκοί, δεν καθορίζει σαφή κριτήρια ως προς τις έννοιες της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης και των στρατηγικά κρίσιμων τομέων. Ενδεικτικά μόνο παρατίθενται κάποιοι συναφείς τομείς ελέγχου. Είναι λοιπόν κοινώς αποδεκτό ότι μηχανισμοί ελέγχου οι οποίοι δεν

είναι ξεκάθαροι ως προς τους εμπλεκόμενους τομείς της οικονομίας ή βιομηχανίας και οι οποίοι εξετάζουν την κάθε περίπτωση ξεχωριστά και μεμονωμένα, αποτελούν πηγή περιορισμού και δημιουργούν ένα κλίμα αδιαφάνειας και μη προβλέψιμο.

Εντούτοις είναι κατανοητό ότι άμεσοι ξένοι κρατικοί επενδυτές ή άμεσοι ξένοι επενδυτές, που ελέγχονται από κυβερνήσεις τρίτων χωρών, ιδιαίτερα όσοι εξ αυτών προέρχονται από αναπτυσσόμενες οικονομίες, λαμβάνουν ειδική «μεταχείριση» σε σχέση με άλλους επενδυτές είτε εγχώριους είτε όχι. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας της ανασφάλειας και του φόβου που προκαλεί στις κυβερνήσεις του κράτους υποδοχής το γεγονός ότι οι συγκεκριμένοι επενδυτές, πέραν του κέρδους, επιζητούν και πολιτικά οφέλη. Καίτοι οι κυβερνήσεις ορθά απαιτείται να κατέχουν τη δυνατότητα να διασφαλίζουν τους αντικειμενικούς σκοπούς της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης και τα συγκριτικά τους οικονομικά πλεονεκτήματα, ενώ η ύπαρξη μηχανισμών ελέγχων όντως να συνεισφέρει, καλή τη πίστη, προς αυτή τη κατεύθυνση, η διαχωριστική γραμμή μεταξύ της διασφάλισης της εθνικής ασφάλειας και της δημόσιας τάξης και του προστατευτισμού είναι λεπτή και δυσδιάκριτη. Εύκολα λοιπόν ένας μηχανισμός ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων μπορεί να αποτελέσει ένα σύγχρονο μέσο προστατευτισμού για την εσωτερική αγορά της ΕΕ.

Νέοι μηχανισμοί ελέγχου με ολοένα και μεγαλύτερο εύρος εφαρμογής ανακλαστικά θα προκαλέσουν και αλλαγές στο σύνολο του διεθνούς εμπορικού περιβάλλοντος. Η διεθνής συνεργασία και η συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων κρατών μπορεί να συνεισφέρει σημαντικά στον περιορισμό των ανησυχιών των εκάστοτε κυβερνήσεων, οπότε και στον περιορισμό του φαινομένου. Η εν λόγω συνεργασία θα πρέπει να περιλαμβάνει ισότιμους όρους ανταγωνισμού σε κράτη όπου υπάρχει ελεύθερη πρόσβαση στην αγορά και τη δημιουργία ή τη διατήρηση αποτελεσματικών μηχανισμών κυβερνητικής και διακυβερνητικής διαβούλευσης, μέσω των οποίων θα επιτρέπεται στις κυβερνήσεις και στους εκάστοτε ενδιαφερόμενους επενδυτές να συζητούν και να λύνουν προβλήματα σχετικά με την επένδυση και τον έλεγχο αυτής. Τέλος η διεθνής συνεργασία μπορεί να συνεισφέρει σημαντικά, μέσω του καθορισμού κοινών κανόνων και κριτηρίων, καθώς και βέλτιστων πρακτικών όσον αφορά στους μηχανισμούς ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων σε σχέση με την εθνική ασφάλεια και με το δημόσιο συμφέρον, γεγονός το οποίο θα προάγει την ενδυνάμωση, τη διαφάνεια και τη νομιμότητα των υιοθετημένων πρακτικών του διεθνούς εμπορίου εν γένει. (Φίλλιπας 2014)

Εν κατακλείδι κανένας μηχανισμός ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων, είτε εθνικός είτε ευρωπαϊκός, δεν έχει ως στόχο να αποκλείσει τους επενδυτές από την εγχώρια αγορά. Εν αντιθέσει κατά μείζονα λόγο η στόχευση είναι να επιτευχθεί το βέλτιστο και για τις δύο πλευρές : προστασία χωρίς όμως προστατευτισμό. Η δημιουργία δηλαδή ενός συστήματος ελέγχου, το οποίο θα προστατεύει τα εθνικά συμφέροντα του κράτους υποδοχής και της Ευρωπαϊκής Ένωσης εν γένει, χωρίς να αποκλείει στους ενδεχόμενους επενδυτές την πρόσβαση στην εγχώρια αγορά, χωρίς δηλαδή να αποτελέσει ένα σύγχρονο μέσο προστατευτισμού.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1 : Γραμμική σχέση ελέγχου άμεσης ξένης επένδυσης

Γράφημα 2 : Συνεταιριστική σχέση ελέγχου άμεσης ξένης επένδυσης

Γράφημα 3 : Σχέση ελέγχου πολλαπλών άμεσων ξένων επενδυτών

Γράφημα 4 : Σχέση πολλαπλής ιδιοκτησίας άμεσων ξένων επενδύσεων

Γράφημα 5 : Διακύμανση των μέτρων περιορισμού του διεθνούς εμπορίου

Γράφημα 6 : Μέσος όρος δασμολογικών περιορισμών από το 2005 έως 2016.

Γράφημα 7 : Μεταβολή αριθμού περιοριστικών μέτρων στο εμπόριο.

Γράφημα 8 : Αύξηση των μέτρων προστατευτισμού παγκοσμίως ανά τύπο φραγμού από το 2009 έως το 2016.

Γράφημα 9 : Αύξηση των μέτρων προστατευτισμού στο παγκόσμιο εμπόριο 2008 - 2019

Γράφημα 10 : Μη δασμολογικά μέτρα που υιοθετήθηκαν από το 2009 έως το 2016.

Γράφημα 11 : Ποσόστωση τύπων προστατευτισμού στις ΑΞΕ ανά χώρα

Γράφημα 12 : Περιορισμοί στις ΑΞΕ ανά τομέα, σε χώρες ΟΟΣΑ και μη

Γράφημα 13 : Εισερχόμενες ροές άμεσων Ξένων Επενδύσεων 2005-2018

Γράφημα 14 : Αλλαγές στις εθνικές πολιτικές των εκάστοτε κυβερνήσεων στις επενδύσεις 2003-2018

Γράφημα 15 : Νέοι περιοριστικοί μηχανισμοί ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων από το 2011 μέχρι τον Μάρτιο του 2019

Γράφημα 16 : Εθνικές πολιτικές επενδύσεων ανά περιφέρεια για το 2018

Γράφημα 17 : Χρονολογική ροή εισερχομένων ΑΞΕ ανά γεωγραφική περιφέρεια 2016-2017-2018

Γράφημα 18 : Ποσοστό μηχανισμών ελέγχου των άμεσων ξένων επενδύσεων ανά τομέα.

Γράφημα 19 : Αριθμός νέων μηχανισμών ελέγχου ΑΞΕ και τροποποιήσεων υφισταμένων 2011-2018

Γράφημα 20 : Αριθμός μηχανισμών ελέγχου ΑΞΕ αναλόγως της ελευθεροποίησής τους 2011-2018

Γράφημα 21 : Ποσόστωση νέων μηχανισμών ελέγχων ανά είδος.

Γράφημα 22 :Χρωματική απεικόνιση επιπέδου περιορισμού των ΑΞΕ παγκοσμίως.

Γράφημα 23 : Ροές ΑΞΕ από την Κίνα στην ΕΕ και αντίστροφα, σε εκατ. ευρώ 2000-2016

Γράφημα 24 : Ποσοστιαία κατανομή κινεζικών ΑΞΕ στην ΕΕ, ανά έτος και ανά περιοχή.

Γράφημα 25: Κινεζικές άμεσες ξένες επενδύσεις ανά τύπο ιδιοκτησίας

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1 : Μέτρα προστατευτισμού

Πίνακας 2 : Ενδεικτικοί φραγμοί και περιορισμοί των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων

Πίνακας 3 : Ινστιτούτα και οργανισμοί που παρακολουθούν τον προστατευτισμό διεθνώς

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1 : Εθνικοί μηχανισμοί ελέγχου στην ΕΕ - Απρίλιος 2019

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

OECD FDI Regulatory Restrictiveness Index database. 2019. www.oecd.org/investment/fdiindex.htm (πρόσβαση November 24, 2019).

World Trade Report. Report, Geneva: World Trade Organization - WTO Publications , 2015.

Abboushi, Suhail. «Trade protectionism: reasons and outcomes.» *Competitiveness Review: An International Business Journal Vol. 20 No. 5*, October 2010: 384-394.

Balance of Payments and International Investment Position Manual, 6th ed. Washington: IMF, 2009.

Balance of Payments Manual 5th ed, IMF. Washington: IMF, 1993.

Benchmark Definition of Foreing Direct Investment 4th ed, OECD. OECD, 2008.

Blomström, Magnus. *The Economics of International Investment Incentives.* OECD, Stockholm : Stockholm School of Economics, 2002.

Britannica. 12 10 2018. https://www.britannica.com/topic/protectionism (πρόσβαση 11 20, 2019).

Case Law Guide of the European Court of Justice on articles 63 et seq. TFEU, pg 41. European Commission, 2016.

Caves, Richard. «Industrial Economics of FDI : The Case of the International Corporation.» *Journal of World Trade, vol.5*, 1971.

Chen, Tain-Jy, και Ying-Hua Ku. «The effect of foreign direct investment on firm growth: the case of Taiwan's manufacturers.» *Japan and the World Economy, vol12*, 2000: 153-172.

Costs and Benefits of Protection, OECD. Report, Paris: OECD, 1985.

Coughlin, Cletus C., K. Alec Chrystal, και Geoffrey E. Wood. *Protectionist Trade Policies: A Survey of Theory, Evidence and Rationale.* Report, St. Louis: Federal Reserve Bank of St. Louis, 1988.

Deutsche Welle, Berlin approves Kuka sale to Midea. 17 8 2016. https://www.dw.com/en/berlin-approves-kuka-sale-to-midea/a-19479483 (πρόσβαση 10 28, 2019).

Deutsche Welle, Berlin beats Chinese firm to buy stake in 50Hertz power company. 27 7 2018. https://www.dw.com/en/berlin-beats-chinese-firm-to-buy-stake-in-50hertz-power-company/a-44848676 (πρόσβαση 10 28, 2019).

Deutsche Welle, Germany tightens takeover rules to shield 'critical' businesses. 12 7 2017. https://www.dw.com/en/germany-tightens-takeover-rules-to-shield-critical-businesses/a-39652022 (πρόσβαση 10 27, 2019).

Dunning, John, και Sarianna Lundan. *Multinational Enterprises and the Global Economy, SE.* Northampton Massachusetts: Edward Elgar Publishing, 2008.

EPRS. *Foreign direct investment screening - A debate in light of China-EU FDI flows.* European Parliamentary Research Service, 2017.

EU framework for FDI screening. European Parliamentary Research Service , 2019.

European Commission - Harnessing Globalization. 10 5 2017. https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-globalisation_en.pdf (πρόσβαση 10 28, 2019).

European Political Strategy Centre - Strategic Note #16: Engaging China at a Time of Transition . 15 7 2016. https://ec.europa.eu/epsc/file/strategic-note-16-engaging-china-time-transition_en (πρόσβαση 10 28, 2019).

Evenett, Simon, και Johannes Fritz. *The 24th Global Trade Alert Report.* Report, London: Centre for Economic Policy Research, 2019.

Facing a Growing Paradox. Economic , AT Kearney , 2019.

Foreign Direct Investment for Development : Maximising Benefits, Minimising Costs, OECD. Report, Paris: OECD, 2002.

«Foreign Direct Investment in Developing Countries:Determinants and Impact.» *New Horizons and Policy Challenges for Foreign Direct Investment in the 21st Century.* Mexico City: OECD Global Forum on International Investment, 26-27 November 2001.

Global Trade Alert. 2019. https://www.globaltradealert.org/global_dynamics (πρόσβαση 11 21, 2019).

Golub, Stephen S. «Measures of restrictions on inward FDI for OECD countries.» *OECD Economic Studies No. 36*, January 2003.

«Growth, Technology Transfer and FDI.» *New Horizons and Policy Challenges for Foreing Direct Investment in the 21st Century.* Mexico City: OECD - Global Forum on International Invetment, 26-27 November 2001.

Guidelines for Multinational Enterprises. OECD, 2011.

Kraatz, Susanne. *European Parliament : Free Movement of Workers.* 5 2019. http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/41/free-movement-of-workers (πρόσβαση 11 4, 2019).

Lall, Sanjaya, και Paul Streeten. *Foreign Investment, Transnationals and Developing Countries.* Macmillan , 1977.

Limitations on Market Access S/L/92 (Article XVI of GATS Agreement). Guidelinew for the Scheduling of Specific Commitments under the General Agreement on Trade in Services (GATS), WTO, 2001.

«List of screening mechanisms notified by Member States.» *trade.ec.europa.eu.* 22 7 2019. https://trade.ec.europa.eu/doclib/html/157946.htm (πρόσβαση 11 1, 2019).

Maciejewski, Mariusz, και Christina Ratcliff. *European Parliament : Free Movement of Goods.* 4 2019. http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/38/free-movement-of-goods (πρόσβαση 11 4, 2019).

—. *European Parliament : Freedom of Establishment and Freedom to Provide Services.* 4 2019. http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/40/freedom-of-establishment-and-freedom-to-provide-services (πρόσβαση 11 4, 2019).

Mercator Institute for China Studies. 3 January 2017. https://www.merics.org/en/papers-on-china/chinese-investment-europe-record-flows-and-growing-imbalances (πρόσβαση November 24, 2019).

Mistura, Fernando, και Caroline Roulet. *The determinants of Foreign Direct Investment : Do statutory restrictions matter?* Report, Paris: OECD, 2019.

Moosa, Imad. *Foreing Direct Investment - Theory, Evidence and Practice.* Hampshire: Palgrave, 2002.

OECD FDI Regulatory Restrictiveness Index database. 2019. www.oecd.org/investment/fdiindex.htm (πρόσβαση November 24, 2019).

OECD glossary part of OECD Benchmark. OECD, 2008.

OECD. *https://data.oecd.org/.* 2019. https://data.oecd.org/fdi/fdi-flows.htm#indicator-chart (πρόσβαση 11 3, 2019).

Protectionism in the 21st Century. Report, Stockholm: Swedish National Board of Trade , 2016.

Rakić, Dražen, και Denitza Dessimirova. *European Parliament : Free Movement of Capital.* 4 2019. http://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/39/free-movement-of-capital (πρόσβαση 11 4, 2019).

S. Golub, Stephen. «Measures of restrictions on inward foreing direct investment for OECD countries.» *OECD Economic Studies No. 36, 2003/1*, July 2003.

Schröder, Oliver. «The Foreign Investment Regulation Review (Edition 7) - Germany.» *The Law Reviews.* 10 2019. https://thelawreviews.co.uk/edition/the-foreign-investment-regulation-review-edition-7/1209423/germany (πρόσβαση 11 2, 2019).

Semeniuk, Piotr. *Economic Protectionism in the European Union.* Report, Warsaw, Poland : Polish Economic Institute , 2019.

Thomsen, Stephen, και Fernando Mistura. *Is investment protectionism on the rise? - OECD.* Ρεπορτ, Global Forum on International Investment, 2017.

UNCTAD. *World Investment Report.* United Nations Conference on Trade and Development - UNCAD, 1999.

UNCTAD. *World Investment Report.* New York: United Nations Conference on Trade and Development - UNCAD, 1996.

UNCTAD. *World Investment Report.* United Nations Conference on Trade and Development - UNCAD, 2019.

Wajda-Lichy, Marta. «Traditional protectionism versus behind-the-border barriers in the post-crisis era: experience of three groups of countries: the EU, NAFTA and BRICS.» *Journal of International Studies, Vol. 7*, October 2014.

Wallen, Fabian, και Magnus Wiberg. *Growing Protectionism After the Financial Crisis.* Report, London: Institute of Economic Affairs , 2018.

Welcoming Foreign Direct Investment while Protecting Essential Interests. Working Document, Brussels: European Commission, 2019.

wikipedia. 11 12 2019. https://el.wikipedia.org/wiki/ (πρόσβαση 11 16, 2019).

World Debelopment Indicators. 2017. https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators (πρόσβαση November 24, 2019).

www.europeansources.info - franco-german manifesto for a european industrial policy fit for the 21st century. 19 2 2019. https://www.europeansources.info/record/franco-german-manifesto-for-a-european-industrial-policy-fit-for-the-21st-century/ (πρόσβαση 10 28, 2019).

Yalcin, Erdal, Gabriel Felbermayr, και Luisa Kinzius. *Hidden Protectionism, Non-Tariff Barriers and Implications for International Trade.* Study, Munich: ifo Center for International Economics, 2017.

Αδαμαντόπουλος, Κωνσταντίνος. *http://diplomatic-world.com/.* http://diplomatic-world.com/?p=3512 (πρόσβαση 11 1, 2019).

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΕ) 2019/452. θέσπιση πλαισίου για τον έλεγχο των άμεσων ξένων επενδύσεων στην Ένωση, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ, 19 Μαρτίου 2019.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) αριθ. 139/2004. Κοινοτικός Κανονισμός Συγκεντρώσεων, ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ, 20 Ιανουαρίου 2004.

Κυρκιλής, Δημήτρης. *Άμεσες Ξένες Επενδύσεις.* Αθήνα: Κριτική, 2010.

Μελάς, Κώστας, και Γιάννης Πολλάλης. *Παγκοσμιοποίηση και Πολυεθνικές Επιχειρήσεις.* Παπαζήσης, 2005.

«Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.» 26 10 2012.

Φίλιππας, Νικόλαος. *euro2day.* 7 Μάιος 2018. https://www.euro2day.gr/specials/opinions/article/1611658/prosdioristikoi-paragontes-ton-axe-se-hores-toy-oo.html (πρόσβαση 11 16, 2019).

Φίλλιπας, Νικόλαος. «Παράγοντες που επηρεάζουν τις άμεσες ξένες επενδύσεις: Ελλάδα και χώρες του ΟΟΣΑ.» 2014.

Χατζηδημητρίου, Γιάννης. *Διεθνείς Επιχειρηματικές Δραστηριότητες .* ΑΝΙΚΟΥΛΑ, 2003.